

FİKİR SANAT VE EDEBİYATTA

TÖRE

**Aylık Fikir Sanat Edebiyat
Dergisi**

Yıl: 2 Sayı: 13 Şubat 2013

ISSN:2146-7773

İmtiyaz Sahibi

ve

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ömer Faruk BEYCEOĞLU

Yayın Danışmanı

A. Yağmur TUNALI

Sanat Koordinatörü

H. Nurcan YAZICI

Ahmet ŞAFAK

Editör

İbrahim METİN

Halkla İlişkiler Koordinatörü

Mehmet Yıldırım YÜCE

Grafik - Tasarım

İsmail KANDEMİR

Düzeltilme

Firdes IŞIK - Hacer KUTAY

Büro

Merve TOSUNCUK

İlber Sıla YILDIRIM

İletişim

tore@toredergisi.com

www.toredergisi.com

İdare Yeri

Çetin Emeç Bulvarı 1314 Cadde 1315 Sokak

Can Apt. 7/3 A. Öveçler - ANKARA

Tlf: 0.312.472 70 10 - Faks: 0.312.472 70 11

Cep: 0.532.373 11 24

Baskı / Cilt

BERİKAN Elektronik Basım Yayımlar Reklam

Turizm San. ve Tic.Ltd.Şti.

Tlf: 0.312.232 6218

Fiyatı: 10 TL

İ Ç İ N D E K İ L E R

TÖRE'den / 03

Avrasya Ve Avrasya'daki Türk Varlığı

Prof. Dr. Saadettin GÖMEÇ / 05

Kır Saçlı Hakimin Son Hükümü

Ahmet YOZGAT / 10

Geçmişten Günümüze Kağıdın Büyülü Hikayesi

Dürdane ÜNVER / 11

Ah! Anadolu Ah!

Kürşat TECEL / 15

Ercüment

Hasan KAYIHAN / 17

Patrikhâne Ve Ruhban Okulu

Zeki ÖNSÖZ / 20

Hiç

İsmail KANDEMİR / 24

Irak Türkmen Edebiyatından Nesir Örnekleri -IV

Yrd. Doç. Dr. Hatem TÜRK / 27

Erbil Ağıtı

Yavuz Bülent BAKİLER / 31

Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol

Afşar ÇELİK / 32

Şubat'tan Günüm Gitti...

Cemal ŞAFAK / 36

Ben Bu Çağın Dışındayım

Hasan BEŞER / 37

Gelenekle Yenilik Arasında

Yahya AKENGİN / 40

Bana Bir Türkü Söyle

Mehmet Ali KALKAN / 42

Dilaver Cebeci'nin Bilinmeyen Bir Şiiri

Kâmil Hayati AYDIN / 43

Almanya'da Eğitimde İslâm Ve Türk Düşmanlığı

Yrd. Doç. Dr. Sakin ÖNER / 45

Bu Akşam

A. Yağmur TUNALI / 47

Türk Ekonomisine Genel Bakış

Dr. Füsun Koroğlu ÇORAPÇIOĞLU / 48

Güvercin

âl-i rıza / 51

Türk Yağıdan Üzr İstemez

Zahmhan YAKUP / 52

Gelin Canlar Tanış Olalım

Yaşar KALAFAT / 54

Görüm Gëdim...
Nazile GÜLTAC / 55

Umuda Yolculuk Serüveni
Emrah POLAT / 56

Yaşlı Kadınlar
Dulat İSABEKOV / 58

Kırk Kan/Atlı Kuş
Leyla ARSAL / 62

Mustafa Kemal Atatürk: Biz Doğrudan Doğruya Türk
Milliyetçisiyiz!
Coşkun ÇÖKYİĞİT / 63

Desenler: Y. Kemal YOZGAT - RamazanTÜRKMEN
Kaat'ıSanatı:Dürdane ÜNVER

Kapak Resmi: Gültekin AKENGİN
(Kağıt Üzerine Karışık Teknik 50x70)
Düzenleme: İsmail KANDEMİR

ABONE ŞARTLARI

Abonelik için lütfen
“http://www.toredergisi.com/abone-ol.html”
adresindeki formu eksiksiz doldurunuz veya Adınızı,
Soyadınızı, Adresinizi, Telefon Numaranızı ve e-mail adresinizi
elektronik posta adresimize (tore@toredergisi.com) veya
0.532.373 11 24 nolu telefona bildiriniz.

Abonelik Bedeli:
Öğrenci: 75 TL / Yurtiçi: 90 TL /
Yurtdışı: 90 EURO (Ya da karşılığı Türk Lirası'dır.)
Kurum Aboneliği: 185 Türk Lirasıdır.

Abone bedelini;
Ömer Faruk BEYCEOĞLU adına açılmış bulunan;
6090548 nolu Posta Çeki hesabına,

Ziraat Bankası
TL IBAN: TR11-0001-0017-2743-4429-0550-01
Euro IBAN: TR89-0001-0000-1343-4429-0550-04

Türkiye İş Bankası
TL IBAN: TR42-0006-4000-0014-1960-0253-38
Euro IBAN: TR15-0006-4000-0024-1960-0075-83

Garanti Bankası
TL IBAN: TR66-0006-2000-0010-0006-6965-05
hesaplarına yatırabilirsiniz.

TEMSİLCİLİKLER VE SATIŞ NOKTALARI

ADANA-Abdullah BEYCEOĞLU (0.544.608 51 97)
AFYON - Ercan KAYAYERLİ (0.506.300 48 27) SAĞLAM KİTABEVİ (0.536.871 32 65)
AMASYA - Sebahattin GÜNAYDIN (0545.809 92 87), DAMLA KIRTASİTE (0.532.741 8075)
ANKARA - AKÇAĞ YAYINEVİ (0.312.432 17 98),
GAZİ KİTABEVİ (0.312.223 77 73), MEFKURE SAHAF (0.312.430 10 80)
HASRET KİTABEVİ (0.312.311 70 62), TDV SİHHİYE (0.312.229 73 36).
AKDENİZ BÖLGE TEMSİLCİSİ - İsmail UÇAR (0.532.646 80 34)
ANTALYA - Hamdi KUTLUAY (0.532.377 11 95)
AYDIN Barış İRGAT (0.542.665 27 52)
BALIKESİR - Tark İYİ (0.501.910 01 58) Muhammed ÖZSAYIN (0.534.923 53 10)
BURSA - Sevim YAKICI (0.505.344 99 45)
ÇORUM - Mehmet ABAGA(0.505.597 35 42), Soner BUĞDAYLI(0.506.854 45 00)
ÇORUM/İSKİLİP - Ahmet PEKMEZCİ (0.541.846 35 09)
ERZURUM - Yunus Buğra YILMAZ (0.533.382 85 77)
ESKİŞEHİR - Mehmet Ali KALKAN (0.555.966 57 52),
GAZİANTEP - Oğuzhan SAYGILI (0.505.276 41 58)
İSTANBUL - Yağmur ŞENGÖK (0.534.846 57 22) Oğuzhan Murat ÖZTÜRK (0.505.388 46 27)
BİLGE OĞUZ YAYINLARI (0.212.527 33 65) KİTABEVİ (0.212.512 43 28),
İZMİR - Yeşim Yelgar ÜNLÜ (0.505.817 50 47)
KAYSERİ - KIVILCIM KİTABEVİ (0.352.222 74 12), KIVILCIM KİTABEVİ (0.352.231 40 66)
K.MARAŞ - Osman TOPAL (0.542.675 64 10)
KONYA - BUĞRA KİTABEVİ (0.332.351 05 15)
MANİSA - Şahin BOZKURT (0.505.808 01 04)
MERSİN - Abdullah DUMAN (0.532.232 05 17)
MERSİN/ERDEMLİ - Şamil Mehmet KORKMAZ (0.539.393 24 06)
MERSİN/SİLİFKE - Rifat KARADUMAN (0.506.987 17 92)
ORDU - Ünsal ERKAN (0.532.466 53 61)
OSMANİYE - Mustafa Ş. ÖZDARENDELİ (0.505.625 56 53)
Bahadır KESKİN (0.505.625 55 50) Ahmet KIRACI (0.506.402 75 86)
RİZE - İlhan KURT (0.505.561 52 63)
SAKARYA - Dursun YELKEN (0.535.352 04 12)
SAMSUN - Ahmet GÜVEN (0.505.832 49 63)
SİVAS - Volkan Kitabevi (0.346.221 74 56) Gamze MUTLU (0.505.596 40 60)
TOKAT - Alparslan DEMİR (0.505.665 39 09)
TRABZON - H.Nurcan YAZICI (0.532.645 97 49), AKSAKAL KİTABEVİ
VAN - Celil BÜLBÜL (0.533.317 73 85)
YALOVA - Hacer KARAKAYA (0.555.608 03 18)
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ - Erhan SOLMAZ (0.507.237 86 13)
A.Ü. DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ - Nihat YILMAZ (0.507.309 77 66)
A.Ü. HUKUK FAKÜLTESİ - Samet KARPUZ 0.555.838 51 98
BURDUR M. AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ - Yrd. Doç. Dr. Şevkiye KAZAN
EGE ÜNİVERSİTESİ - Hasan Kağan YAYLA 0.505.378 04 04
ESKİŞEHİR OSMAN GAZİ ÜNİVERSİTESİ - Prof. Dr. Hilmi ÖZDEN
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ - Dr. Hüseyin YENİÇERİ 0.532.503 94 01 -
Ferhat VERGİ 0.507.755 12 69
İSTANBUL YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ Çağrı Aydın GÜRÜNLÜ 0.539.456 65 28
GAZİ ÜNİVERSİTESİ - Tolga AKISKA 0.533.543 37 73
ALMANYA - Fatih İLBAY (004915147036964) - BRAUNSCHWEİG Şafak AZERİ
0049(0)1752018531 - MANNHEİM Suna Emre GÜLEÇ 00496216685854 -
NEUSS Hasan KAYIHAN 00491634018049
AZERBAYCAN - Rebiyye ZERDABİ 00994 552 910 212
AVUSTURYA - Birol ÖZTÜRK (0043 660 48 28 200)
KKTC Emete Gözügüzellicivan (0.533.865 04 57)

SUNUŞ

Merhaba;

Şubat sayımızla yine birlikteyiz.

Dikat ederseniz dergimizin sayfa sayısında bir azalma olmuştur. Elimizde olmayan sebeplerden kaynaklı yaptığımız bu tasarruftan dolayı özür diliyoruz.

Sayfaların azalması, derginin muhtevasında herhangi bir değişiklik yapmayacaktır. Bilakis bundan sonra yayınlanacak yazıların daha da titilikle seçilmesine bir vesile olacaktır.

Bu ay içerisinde yine Türk Dünyasının kapanmayan yaralarından HOCALI KATLIAMI ile ilgili gerek medyada, gerek sanal alemde ve gerekse meydanlarda değişik etkinlik ve yorumlar yapılacaktır.

Bu yüce Milletin bir mensubu olarak yapılması gereken en etkili ve doğru şeyin yapılanların arkasından dövünmek, onları yıl dönümlerinde anmak, sloganlarla kendimizi tatmin etmekten öte, bu millete bunları yapmaya cesaret edenlerin bu cesareti nereden aldıklarını, sebeplerini ve bunlar karşısında bizlerin duruşunun ne olması gerektiğini idrak etmek olduğu kanaatindeyiz.

Tarihler boyu bu milletin bir tebaası durumunda olanların, bu millet kendilerine insanca davranmasına karşılık yaptıklarının altında yatanları çok iyi düşünmemiz gerekir.

Bugün Türk Dünyası'nda yaşayan soydaşlarımızın içinde bulunduğu durum ve üzerinde yaşadığımız, kanla canla yurt edindiğimiz bu toprakların düşürülmeye çalışıldığı durum öyle hafife alınacak bir şey değildir. "Türklerle bırakılmayacak kadar değerli" olan bu topraklar üzerinde yaşayanların yediklere ekmeğe, içtikleri suya kör bakmalarının tek sebebi tarihten gelen hesabın görülmesinden başka bir şey değildir.

Bizimle hesabı olanların bilmesi gereken tek ve en önemli şey;

*"Biz biliriz bizim işlerimizi
İşimiz kimseden sorulmamıştır,
Kılıçla, mızrakla, topla, tüfekte
Başımız bir kere eğilmemiştir." olmalıdır.*

Ve yine bilmeliler ki; Türk yurt kimsenin kolay elde edeceği kadar değersiz ve ucuz değildir. Bedeli ödenmiş bu topraklarda hak sahibi olduğunu iddia edenler ya da kendini hak sahibi görüp hovardaca bu hakkı kullanmaya çalışanlar, oturup verilen bedelin ne olduğunu enine boyuna düşünmek zorundadır.

Bu topraklardan çıkar umanlar, onlarla çıkar birliği yapanlar, bütün hesaplarını ödeyecekleri bedeli de göz önüne alarak yapmalıdırlar.

Hocalı'da ve dünyanın diğer yerlerinde Türk'e yapılan zulümler bir gün mutlaka son bulacaktır. Bunun için her zaman uyanık ve donanımlı olmak zorundayız.

Nereden, nasıl ve ne şartlarda geldiğimizi, geleceğimizi şekillendirirken geçmiş ve gelecekle ilgili sentezi çok iyi yapmamız gerektiğini bilmek zorundayız.

TÖRE'ye verdiğiniz değere teşekkür ediyoruz. Dergimizin yaygın dağıtımda olmaması sebebiyle abonelik müessesesinin önemini bir kere daha belirlemekte de fayda görüyor; daha güzel günlerde, tüm Türk yurtlarının azatlığını kutlamak dileğiyle selam ve saygılarımızı sunuyoruz..

Tanrı Türk'ü hep korumuştur. Bundan sonra da koruyacaktır; hiç şüphemiz yok. Yeter ki, Türk Türk'ü sevsin ve korusun.

AVRASYA VE AVRASYA'DAKİ TÜRK VARLIĞI

•
Prof. Dr. Saadettin Y. GÖMEÇ*

İki kıta isminin birleşmesinden meydana gelen bir terim olan Avrasya'nın büyük bir kısmı Asya'dan ibarettir ve bu söz konusu coğrafyaya baktığımızda, insanların ekserisi Türk'tür.

Tabi ki bu genel bir tanımlamadır. Bu yüzden pek çok kişi Avrasya'dan farklı şey anlamakta veya şahıslara göre Avrasya'nın neresi olduğu değişmektedir. Ama esas olan buranın bir parçası Türkiye açısından Avrasya'nın manası nedir, bunu belirlemek çok daha mühimdir.

Avrasya derken, biraz evvel de söylediğimiz üzere Asya ile Avrupa'nın tamamını mı, Ural Dağlarının doğusu ile batısındaki toprakları mı, yoksa bütün buralardaki Türk ve Türklerle akraba toplulukların yaşadıkları çevreyi mi, ya da sadece Türk ve Türkçe konuşan milletlerin yaşadığı ülkeleri mi anlayacağız? Elbette bu noktada herkes kendince haklı bir şekilde fikirlerini ileri sürecektir. Tıpkı bugün Orta Asya dediğimizde neyi kastettiğimiz gibi. Batılı ve Rusların Orta Asya'dan anladıkları daha çok Mogo-listan, Güney Sibirya, Kuzey Çin eksenine çevrilidir. Fakat bize göre, tarihi gerçekler ve kültürel doku ele alındığında Türkistan ve Türklerin yurdu diyebileceğimiz Orta Asya'nın hudutları farklıdır.

Dolayısıyla Avrasya kavramını Türk nokta-i nazarından ele alacak olursak meseleyi biraz daha açmakta fayda vardır. Her şeyden önce Avrasya'nın ortasına Türk'ü koymak bizim milli menfaatlerimiz için çok daha önemlidir. Bu yüzden Avrasya'nın temeli hakikatte de Türklerin yaşadığı topraklarla kaplıdır. Yani ne Rus ne de Amerikan tezlerinden yola çıkarak bir Avrasya tanımlaması yapmak doğru değildir. Esasında Avrupa diye bir kıta var mı, bunun da üzerinde kafa yorulmalıdır. Durum böyle

olunca Asya ve Avrupa'da bizimle taban tabana zıt, kültürel ve menfaat birlikteliğimiz olmayan ülkelerin Türk'ün Avrasyası'nda yeri yoktur. Bizim bu fikrimize mutlaka çok karşı çıkanlar olacaktır. Ama Avrasya'da biz Fransız'ı, İspanyol'u, Alman'ı, İtalyan'ı, Yunan'ı düşünmüyoruz. Öyleyse Güney-batı ve Güney Avrupa bizim Avrasya tarifimizde yer almıyor. Buna göre Avrasya, yukarıda da bahsettiğimiz üzere Türk merkezli ve Türklerle şöyle veya böyle tarihin derinliklerinde münasebetleri olan ülkelerle çevrilidir. Bazıları, biraz evvel Avrasya'nın dışında bıraktığımız memleketlerin de bizimle tarihin derinliklerinde ilişkilerinin söz konusu olduğunu söyleyebilir. Doğrudur, ancak şu anda bu ülkelerle bizim çıkar ilişkilerimiz aleyhimizedir. Zaten bugün gündemde olan Avrasya Birliği olgusu da Avrupa Birliği tarafından dışlanan ülkelerin sarıldığı yeni bir idealdir.

Avrupa Birliğine giremeyeceği ayan-beyan ortada olan Türkiye illa da herhangi bir ekonomik etki alanında kendine yer arıyorsa her şeyden önce ne kazanacağını ve ne kaybedeceğini hesaplamalıdır. Körü körüne de her denize balıklama atlamanın anlamı yoktur. Neredeyse 50 yıllık Avrupa maceramız ortada. Sürekli aleyhimize gelişen bir vaziyet söz konusu. Avrupalı olmak hayaliyle 1839'dan beridir başımıza gelmedik şey kalmadı. Devamlı kaybediyoruz. Görünürde kazandığımız hiçbir şey yok.

Bu genel açıklamayı yaptıktan sonra bize göre *Avrasya; doğuda Mogolistan yaylalarından başlayıp, Kuzey Çin'i içine alıp, güney ve Kuzey-doğu Sibirya'yı kuşatarak batıya doğru uzanan ve burada Türkistan, Hazar ve çevresini içine katan, Kafkasya,*

Anadolu eksenini üzerinden Balkanlara atlayıp, Orta Avrupa'da Macaristan'ın da dâhil olduğu topraklardan Doğu Avrupa'ya geçip, orada Rusya Federasyonu ki, burada da bilhassa İdil-Ural sahası göz önünde bulundurulduktan sonra, Ukrayna ve kuzeybatıda Polonya, Beyaz Rusya, Letonya, Estonya ve Litvanya ile birlikte Finlandiya, Norveç ve İsveç topraklarından ibarettir.

Elbette ki biz bu sınırları durup dururken çizmedik. Tarih boyunca Türklerin Asya ve Avrupa'daki faaliyet sahaları ve hayat alanlarına bakarak böyle bir sonuca vardık ki, zaten Avrasya tanımlamalarının hepsinde de bir *Türk kuşağı* dediğimiz 32-56 derece kuzey enlemleri arası vardır.

Bilindiği üzere 1990'lı yıllardan itibaren her türlü dünya stratejilerine eklenmek istenen bir Avrasyacılık anlayışı söz konusudur. Geçmişinde Türk, Mogol ve Slavların Avrupa'nın diğer halklarına nazaran birbirine daha yakın oldukları, bu yüzden de söz konusu Avrupa Birliği'ni meydana getiren halkların egemenliğinin kırılması ya da bu düşüncenin kökenleri her ne kadar 20. asrın başlarına ve bizde *Yusuf Akçura* gibi bir Türkçü'ye, Rusya'da da *G. Vernadsky*, *L. Gumilev* benzeri ilim ve fikir adamlarına dayandırılıyorsa da, günümüzde bunun temeli 1994'te Almatı'da; "*Avrasya'daki Potansiyelin Entegrasyonu*" toplantısıdır. Burada, Kazakistan devlet başkanı Nursultan Nazarbayev "Avrasya Birliği" ismiyle yeni bir siyasi, sosyal ve ekonomik dayanışmaya gidilebileceğini ileri sürdü. Türk Devlet ve Toplulukları Birliği çalışmalarının kasıtlı olarak birtakım güçler tarafından sulandırılması sebebiyle Nazarbayev ısrarla Türkiye'nin de içinde bulunacağı böyle bir girişimi gündemde tutuyor. Çünkü Nazarbayev çok iyi biliyordu ki, yer altı kaynakları bakımından zengin hem kendi ülkesi hem de diğer Türk Cumhuriyetleri ekonomik ve siyasi geleceklerini bir şekilde garanti altına almadıkları takdirde, ileride başları çok ciddi ağrıyabilir. Dolayısıyla AB'nin tutumu, ABD'nin yaptıklarını göz önünde bulundurunca bu fikre ilgili ülkelerin yanı sıra, Türkiye'de de birtakım çevreler sıcak bakmaktadır.

Yeni bir güç ve etki alanı meydana getirme teşebbüsleri hususunda yorum yapmak veya buna bağlı olarak çıkarımlarda bulunmak ne bizim işimiz, ne de uzmanlık alanımızdır. Bu sebepten biz, tarih boyunca Avrasya'daki Türk hâkimiyetine kısaca bir göz atacağız ve buraların biz Türkler için önemi üzerinde durmaya çalışacağız.

Tarihteki Türk göçlerini incelediğimizde, hep doğudan batıya doğru gerçekleştiği görülür. Bunun da başlıca nedeni, Moğolistan ve Kuzey Çin yaylalarında iken doğuda gidebilecekleri son nokta Büyük Okyanus olmuş ve buradan öteye açılma ya da fütuhât imkânı kalmamıştır. Bu sebepten batıya ilerleme ve yayılmaktan başka çareleri yoktu. Bununla birlikte bu göç hareketlerinin de ekonomik, siyasi, vs. çeşitli sebepleri vardır. Türklerin büyük kitleler halinde göçlerine genellikle açlık ve kuraklık gibi tabii felaketlerin yanı sıra, kendi aralarında ve komşu kavimlerle olan savaşlar yol açmıştır. Mesela doğudan batıya doğru olan göçlerin başlıca nedenlerinden birisi, sürekli vukua gelen kavgalardır. Bunların arasına yeni yerleri keşfetme, Türk adaletini ve Tanrı'nın adını yayma gibi sebepleri de katabiliriz. Bu da, sonraları Kızıl Elma ve Cihad şeklinde, İslami Türk devletlerinde karşımıza çıkar.

Elbette bu dalgalanmalar Türk halklarının kendi aralarında bir kargaşa doğururken dünyanın diğer ırklarını da etkilemiştir. Malûm olduğu üzere bunun en mühim sonucu Kavimler Göçü dediğimiz harekettir. Her ne kadar dünya tarihinde bu Kavimler Göçü M.S. 4. asırlarda başlatılıyorsa da bize göre, bilhassa Avrasya kıtasında kendisini gösteren bu oluşum M.Ö. 3. asır başlarında Türk-Hunların, Yüeh-chileri yenmeleri ile ortaya çıkan ve sonra da devam eden bir süreçtir. Bu dönemin belki de en önemli sonucu; Avrupa'nın göbeğinde, Macaristan merkezli yeni bir Türk devleti kuruldu. Roma arazisine kaçan halklar burada büyük karışıklıklara neden oldular ve dolayısıyla sosyal düzen bozuldu. İç isyanlar çıktı ve bu ülke resmen ikiye ayrılarak, bir daha eski gücüne asla ulaşamadı. Tabi ki bu vaziyet Avrupa'da siyasi dengeleri de dağıttı. Bu arada Avrupa'nın batısına kadar giden topluluklar, küçük kralcıklar ve devletçikler teşkil ettiler. Franklar bugünkü Galya'ya, Saksonlar İngiltere adasına, Vandal, Vizigot ve Alan gibi halklar da karışarak İspanyolların temelini attılar.

Ayrıca meydana gelen iktidar boşluklarını kilise doldurmaya çalışmış, yeni bir siyasi güç olarak sivrilmişti. Bununla birlikte kilise, misyonerler aracılığıyla Katolik itikatları daha rahat yayma imkânına kavuştu. Bu sırada Avrupa'da feodalizm denilen rejimin yerleşmesi de söz konusudur ki, göçler vasıtasıyla yeni topraklar peşinde koşan ahalî, geldikleri ülkelerdeki beylerin köleleri şeklinde, onların hizmetlerine girdiler. Hâlbuki İslam öncesi Türk tarihi döneminde, kaynakların hiçbirinde

barbar olarak suçlanan Türklerin köle ticareti yaptıklarına dair işaret yoktur. Çeşitli savaşlarda esir alınanlar ise, bir müddet sonra çevreye güven verirse, halkın içerisine karışıyor, onlar gibi oluyorlar; hatta gösterdikleri yarar ve kabiliyetlere binaen çok önemli mevkilere kadar yükselebiliyorlardı.

Meseleye askeri açıdan baktığımızda belki de en önemli neticeleri arasında, artık Avrupa kavimlerinin ordularında atlı-suvari birliklerinin yaygınlaşmasıyla, Türklerdeki “Alplık” müessesesini çağrıştıran şövalyeliğin ikamesi vardır. Ayrıca giyim-kuşamda da Türk tesiri hissedilir derecede arttı ki, buna binaen yaygınlaşan ceket, pantolon ve çizme gibi giysiler dünya medeniyetine Türklerin armağanı oldu. Dolayısıyla günümüz Avrupa’sının ortaya çıkışında Kavimler Göçü ve bunu tetikleyen Türklerin rolünü kimse inkâr edemez.

Türk-Hunların başlattığı bu Kavimler Göçü, onlarla da bitti denemez. Esasında kendilerinden sonra gelen Türk boylarına da örnek oldu. Hiç kesilmeden, Hunların peşinden bazı Türk kabileleri de onları izledi. Avarlar, değişik Ogur aileleri, Hazarlar, Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar, belki de Osmanlılar da bunların içindedir. Burada şuna da değinmek gerekir ki, binlerce yıl süren bu fetih hareketi neticesinde, Avrupalılar Türk kavmini çok iyi tanıdılar. Ancak kendilerine dünyayı dar eden bu halktan da birgün intikam almayı asla unutmadılar. Her yakaladıkları fırsatta, Türklere akla, hayale gelmeyecek kötülükler yaptılar.

Bütün bunlar bir yana daha Hunlar çağında, merkezleri Orkun Vadisi olan Türkler, kendilerinin Ötüken dedikleri bugünkü Moğolistan’dan kalkarak, doğru-dürüst hiçbir engelle karşılaşmadan İdil-Ural sahasında soluğu almışlardı. Ancak Türkistan’ın batısına, Horasan’a geldiklerinde önlerine hem geçilmesi zor bir coğrafya hem de o zamanlarda güçlü bir Sasani İranı çıkmıştı. Dolayısıyla Selçuklu devrine değin İran’la ciddi bir şekilde ilgilenilmedi. Ama bu demek değildir ki, Türkler İran’ı ve o havaliyi bilmiyorlardı. Ak Hun ve Kök Türk ordularının İran’ı bir-iki defa baştan-başa geçtiklerini kaynaklar bize söylüyor. Bizim vurgulamak istediğimiz Selçuklu’ya kadar kalıcı olmadıkları konusudur.

Bununla birlikte Avrasya’nın bir parçası olan Hazar çevresi ve Karadeniz etrafı, Balkanlar, Doğu Avrupa ve Anadolu, Türklerin ilk ortaya çıktıkları tarihi yurdun tabii özelliklerini yansıtır ki, belki de bu yüzden binlerce kilometreyi aşarak geldikleri bu toprakları yadırgamamışlar ve buraları ikinci bir

yurt olarak görmüşlerdir. Buranın coğrafi özelliklerine baktığımızda, Türklerin geleneksel hayat tarzı olan konar-göçer hayvancılık için bulunmaz imkân-lara sahiptir. Yılın neredeyse dokuz ayı otların yeşil kalabildiği, su kaynaklarının kolay kolay kurumadığı bir iklim hâkimdir. Dolayısıyla bu topraklarda ne Türk’ün kendisi ne de hayvanı aç kalmıyordu. Bugün de Avrasya coğrafyası yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla beraber hayvancılık ve ziraata son derece müsait topraklardır.

Yine tarihteki ilk Türk devleti olan Hunlar döneminin bir iz düşümü şeklinde algıladığımız meşhur Oğuz Kağan Destanı’nda; hem Oğuz, hem Oğuz’un oğulları hem de ünlü komutanlar Hazar-Aral bölgesinden yola çıkıp kendilerine Kafkasya’yı üs yaparak buradan Anadolu’ya doğru bir sefer başlatırlar. Tarihi vesikalar yerden ateşlerin çıktığını ve kara bir maddeyi yaktıklarını söyler. Görülüyor ki, Türklerin bu münbit, yer altı ve yer üstü kaynakları açısından zengin ülkelerle tanışmaları çok eskilere gidiyor. Elbette bu anlattıklarımız sadece destan türü sözlü edebiyatla da sınırlı değil. Aynı fütuhat hareketine Bizans-Grek ve Arap kaynaklarında da rastlıyoruz. Şimdilik İskit nazariyesini bir kenara bırakacak olursak Batılılara ait tarihi belgeler 2. yüzyıldan itibaren Doğu Avrupa’da Türklerden bahseder. Dolayısıyla bu söz konusu bölge hayvancılığa olduğu kadar, yukarıda da belirttiğimiz üzere, mühim çiftçilik faaliyetlerinin gerçekleştiği sahalardır. Yani hem eski çağların hem de modern zamanın insanının yaşamasına elverişli arazilerle kaplıdır.

Bunun yanı sıra yukarıda bahsettiğimiz 32-56 derece kuzey enlemleri günümüz enerji kaynaklarının yoğun olduğu topraklardır. Bizans-Grek, Arap ve Fars kaynaklarını incelediğimizde, bu coğrafyada bol miktarda petrol ve doğalgaz çıktığına şahitiz. Aslında Zerdüşizmin temelinde de herhalde bu tabiatın rolü olsa gerek. O devirlerde petrol ve doğalgazın ehemmiyeti henüz anlaşılamamış ve bu zenginlikler için insanlar arasında pek kavga olmamıştır.

Herkesin bildiği üzere petrol ve doğalgazın önemi, 19. asırla beraber kendini hissettiren sanayileşme ve buna bağlı olarak makine gücüne ihtiyaç duyulması ile ısınmada evlerde kullanılmak suretiyle artmıştır. İşte dünyanın eskiden beridir en büyük petrol ve doğalgaz rezervlerinin üstünde Türkler oturduğu halde, dünya pazarlarına bunların ulaştırılmasında Türklerin pek sözünün geçtiğini iddia edemeyiz. En basitiyle Baku-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı’nın neticelenmesi için bile güçlü ülkelerle dünya devi

şirketler arasında nasıl bir mücadelenin yaşandığını ve bu yüzden de işin geciktiğini biliyoruz. Ebulfez Elçibey'in iktidardan uzaklaştırılmasının sebeplerinden birisi de budur. Yani ham madde Türklerin topraklarında olmasına rağmen, bunların hangi yoldan pazarlanacağına Türkler karar veremiyor ya da insiyatif kullanamıyorlar.

Avrasya toprakları Türklere benzer konar-göçer halklar için cihanşumul devletler kurmaya müsait yerlerdir. Bu bölgenin iki önemli kilit noktası bulunuyor: Birisi güneyde Anadolu ve Boğazlar, diğeri kuzeyde Batıların tarihi kaynaklarda Maeotis Bataklığı dediği Azak çevresi. Türkler her ikisini de fazla zorlanmadan aşmayı başarmışlardır. Güneyde Selçuklu ve Osmanlı Türkleri Anadolu'yu Türkleştirip Balkanlara ayak basarken, onlardan çok daha evvelki çağlarda, 4. asır sıralarında Hunlar önlerinden giden bir geyiğin yol göstermesiyle ki, biz Romalı yazarların muhtemelen Oğuz Kağan Destanı'nı dinlediklerini ve Oğuz'un önünden yürüyen Kök Börü'yü geyiğe çevirdiklerini düşünüyoruz, Karadeniz'in kuzeyindeki bu tabi engelleri geçerek önce Doğu, sonra Orta Avrupa'yı egemenlikleri altına sokmuşlar idi.

Bu ilk fetih hareketinin hemen ardından Hunları takip eden Hazar, Avar, Bulgar, Peçenek, Kuman-Kıpçak, Oğuz Türkleri Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya aktılar. Son olarak da Çingizlilerle birlikte yürüyen Türk boyları Avrasya topraklarında kendilerine yurt kurdular. Dolayısıyla merkezde İdil-Ural Türklüğü olmak üzere Avrasya topraklarının her yanı Türklerin vatanı sayılır. Ayrıca söz konusu coğrafya üzerinde Türklerin etki sahası altında kalan, başta Slavlar olmak üzere pek çok da halk vardır.

Rusya Federasyonu Avrupa Birliği karşısında ve onu taklit ederek nasıl ayakta durabileceği ve yeniden bir denge unsuru olabileceğinin hesaplarını yapmaktadır. Çarlık ve Sovyet Rusya benzeri bir hâkimiyeti bölgede kolay kolay kuramayacağını anlayan Rusya, Avrasya'nın parlayan güçlerini de yanına çekerek, eskiden olduğu gibi, liderliğini sürdürmenin kaygıları içindedir. Rusya Federasyonu, Kazakistan ve Beyaz Rusya bu işe öncülük ettiğinde, muhtemelen diğer Türkistan Türk cumhuriyetleriyle, Doğu Avrupa'daki eski Sovyet cumhuriyetleri de bundan geri durmayacaktır ve Rusya Federasyonu yapılacak birtakım anlaşmalarla 2015'e kadar bu işi bitirmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla Avrasyacılık akımının gündemde olduğu şu günlerde Türklerin maddi ve manevi tesir alanlarındaki bu insanları

yeniden kendine yaklaştırmak alternatif güç dengeleri oluşturabileceğini zaten herkes söylemektedir. Ancak bundan kazanacakları ve yitireceklerini de Türkiye iyi hesap etmek zorundadır.

Son zamanlarda yeniden dillendirilen bir de Shangay İşbirliği Teşkilatı söz konusudur. Biz bu meseleyi çok daha evvelki yıllarda Türkiye'nin bir seçeneği olması açısından çeşitli yazılarımızda ve konuşmalarımızda gündeme getirmiş idik. Avrupa Birliği rüyasının hüsrarla biteceği ayan-beyan ortada iken, belki Türk Cumhuriyetlerinin büyük bir kısmının içerisinde bulunduğu Shangay İşbirliği Teşkilatına girip bölge ülkeleriyle münasebetleri kuvvetlendirmenin zamanıdır. Esasında Türklerin aleyhine olmasına rağmen, bilindiği gibi 26 Nisan 1996'da Çin'in Shangay şehrinde Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan ve Çin devlet başkanlarının "Sınır Bölgelerinde Askeri Güvenliğin Güçlendirilmesi" için yaptıkları ittifak, basında "Shangay Beşlisi" olarak isimlendirilmişti. Çin'in buradaki gizli amacı, Doğu Türkistan'a yönelik Türk Cumhuriyetlerinden vuku bulacak yardımların önünü almaktır. Daha sonra bu teşkilata Özbekistan da katılınca "Shangay Altılısı" denmeye başlandı. Shangay İşbirliği Teşkilatının amaçlarını Nazarbayev bir konuşmasında şöyle sıralamıştır: 1- Bölgesel istikrar ve ülkelerin güvenliği, 2- Ekonomik işbirliği, 3- Çevre problemlerinin çözümü, 4- Sosyal ve ekonomik meselelerin incelenmesi.

Gerçekten bunlar bizim için önemli kıstaslardır. Ama Türkiye Doğu Türkistanlı kardeşlerinin akan gözyaşlarını görmezlikten gelemiz. Kafkasya'da Ruslar tarafından estirilen teröre kulağını tıkayamaz.

Çin aslında Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinin ekonomilerini tehdit ediyor gibi gözüküyorsa da, yakın gelecekte bizim için önemli bir pazar da olabilir. Buna binaen Çin'in ve Rusya'nın tarihi düşmanlıkları unutup, AB ve ABD'ye tavır takınması açısından bu oluşum son derece önemlidir. İşin aslına bakılırsa, yakın gelecekte Türkiye'nin menfaatleri AB ve ABD karşıtlığıdır. Bu iki siyasi teşekkül dünyanın ekonomik kaynaklarını en çok tüketen, en fazla silahlanan ve silah satan ülkeleri olduklarından, kendilerine yeni sömürgeler yaratmak düşüncesindedir ve bunda da Orta Doğu ile Türkistan coğrafyası başta gelmektedir. Kafkasya, Balkanlar ve Orta Doğu'nun kesişme noktasında bulunan Türkiye'nin çıkarları son yıllarda, sürekli ABD ve AB ile ters düşmektedir. Bölgeye yönelik yatırımlarda, bu ülkelerin Türkiye'yi değil, İsrail ve

yeni bir partner olarak Kürtleri düşünmeleri ve buna binaen de bölücü Kürt faaliyetlerine destek olmaları, Türkiye ile Batı arasındaki problemleri çözülmez hale getirmektedir. 2013 yılının 9 Ocak'ında İnterpol ve Türkiye'de kırmızı bültenle aranan ve Paris'te öldürülen üç terörist ile Fransa Başbakanının görüştüklerini söylemesi, bunun delilidir. Bu yüzden bölgenin adı geçen ülkeler tarafından kontrolünün engellenmesi Türkiye'yi de yakından ilgilendiriyor. Yani Türkiye'nin yönünü sadece Batı'ya çevirmesi ve AB'ne gireceğim sevdasıyla pek çok şeyi görmezlikten gelmesi hatadır. Bu şimdi son zamanlarda daha iyi anlaşılmaktadır. Avrupa'da liderlik ve çıkar savaşları kısa bir süre sonra şiddetlenecek; şu veya bu şekilde bu Hristiyan birliği dağılacaktır. Kaldı ki Türkiye'nin yakın zamanda milli kültüründen sıyrılmadığı müddetçe bu siyasi oluşuma girmesi de mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla Türkiye kendisinin harekete geçirebileceği alternatiflerin maalesef farkına yeni yeni varmaktadır.

Belki de 2013 yılı başlarında Türkiye Cumhuriyeti başbakanının Shangay Beşlisini dillendirmesi bu yüzdendir. Çünkü Türkiye artık Avrupa'nın yalanlarından ve oyalamalarından bıktı. Ancak hem Rusya'daki hem de Türkiye'deki Avrasyacı birtakım çevreler şimdilik Shangay İşbirliğine Türkiye'nin girmesine pek sıcak bakmıyorlar. Türk Avrasyacılar haklı olarak Türkiye'nin ABD tarafından sömürüldüğünü, Avrupa Birliğince horlandığını, Çin'in de Türk Dünyasına yönelik tehditlerini bildiklerinden bütün bu ülkelere mesafeli duruyorlar.

Esasında Rusya'nın Türkiye'yi de Avrasya Birliğinin içinde görmek istediği ortadadır. Hele hele Avrupa Birliğine Türkiye'nin alınmayacağı kesinleşince, Rusya Federasyonu mümkün olduğunca Türkiye ile ilişkilerini sıcak tutmaktadır. Gerçekte Rusya, Avrupa'nın bir uzantısı olduğu halde yüzlerce yıldır Avrupalılarca dışlanıyor. İşte bu günlerde Aleksandr Dugin gibi felsefeciler, Yeni Avrasyacılık akımıyla şu an önderliğini Rusya'nın yaptığı BDT'nun, Avrupa Birliği gibi genişletilmesini, ne olursa olsun dünyada tek kutupluluktan çok kutupluluğa geçilmesini istemektedirler. Bu yüzden dünyanın sayılı ekonomik güçlerinden birisi olan Türkiye, Rusya Federasyonu için asla küstürülmeyecek bir komşudur.

Tabii ki bu oluşumlar ve teşebbüsler bir yana, bize göre bütün Türk Dünyası açısından tek bir çıkış yolu var, o da; Türk Birliğidir. Türk aydınlarının hepsi çok iyi biliyorlar ki, dünyadaki devletlerin ve ülkelerin

yaşaması için gerekli her şey Türk topraklarında yeterince bulunuyor. Bir cumhuriyet veya bölge diğerindeki eksiklikleri çeşitli şekillerde tamamlayabilir ve kimseye muhtaç olmadan hayatını sürdürebilir. Ancak bunun için bir Türk ortak pazarının kurulması şarttır. İstenildiği takdirde bu işin gerçekleşmemesi için de bize göre hiçbir neden yoktur. Ama ne yazık ki Türkler bu avantajlarını kullanamıyorlar. Yıllardır bu konu defalarca dile getirilmesine rağmen kimse de meseleye ciddi anlamda eğilmiyor. 1993'lerde Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan böyle bir girişimde bulunduyorsa da, sonunu getiremediler. Bugün Avrupa'da insanlar ekonomik ve siyasi arenada tek bir çatı altında bir araya gelip ortak para birimi kullanmaya ve bunu daha da ileri götürüp müşterek bir ordu meydana getirmeye kadar işi vurduruyorlarsa, neden Türkler yapmasın. Bunun ırkçılık veyahut da Turancılık ile hiçbir ilgisi yoktur. Dünya bir yandan globalleşirken, bir yandan da yeni iktisadi ve siyasi birlikler ortaya çıkmaktadır. Ancak bunların da yapılarına bir baktığımızda umumiyetle dilce, dince, soyca birbirlerine yakın insanlardan oluşmaktadır. Dünyada haysiyetli bir şekilde ayakta durabilmek ve söz sahibi olabilmek için birbirleriyle kenetleniyorlar. Avrupa Topluluğu, Arap Ülkeleri Birliği, İngiliz Devletler Topluluğu, Latin soylu memleketlerin birbirlerine yakınlığı bunun en güzel göstergeleridir. Bugün dünyada 200 milyon civarında Türk yaşamasına rağmen, ekonomik bir dayanışmalarının var olduğunu söyleyemiyoruz.

Netice itibarıyla Türkler, Avrasya'nın şu andaki kavimlerinin pek çoğundan daha önce bu bölgeyi tanımışlar ve göz ardı edilemeyecek bir nüfus kesafeti ile buraları kendi vatanları haline getirmişlerdir.

Herhalde Türklerin bu gücünün farkındaki hiçbir devlet Avrasya'da kendi bildiğince at oynatamaz. Tabi burada Türklerin de önemli bir bölgesel kuvvet olduklarını anlamaları gerekir. Rusya'nın kontrolündeki bir Avrasya'nın Türklere hiçbir faydası yoktur. Zaten Rus siyasetçiler ve fikir adamları arka bahçeleri olarak gördükleri bu topraklarda teşekkül edecek Avrasya Birliğinin ancak eski Sovyetler benzeri bir şey olacağını vurguluyorlar ki; Sovyetler Birliğinin durumu, burada Türklerin vaziyeti ve her şeyden öte eski Sovyetlerin Türkiye Cumhuriyeti'ne bakışını bildiğimiz için, Avrasya girişiminde çok dikkatli olunmalıdır. En azından Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatında olduğu üzere işi yüzümüze gözümüze bulaştırmamamız lazımdır.

KIR SAÇLI HAKİMİN SON HÜKMÜ

•
Ahmet YOZGAT

a/:

Burası Kenan...

Yusuf'um bir türkünün nakaratına kazılmış kör
kuyuda.

Körüm ve kör karanlıkça yediliyorum,
Beynim yakaza halinde yalın süvari,
Suvari ve çağıl çağıl akmada sevdanın bitimbaşına,
Her yaşına bin bir yılı daha ulayarak istemeden.
Dağların yamacında derin derin ayak izlerim,
Lut'tan kaçan lahuti bir klanın içindeyim,
Bir an bile bakamam geri...
Gözüm yanar dönemem asla arkama,
Bir kor gibi düşmüş geçmişim gri tabana.
Üşüşmüş her anı...
Toprağa mıhlı tenekeden zamanın kenarına.
Yarının flu insafına terkedilmiş,
Başboş süvariler gibi deli bozonlar.
Onlar ki sarışın taylara binip zaman mekan
ikileminde,
Safran gibi savrulur ve sarışın toz olurlar.

Ey dağlara bağdaş kuran,
Kır saçlı hakim...
Kır yazgıyı! .. Bük kalemi kırılınsın...
Yarılsın orta yerinden bozon adlı o ışıklı çizgiler,
Ve bu devetüyü beyzi karpuz tam ekvatorundan.
Tuz buz olsun kristal zaman.
Anılarım yok olsun kederlerimizden...
Ben ve sen ey kır saçlı hakim,
Vaz geçelim maharetli ellerimizden...

b/:

Burası Kenan...

Yusuf'um bir türkünün nakaratına kazılmış kör
kuyuda.

Işığlı bir taylasan gibi giyinen,
Ahir zaman atlıları geçende şiirim yaylalarından,
Belki çöker, boyutlara köprü olan bozonlar
güzergahı.
Ve daracık zamanın ergen kız gibi beli.
Eli koynunda ve suskun şahmaranlar misali,
Nazını alnına sürünmüş bir dehr gelini,
Kevkeblere el basar mushaf hükmünce.
Mutlak kader içinde terkedilmiş,
Başboş küheylan sanki deli bozonlar...
Onlar ki çelik delen sivri taylara binip,
Şıhaplarla şahlanır ve küf rengi toz olurlar...

Ey hilâlin ezeli tapusuna sahip,
Yıldızlara aşına diller döken,
Kır saçlı hakim...
Kır yazgıyı! .. Bük kalemi kırılınsın...
Samur maşlakhalarla sarmalansın,
Kırda çiğdem misali ipincecik belinden,
Bu geçmiş soluk sarışın ve geleceği keskin hilâl.
Lâl olsun zaman.
Yok olsun ta ezelinden kahpe devran...
Ben ve sen ey kır saçlı hakim,
Vaz geçelim ikilemi emziren yüreklerimizden...
Bir yudum daha buyurmaz mısın ey cihan
Hayali adaletimizden...

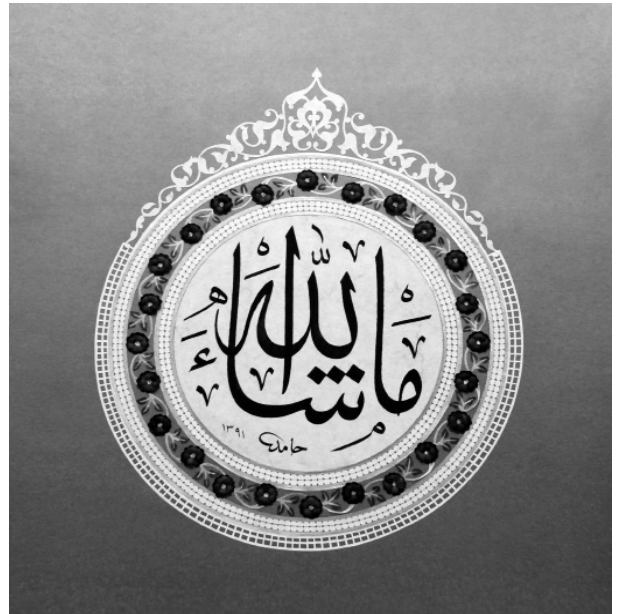
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KAĞIDIN BÜYÜLÜ HİKAYESİ

•
Dürdane ÜNVER*

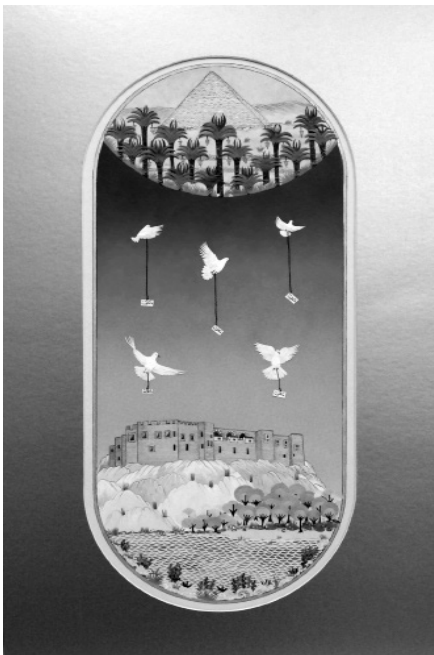
Toplumlara gelişmişlik düzeyinin en yüksek seviyesini kazandıran olgu, kültür ve sanattır. Kültür: cemiyetlerin kendilerine has duygu, düşünce ve ruhlarının ortaya konduğu maddi ve manevi değerler bütünüdür. Tecrit kabul etmeyen, özü değiştirilemeyen kültür, bir toplumun kendini sunuş tarzına bağlıdır. Sanat ise: bir milleti başka milletlerden ayıran, o millete has olan zevk ve duyguların şekillenmesi olarak görülmektedir. Bu özelliklerin bütünü ülkemiz medeniyetlerinde mevcuttur. Türklerin kültürümüz ve sanatlarımızın her dalında ortaya koydukları örneklerle farklılığını dünya üzerinde de kabul ettirdiği bilinen bir gerçektir. Kitap süsleme sanatları içinde önemli bir yeri olan KAATI' (kâğıt oymacılığı) geleneksel sanatlarımızın en güzel dallarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Bir motif veya yazı örneğinin, ince bir kâğıt veya deriden oyulması suretiyle meydana getirilen kaatı', ince işçiliği ve detaylı yapısı ile tam bir sabır sanatıdır. Tezyinatın klâsik dönemlerinde büyük ilgi görerek, zevkli ve hünerli ustalarca ince bir sanat dalı haline getirilen kâğıt oymacılığı, XVI.yy. dan XIX.yy.a kadar geniş bir yelpaze içinde sevilerek icra edilmiştir.

Katı' sanatının tekamülüne geçmeden önce kâğıt oymacılığının başlangıç tarihlerine göz atmak gerekir. Hernekadar halk sanatı olarak ilk uygulama yerinin Çin olduğu söylenirse de, kökünün çok eskilere, Tanrı ve ataları anmak için yapılan kurban sunma törenlerine dayandığı bilinmektedir. Bu dönemde yaşayan insanlar, inançları itibariyle, kâğıttan çeşitli insan ve hayvan motifleri keserek, bu motifleri ölenlere eşlik etmesi için ya cenaze ile birlikte gömüyorlar veyahut tören sırasında yakıyorlardı. Efsaneye göre; kâğıttan oyma motif ve figürlerle resim yapma sanatının MÖ.206 – MS.220 tarihleri arasında Çin'de Han Hanedanı zamanında ortaya çıkması muhtemeldir. Daha çok süs eşyası

olarak kullanılan oymalar daha sonra kapı ve pencereleri, aynaları süslemek için kullanılmıştır. 618- 907 yılları arasında yine Çin'de Tang Hanedanı zamanında da süs eşyası olmaktan çıkıp bağımsız bir sanat dalı, dolayısıyla para kazanılan bir meslek haline dönüştürülmüştür. Çin ve Japonya'da varlığı bilinen bu sanatı, 6. Ve 10. Yüzyıllar arasında Kopt kitap kaplarında, 8. Ve 9. Yüzyıllar arasında da Uygur Türklerinin kitap kaplarında deri oyma olarak görmek mümkündür. İslam kitap kaplarında deri oyma olarak görülen süslemelerin, günümüze kadar gelen ilk örnekleri XIV.yy.da Türk Memlûklular döneminde yapılanlardır. XV.yy.da Anadolu Selçuklularının bir devamı olan Beylikler Dönemi'ndeki kitap kaplarının içlerinde nadir de olsa görülen oymalar, bu geleneğin eskiliğinin göstermesi bakımından önemli birer belge niteliğindedir.

Kütüphanelerdeki mevcut örneklerden yola çıkarak bu sanatın İslam dünyasına Orta Asya kanalından geçerek geldiği müşahade edilmektedir. XIV. yüzyılda İslam deri kaplarında görülen deri oyma sanatı, XV. yüzyılın ikinci yarısında Timurlular ve Akkoyunlular dönemlerinde kağıt oyma sanatı olarak değişiklikler gösterir. Tarihçi Gelibolulu Mustafa Ali; döneminin ünlü hattat, mücellit ve süsleme sanatçılarından yaşamları ve sanatları hakkında bilgiler verdiği 1586 tarihli 'Menakıb-ı Hünerveran' adlı eserinde, XV. yüzyılda Herat'ta (Afganistan) yaşayan ve Timurlu hükümdarı Hüseyin Baykara'nın himayesinde çalışan Abdullah Kaati'nin, kağıt oyma sanatının ilk ve en önemli temsilcisi olduğundan bahseder. Netice itibarıyla Abdullah'ın, kağıt oyma (katı) olarak hazırladığı Hüseyin Baykara Divanı bunun en açık göstergesidir. Sanat kudretini en güzel şekilde ifade eden ince oyma yazıları, tabiat ve hayvan tasvirleri takdire şayandır. Bu eserlerin bir kısmı T.S.M.H. 2153 no.'lu 'Fatih Albümü'nün (Akkoyunlu Türkmen Sultanı Yakup Bey Albümü) sayfaları arasında muhafaza edilmektedir. Mustafa Ali yine aynı eserde, diğer katı ustaları arasında Şeyh Muhammed Dost, Seng-i Ali-i Bedahşi, Hattat Mir Ali'nin oğlu Mevlana Muhammed Bakır'a yer vererek hünelerine över. Kadı Ahmed tarafından 1606 tarihinde yazılmış bir risalede ise Meşhed'de yaşayan Mevlana Nadir isimli sanatkarın da hattat Mir Ali'nin yazılarını hiç bozmadan aslıyla aynı mükemmellikte oyduğundan bahseder.

XV. yüzyıl sonları XVI. yüzyıl başlarında, yani kitap sanatlarının çok geliştiği devirlerde, bilhassa Fatih Sultan Mehmed'in özel kütüphanesi için Saray Nakışhanesi'nde hazırlanan ciltlerdeki katı'larda mükemmeliyetin doruğuna ulaşıldığı görülmektedir. XVI. yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlı Kağıt oyma sanatı, sanatkarları ve yazdıkları hakkında çeşitli eserlerde az da olsa bilgi bulunmaktadır. Aşık Çelebi, yaşadığı dönemin şairleriyle, sanatçılarından hayatlarını, eserlerini ve sosyal yaşantılarını anlattığı 'Meşairu's-şuara' adlı eserinde, Fatih Sultan Mehmed devrinin sonlarında ismi duyulmaya başlanan ve İbrahim Paşa'nın vezir-i azamlığı sırasında üne kavuşmuş olan Efşancı Mehmed'in bu dönemin en büyük ustası olduğundan bahseder. Osmanlı sanatında kağıt oymacılığı en parlak dönemini Kanuni Sultan Süleyman ve Fatih Sultan Mehmed zamanlarında yaşamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde zirvede olan tezyini sanatların bu kadar önemsenmesinin sebebi, padişahların sanata, sanatkarlara, kültüre ve kitaba verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Gerek günümüze gelen eserlerin çokluğu, gerekse Aşık Çelebi'nin verdiği bilgiler, saray ve çevresinde kağıt oymacılığının tam manasıyla bir sanat dalı olarak ele alındığını ortaya koyar. Bu dönemin önde gelen Osmanlı kağıt oyma sanatçıları arasında Benli Ali Çelebi ile devrinin tanınmış şairlerinden olup 'Sa'i' mahlasıyla şiirler yazan Ali Çelebi'nin oğlu Abdülkerim Çelebi vardır. Sa'i aynı zamanda seçkin bir hat sanatçısıdır. Mehmed Bin Gazanfer ve Mevlana Kasım Arnavud gibi isimler de oyma tekniğinin inceliklerini eserlerine aksettiren önemli katı' ustalarıdır. Bu yüzyıla ait katı' örnekleri ihtiva eden eserlerden bazıları T.S.M.K.E.H. 2851 no.'da kayıtlı 'Hadis-i Erbain (Kırk Hadis), T.S.M.K.R. 1963 no.'da kayıtlı 'Mecmua-yı Aş'ar', T.S.M.H. 2177'deki 'Hat Albümü', İst. Üni. Küt. F. 1426'da kayıtlı 'Şah Mahmud Nişapuri Albümü', T.S.M.K.H. 845 no.'da kayıtlı 'Guy ve Çevgan' İst. Üni. Küt. TY 9350'de kayıtlı Kaside-i İdiye'dir.

XVI yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın ilk yarısının en önemli katı' ustası Mevlevi Bursalı Fahri'dir. Eserlerinde adı Fahri-i Bursavi olarak geçen sanatkar II. Selim, III. Murad, III. Mehmed ve I. Ahmed dönemlerinde çok önemli ve çeşitli eserler vermiştir. Halen T.S.M Kütüphanesi, Viyana Milli Kütüphanesi, Konya Mevlana Müzesi No.102'deki eserleri Fahri'nin kağıt oyma dalında önemli bir üstad olduğunu ispatlamaktadır. XVII. yüzyılda

ülkemizi ziyaret eden batılı seyyahların satın aldıkları albümler vasıtasıyla Avrupa'ya götürülen bu sanat dalı, orada da benimsenmiş ve silhouette (gölge) adı altında tanınmaya başlamıştır. Halen Avrupa'nın birçok yerinde bu tarz ve kendi yaşantılarını tasvir eden yalın kat kağıt oymalar yapılmaktadır. Bu albümlerin en tipik örneklerinden birini oluşturan Londra, British Library'deki 1618 tarihli Mundy Albümü ile bu albümle çağdaş olan, benzer tarzda oymalarla beze- li diğer bir kitap da Paris Bibliotheque Nationale Od26-Od26a'da kayıtlı Kıyafet Albümü'dür. XVII yüzyılın bu dalda yetişen en önemli temsilcilerinden birisi de Edirneli Mehmed Nakşi'dir. Mevcut eserlerinde tarih yoktur, kullandığı malzeme ve yazı üslubu ile yazılarının zeminine veya koltuklara yerleştirdiği kağıt oymalara bakarsak, onun XVI-II. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olabileceğini düşünürüz. XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan diğer bir önemli sanatçı da Gazneli Mahmud'dur. İst. Üni. Küt. T. 5461 no.'da kayıtlı Tuhfe-i Gaznevi isimli albüm, Gazneli Mahmud'un çok yönlü, kağıt oymacılığında da isim yapmış nadide ustalardan biri olduğunu gözler önüne sermektedir. Sanat dünyasında büyük üslup değişimlerinin yaşandığı III. Ahmed ve I. Mahmud dönemlerinde kağıt oyma sanatı, diğer sanat dallarında olduğu gibi batı zevkinin tesiri altında kalmıştır. Lale devri eserleri arasında manzara resimleri denilebilecek yeni bir tür olarak ortaya çıkmış. Bu dönemde katı' da en ilgi çekici olanı da Cambazzade Osman imzalı 1723 tarihli T.S.M.K.H. 1924'de kayıtlı kağıt oyma bahçedir. XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Derviş Hasan Eyyubi ise T.S.M.K.C.Y. 4631 no.'da kayıtlı katı' çekmecesi ile bu dönemin zevkini tam manasıyla eserinde yansıtmış önemli sanatkarlardandır. Kağıt oymacılığı XVIII. yüzyılda vazo içinde çiçek figürleri ve oyma yazı türündeki eserlerle canlılığını sürdürmeye devam etmiştir. Bu dalın göz alıcı kompozisyonları ile dopdolu, lakin sanatkarı bilinmeyen bir eseri de Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindeki Külliyyat-ı Divan-ı Selim'dir. Yine aynı döneme ait diğer bir eser de Londra British Library, Or 13763 no.'da kayıtlı Türk şiir Antolojisi'dir. Her iki eserdeki çiçeklerin benzerliği bu iki albümün aynı sanatkarın elinden çıktığı izlenimini uyandırmaktadır.

Katı sanatı, XIX. yüzyıla ait 70 adet Darphane, Maliye, Hazine-i Hassa nezaretlerine ait defterlerin etiketlerinde de çok güzel örneklerle izlenebilmektedir. Deri ciltler üzerine kağıt oyma olarak yapılan bu

etiketlerdeki farklı kompozisyonlar ilgimizi çekecek kadar güzeldir. Bu katı' etiketler sadece dönemin güzelliklerini değil, güzellik anlayışını ve bunu ifade eden tarzlarını da günümüze intikal ettirmektedir. Ne yazık ki diğer katı' örneklerinde olduğu gibi bu güzelliklerin de kimler tarafından yapıldığı meçhuldür.

Çarşı ressamaları ve saray nakışhanelerinde yapılan muhteşem örnekleriyle çok parlak dönemler geçiren kağıt oymacılığı XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerilemeye yüz tutmuş. XIX. yüzyıldan itibaren ekonomik, sosyal ve askeri sebepler nedeniyle gerilemeye başlamış, ciddi eserlerin ortaya konulamaması nedeniyle yavaş yavaş canlılığını kaybetmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yüzyılın başlarında dişi oyma tekniğiyle yapılan daha çok yazı-resim tarzındaki hat levhaları ile sınırlı kalmış, Vahdeti; Süleyman, Osman Rıfkı ve Mehmet Rıfat bu dönemde katı'yı canlandırmaya çalışan sanatkarlar olmuşlardır. Bu şahıslara ait imzalı eserlerden bir kısmı Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, Antalya Şehir Müzesi, Konya Mevlana Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi, Konya Koyunoğlu Müzesi'nde bulunmaktadır. XIX. yüzyılın sonlarında İzmir'de yaşamış olan Osmanlı Musevi sanatkarlarınca klasik katı' tekniğinde yapılmış kağıt oymalar da bu dalın ilginç örneklerini oluşturmaktadır. Yosef Abulafia, Hayyim Abulafia, David Algranati ve Hayyim Yehuda Algranati bu sanat dalının Osmanlı Musevi Cemaati'ndeki önde gelen temsilcileri olmuşlardır. Onlara ait eserler halen İsrail Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.

XX. yüzyılın ikinci çeyreğinde unutulmuş bu sanat, 1920'li yıllardan itibaren Ord. Prof. Dr A Süheyl Ünver'in kişisel çalışmaları, yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerdeki araştırmalarıyla tekrar gün ışığına çıkarılmaya çalışılmıştır. Medreset-ül Hattatin'de öğrenciliği sırasında (1916-1923) hocası tarafından gösterilen Fahri oyması ilgisini çekmiş, gelenekli sanatların diğer dallarında olduğu gibi çok etkilendiği bu sanat dalında da araştırmalar yapmıştır. Mekteb-i Güzin'deki hocalığı sırasında derslerine katı' sanatını da (kağıt oymacılığı) ilave etmiş, talebeleriyle birlikte yaptıkları oyma örnekleriyle bu sanatı canlandırmaya çalışmışlardır. Süheyl hoca'nın o dönemlerde hazırladığı oyma örneklerinin bazıları Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışladığı defterler içindedir. (47, 451, 561, 671, 406, 755, 329 no). Hocamızın katı' ile ikinci karşılaşması 1927-1929 yıllarında Paris'deki tıp ihtisası sırasında Bibliotheque Nationale'de bulunan şark yazma eserlerini incelerken gerçekleşmiştir. XVII. yüzyıla ait bir minyatür albümünün içine yapıştırılan oymalar üzerinde incelemeler yapmış, 1980'de neşrettiği 'Türk İnce Oyma Sanatı' isimli kitapta bu albümden bahsetmiştir. Kızı Gülbün Mesara da yaptığı araştırmalarla bu kitabı daha çok geliştirmiş, 1991 ve 1998 tarihlerinde 'Türk Sanatında İnce Kağıt Oymacılığı' adı altında ikinci ve üçüncü bir basımı gerçekleştirmiştir. 1968 yılında Hollanda'da Leiden Üniversite Kütüphanesi'nde

3000 el yazmasını tarayarak buradaki katı'ları tespit eden Ünver Hoca, bu katı'ların da bir kısmını Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlamıştır. Yüzyıllar içinden günümüze kadar uzanan örneklerden çok etkilenen ve Türk sanatı açısından önemini takdir eden hocamız, yaptığı incelemeler neticesinde birçok denemeler yapmış, bu dala ait arşivini kendi hazırladığı oyma örnekleri ile zenginleştirmiş ve bu sanata bir hayli katkıda bulunmuştur. Kuruçusu olduğu Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı'ndaki görevi sırasında doktorluğunun yanı sıra haftada bir gün öğrencilerine tezyinatın diğer dallarıyla birlikte katı' sanatının da bütün inceliklerini öğretmiştir. Süheyl Ünver, Türk San'at ve kültürünü, araştırmaları sayesinde çok iyi tanımış, arşivlemiş, aynı zamanda bunları devamlı talebeleriyle paylaştığı için arkasından bir çok takipçi bırakmıştır. İyi yetiştirdiği talebeleri hala onun izinden gitmekte, onun ekollerine uyararak klasik çizgiden uzaklaşmadan Türk tezyinatında Rönesans'tan vazgeçmemektedirler. Zira Ünver Hoca'nın daima ifade etmek istediği; sanatta tekamül etmek için reformun şart olduğu idi. Şayet günümüzde Kaatı' sanatını icra edebiliyorsa, bunu Süheyl Ünver Hocamız'a borçluyuz...

AH! ANADOLU AH!

•
Kürşat TECEL

I

Bu bir iç savaş, duyguların başkaldırısı...

Bu isyana yardım için toplanıyor bütün ordular. Firavunlar filleriyle ön safta... Arzularım tebeşir darbelerinden yorgun... Saatler yirmi dörtten başladı saymaya, zembereği boşalmış gibi... Simetrik parçalara ayrılıyor zaman. İlk baskında kırlangıçlar heceliyor adımı.

Gelemiyorum... Kuduran deryalardan, dört yanlı yangınlardan geçemiyorum... Tükenen umutlarla yaklaşırken yanına, bütün mitolojik kötüler kesiyor önümü, kan damlayan dişlerinin arasından sızıyor güneş ışığı, (Bir soluk nefesinde tütüyor yarınlar, bir adım ötede var geçmişime ait her şey.) Bir dalgınlık halidir sürüklendiğim, bir yamaçta kala kaldığım...

Kuşatılan bir kalede savunmadayım...

Mühimmatım tükeniyor... Sarnıçlardan su çekerek büyüttüğüm çiçekler boyun büküyor. Her adımda, sendelerken umudum, duvar yazılarından siliniyor adım. Ben sana gelirken sarsıyorum bastığım toprakları, çok geçmeden yarılan gecelerde rastlıyorum ayak izine...

Gerçeği saklıyor kardan adamlar, (su alan sandalda ki yanık bedenim)... Göç zamanında söylenen türkülerde “sazım”, acılarda “ağıt”...Beyazlaşan zaman da gördüm kendimi, titreyen ellerimde...

Namlusu bana doğrulan gözlerine kaldırdım ellerimi, teslim oldum. En ağır işkencelerde söylemedim adını, kimse bilmiyor esirin olduğumu. Kimseler farkında değil tutulduğum mahzenin. Karanlıklardan örülmüş duvarlar gibi, rutubetten çürümüş umudum...

Kendi mecrasında akan sularda kayboldum, dağ başındaki dumanda...

II

Evvel zaman hikâyesi;

Güvercinler yargıcım oldu, ceylanlar cellâdım...

Ben; yarısı yaşanmamış mazideki “gelmeyenim”, bitmeyen söylentilerde var olan “yarınım”, Çığ misali büyüyen yaralardan dökülen “kanım”... “Lokmanca” dokunuşların “onduğu”

Sen Âdem öncesinde gördüğüm düşün, dört elle sarıldığım beklentim, uğraşım...

Veda hüznünde çalıyor bütün makamlar, rakkaslar çiğniyor hatıraları, nağmeler yüzüstü yere yığılmış...

Direniyorum... Tespih tanesi gibi dağılıyor barakalara gizlenmiş karıncalar. Sert cisimler uçuşuyor bozkırda, rüzgâr süpürüyor bulutları, bir büyük direnişin öyküsü yarım kalıyor.

Ölü şehirde toplanıyor bütün benzerler... Geleneksel kayboluşların birincisini yaşıyorum. Halsiz ve bitkin durumda bütün ağaçlar. Evlerin penceresinden damlayan ışıklar eriyor.

Kerbela çözüyor büyük sırrımı... Artık su-sa-mı-yo-rum.

Sevdalar anlıktır, tesiri bakı...

En yoğun duyguları kuşanıp, artık gidiyorum... Çağ açıp- kapayan, bir göçe koyuldum. Teessür hissini aldım yanıma, virane gönlünden buruk ayrıldım.

...

III

“inanmak acıyı hissetmemektir”

En değerli taşlardan, en usta heykeltıraşların yonttuğu mavi gözlerinde gizlendim. Ne soğuk işler, ne de ateşlerde yanarım sandım. Oysa bazen buz tuttu bedenim, bazen yanarak tükendi. Ateşlerde dondum, buzullarda eridim.

Sadece karanlığın görüldüğü, her şeyin hikâyesinin son bulduğu bir an vardır, sevda gibi, aşk gibi. Tarihler yazmamış zayıtsız biten isyanı ve zayıtsız biten aşkı...

Hatıraya hürmet ile mevcuda kıymet arasında, sıkışmış kalmış yüreğim... Sızıdan başkası yaşanmamıştır, duyulmamıştır, görülmemiştir... O güzel gözlerinle buldum yönümü, kaybolup gitmiştir bir tarih böyle...

*Göç devam ederken yaram kanyor/Sarmaya gelmiyor çakmak taşları,
Bu sürgün halimi kimse bilmiyor/Hissedip gülüyor, talih kuşları...*

Bu göç de sensiz olmuyor, kokunu sardığın dağlar eriyor. Yüzyıllardır süregelen isyan susuyor. Kavmin kayboluşunda bir garip çılgılık gizlidir.

Anadolu... Ah! Ah, Anadolu ah! Nice yarım kalmışlıkların türküsün sen, Nice Türkün sevdasının son demi... Nice Kardeşkanı'yla sulanan çiçeksın. Yedi kardeşin akıttığı kanla büyüyen yediverensin...

Kandan akan Kızılırmaksın, kardeş köpüren Akdeniz, Karadenizsin...

Dünyanın ser verdiği, sır verdiği, bir kutlu sevdasın sen. Her sevdanın yaşandığı bir bozkır... Kardeşkanı ile açan çiçeksın.

Bir Sevdasın Sen, İçimizdeki isyansın, Bizi sıldan koparan göçsün.

Ağıtsın, Hoyratsın, Bozlaksın... Ege'sin, Marmara'sın... Harmandalısın, Temirağasın...

Anadolu, Türkün Yağz Kalesi,

Türksün Sen, Türküsün Sen, Türkünsün Sen...

ERCÜMENT

•

Hasan KAYIHAN

-Ercüment Yahnici'nin hatırasına tarih düşürme niyetiyle-

Aralık.

Her yer bembeyaz; yollar, sokaklar, çatılar, ağaçlar...

Kar yağıyordu. Pencereden dışarıya bakıyordum. Ankara beyazlara bürünmüştü.

“Selâmün aleyküm!”

Uzun boyluydun, iri yarı ve güçlüydün; kapının üst pervazına kollarını dayamış, gülümseyerek bana bakıyordun. İçerdekiler donup kalmışlardı; soluksuz... Sonra kirece dönen yüzleriyle havada uçuşan kar taneleri gibi titremeye başlamışlardı. Oturdıkları yerde kıvranıyor, dışarıya çıkabilmek için can atıyorlardı, ancak kapıyı dolduran dev cüssen hiçbirinde bırak ayağa kalkabilmeyi, bir daha kapıdan yana dönüp bakabilecek mecal dahi

bırakmamıştı.

“Vay... Vay benim kardeşim!”

“Bu taraftan geçiyordum da, ağabeyime bir selâm vereyim dedim...”

Seni gidi yalan söylemeyi bile beceremeyen Yavuz Selim bıyıklı seni... Lâf! Orada göreve başladığım bir hafta bile olmamıştı daha, üstelik Osman dışında henüz kimse bilmiyordu buraya geldiğimi, sen nereden bilecektin ki! Bu taraftan geçiyordun öyle mi?..

“Gel, böyle otur!” demiştim sandalyemi uzatarak. O odada her sabah koridordaki odacıların masasından alıp getirdiğim bir tek o sandalye vardı çünkü bana ait olan. Göreve başladığım ilk gün içeride dört masa bulunan bu odayı gösteren bölüm yöneticisi “odan burası,” demişti, “bir masa bulununcaya kadar kori-

dorda, şurda burda idare edersin işte. Sizin kesimden buraya daha önce de birkaç kişi gelmişti ama hiçbiri üç dört günden fazla kalmayıp ayrıldı. Hani sanmam da, kalacak olursan başka bir çözüm buluruz belki...” Gerçekten orada kalabilmek zordu; yöneticiler dahil kimse benimle konuşmuyor, bir iş verilmiyor, üstelik koridorda, merdivenlerde, yemek salonunda militan kılıklı personelden sürekli omuz yiyordum. Odaya çay servisi yapanlar dahi sadece diğerlerinin masasına çaylarını bırakıp dönüyorlar, benden yana bakmıyorlardı bile. Senin ziyaretinden bir gün önce kafeteryada sıraya girmiş, öğle yemeğimi alıp oturabileceğim boş bir yer bakınırken biri dirsek atıp tepsimi yere düşürmüştü. Osman Çakır sadece herhangi bir ülküdaş değildi benim için; dertlerimi, sevinçlerimi, yürek acılarımı, kavak yellerimi kendisine açabildiğim hemen hemen tek insandı. Mantık adamıydı. O gün olanları anlattığımda benim için endişelenmiş “Bırak şu Yörük inadını” demişti, “anlaşılan yaşatmayacaklar seni orada, bir başka yere aldır kendini...”

Ama böyle bir şeye gerek kalmamıştı...

“Selâmün aleyküm!”

Odayı dolduran o tok ve gür sesin sanki ilk kez böyle bir top sesi işiten o yamyam kabilesini düşüncelerinin karanlık ormanlarına hapsetmeye yetmişti.

“Çay içer misiniz?”

Akşam Çakır’a bize çay ısmarlamak istediklerini söylediğimde hiç de şaşırmamış, “Ercüment mi geldi yoksa?” demişti. Meğer o sabah onunla karşılaşmışsın da beni sormuşsun, o da bana yapılanları anlatmış. Ve sen bre Köroğlu yürekli adam, sen de o günlerde burçlarına bilumum kızıl bayrakların çekildiği o Alamut Kalesi’ne yüreğini rüzgâr edip tek başına esip gelmiştin...

Geçerken şöyle bir uğrayıverdin öyle mi?..

Seni uğurlarken ben de bahçeye inmiştim. Kocaman bir ağaç vardı yol kenarında. Dalları karla kaplıydı. Bir ara başını kaldırıp göğe bakmış, sonra dizlerine ulaşan karları yara yara ağacın altına gitmiştin de iki elinle kavrayıp şöyle bir silkelemiş ve dallardaki bütün karı yere dökmüştün hatırlıyor musun?.

“Kuşlar konacak yer bulamıyor!” demiştin geri dönünce... Hey Yunus Emre gönüllü koca adam, hey!

Sen benim orada kalmamı sağlamakla, ülkemiz insanına yüzlerce radyo programı yazabilmemin yolunu açmıştın; Ocakbaşı, Tarla Dönüşü, hele çocuklarımızın ana dillerini daha güzel geliştirmeleri için yüzlercesini yazdığım, aradan yıllar geçtikten sonra bile daha iyisi yapılamadığı için defalarca tekrarlanan Türkçemiz... Onların hepsini sana ithaf ettim. Milyonlarca çocuğun Türkçelerinde yaşadığını biliyor musun?

Ve o günden itibaren aradan geçen iki kış boyunca bahçedeki o ağacının dallarını silkeledim karları döksün diye. Sana da haber verirdim her defasında da o Türkistan çeliği gözlerin ışıltı ışıltı olurdu.

* * *

Sonra bir kış daha geldi...

Gene Aralık...

Seninle görüştüğümüz o gün de kar yağıyordu Ankara’ya. Bir hafta sonra 27 Aralık’ta Mehmet Akif’i anma toplantısında yeniden görüşmek üzere sözleşmiştik ki tam ayrılırken, “biraz gecikebilirim ağabey” demiştin, “biraz gecikebilirim.”

Seni gidi koca Seğmen! Önce Dikmen sırtlarına gidecektin değil mi; Mustafa Kemâl’i karşılayacak, gâzi atalarının ayak izlerinden bir kez daha yürüyecektin Ankara’ya onunla birlikte, bilmez miyim! Başında Horasanî keçeni kuşatan poşun, sırtında cepkenin, belinde devasa şal kuşağına dolanan yörük kolanın, bacağına kara koyun yününden çahşırın, dizlerine uzanan ak çoraplarıyla bir elin belindeki kamanın sapında, diğeri Ankara semalarında toprağa diz vura vura yürüyecektin. Doh! Doh!.. Bu ne heybet, bu ne vak’ar, bu ne sevdâ ey nice düşman saldırılarının diz çöktüremediği koca hisar?

“Gecikebirim,” demiştin, “gelemem” değil!

Gelemedin!

Ne Mustafa Kemâl’i getirmeye gidebildin, ne de o gür sesinle Mehmet Akif’e İstiklâl Marşı okumaya gelebildin...

Seni o gün öldürdüler!

Suçun neydi, günâhın neydi, suinietin neydi de öldürüldün sen ey üşüyen bir kuş yüreğinin acısını ruhunda hisseden dev adam?

Neden?.. Neden?..

Vatanda bulunduğum zamanlar Ankara'ya ilk kar düşer düşmez Karşıyaka Mezarlığı'na koştum; mezarının toprağını örten karlara döktüm gözyaşlarımı... Lâkin kader beni yurt toprağından ıraklara sürükleyip götürdüğünde sanma ki menekşe bakışlı gözlerini yıldızlarda aramayıp seni Fatihlerden mahrum bıraktım!

* * *

Bu otuzuncu Aralık...

Ren ırmağı boyunca kar yağıyor.

Bu sabah da yem koydum bahçemdeki kuş barınağına gözlerim nemli... Yaralarının sızısını yüreğimde daha bir dayanılmaz hisse hisse...

Acım, katillerinin bugünün itibarlı beyleri oluşu değil kardeşim; Hasan Sabbah yöntemlilerin beyliğinden, dirliğinden ne çıkar ki... Onlar dün de devlet-millet düşmanıydılar, bugün de öyle... Dün de haindiler, bugün de... Onlar dün de uşaktılar, bugün de öyle!.. Birilerinin "kullanılma, kandırılma, aldatılma, 5. kol, beyin yıkama, bekleme, olgunlaştırma" masallarına aldırmaıyorum hiç; onlar, düpedüz bu yurdun düşmanıydılar, bu milletin, bu devletin... Ve elbette senin!

Sen o günlerde Türkiye'ydin onlar için; hâlâ öylesin... Öyle de kalacaksın; her zaman ve daima!

Beni üzen, ne senin kaatillerinin ne de milletimizin varlığı için verdiğimiz kavgayı sebillerin serin gölgesinden seyredenlerin bugün su başlarını tutmasıdır; beni kahreden, dün bir dilim ekmeğimizi bölüştüğümüz, sırt sırta verip dövüştüğümüz, dillerinde memleket türküleriyle toprağa düşenlerimizi hıçkırıklardan sıyrabildiğimiz tekbirlerle birlikte uğurladığımız bazı ülküdaşlarımızın kara budundan bir er olarak kalmış olma erdemindeki ulvî makamla yetinemeyip hesap kitap işine kalkışmış

olmalarındır...

Biz birbirimize hiç küstük mü koca Şehit? Vatan hainlerinden hangimizin daha çok yumruk, sopa, bıçak, kurşun yediğini tartıştık mı hiç? Dâvâmızı sayıya, hesaba vurduk mu hiç? Sen saydın mı o dev gövdeneye kaç hain elden aynı anda kurşun sıkıldığını?

İnan asla yamulmadım, eğilmedim, zerre kadar şüphe etmedim dâvâmızdan, ülkümüzden, yolumuzdan; ama toprağa düşüşünün 30. yılında da senin nezdinde bütün şehitlerimize hesap vermeye mecbur hissedediyorum kendimi.

İçimizdeki bu ülküsüzlük, bu dağılımlık, bu umursamazlık deli ediyor beni.. Sanma ki susuyorum. Sanma ki "Yaz ağabey, Allah aşkına yaz..." deyişin kulaklarımda daima çınlamıyor. Sadece yazmakla ve söylemekle kalmıyorum bilesin, bir kenara çekilmiş olanlarımıza hesap soruyorum; senin adına, senlerimizin adına..."Dün kurşun yağmurları altında sendeyen bir ülküdaşımızın yanına sanki bir bayrak yarışındaymışcasına koşanlar bizler değil miydik? Bizler değil miydik düşenlerimizin kanını gözyaşlarımızla yıkayıp dövüşmeye devam edenler? Hangi ülküdaşımız bir ülkü yoldaşını yalnız bırakıp yarı yoldan geriye döndü? Bizler değil miydik kuş konmaz kervan geçmez dağ yollarından aşağıya insanlarımıza dâvâmızı anlatmaya seyirtenler? Kendi yanlısımız elin doğrusundan bin kat daha muteber değil miydi birbirimizin yanında? Lânet olsun çinlinin yumuşak ipeğine, sahte gülüşüne demiyor muyduk altı yırtık ayakkabılarımızla gururlanarak? N'oldu bize, ulaştık mı ülkümüze,? Dâvâ yürüyüşünün sonuna gelmedik ki daha... Nerede Kızılalma?"

Ercüment... Kardeşim!

Bu Aralık'ta da yurdumuzdan uzaklardayım; ama biliyorum ki yakın berilerdeki, uzak ötelerdeki bütün ülküdaşların, -sen benim acı söylediğime bakma- bir seğmen alayına düzülürcesine şehitler kervanına katılan sen ve bütün rütbedaşlarının kendilerine emanet ettiği bu Dâvâ'nın milletimizin varlık kökü olduğunun şuurundalar; göreceksin, Ergenekon'dan yeniden çıkacağız!

Şâd ve müsterih ol sen ey Ankara Kal'esi fikirli Şehit!..

PATRIKHÂNE VE RUHBAN OKULU

•
Zeki ÖNSÖZ

Patrikhâne, yüzyıllar boyunca Türkiye'nin başına dert olmuş bir fesat ve ihânet ocağıdır. Fatih Sultan Mehmet'in 29 Mayıs 1453'de İstanbul'u alıp, Ortodoks Kilisesi'nden bir din adamına patriklik izni verdiğinden beri; Patrikler Bizans geleneğini yaşatmak istemiştir. Ortodoks kilisesinin târihini yazan Yunan târihçilere göre; Patrik yalnız dinî geleneği değil, aynı zamanda bağımsız millet varlığını temsil etmekte imiş. Bu târihçilere göre; Rum milleti hiçbir zaman bağımsızlığını kaybetmemiş.(1) Bu saçma iddia, aynı zamanda her Yunanlının hayalinde günün birinde İstanbul, Ege ve Karadeniz bölgemizde Yunan bayrağını dalgalandırmaya dayanıyor. Patrikhâne günümüzde bu hedefi gerçekleştirmek için, arkasına ABD ve AB'yi de alarak aşağıdaki başlıkları Türkiye'ye kabul ettirmek istiyor;

1. "Patrikhâne'ye "ekümenik" unvanı verilsin.
2. İstanbul'da târihî yarım ada, sur içi özerk Ortodoks Vatikan'ı yapılsın.
3. Heybeliada Ruhban Okulu, Milli Eğitim'den bağımsız Patrikhâne'ye bağlı özel bir okul olarak açılsın. Bu okula yabancı öğrenci alınsın ve yetiştirilsin.
4. Ayasofya tekrar kilise haline getirilsin.
5. Patrik seçiminde Türkiye vatandaşı olma zorunluluğu kaldırılsın.
6. Azınlıkların mülk edinmelerini engelleyen azınlık vakıfları yasası çıkarılsın.
7. Mübâdelede giden Rumlar tekrar Anadolu'ya yerleştirilsin.

Bu isteklerin çoğunun din özgürlüğü ve insan haklarıyla ilgisinin olmadığı ortadadır. Bunların gerçekleşmesi halinde Lozan anlaşması ortadan kaldırılacak, Türkiye kendi toprakları üzerinde egemenliğini kaybedecektir. Bu istekleri incelemeden önce, kendisine başka roller, görevler ve hedefler çizen, devlet içinde devlet olmaya çalışan Patrikhâne'nin ne olduğu ve ne zaman kurulduğu sorusuna cevap arayalım.

Patrikhâne nedir ve ne zaman kuruldu?

Roma İmparatoru Büyük Konstantin M.S 313 yılında Hristiyanlığı devletin himâyesine aldı. Hristiyanlık bu sayede hızla büyüdü. Konstantin (306-337) İmparatorluk merkezini İstanbul'a taşıdı

ve kente Konstantinopolis adını verdi. 325 yılında ilk dinî meclisi (ekümenik konsil) topladı. Konsil, İskenderiye, Antakya ve Roma kiliselerini ekümenik ilan etti. Bu dönemde İstanbul sıradan bir piskoposluktu. İmparator Theodosius (378-392) İstanbul konsilini topladı ve şehir patriklik statüsüne kavuşturuldu. Buna göre; Roma, İstanbul, İskenderiye, Antakya, Kudüs târihî merkezler kabul edildi. 5.yüzyılın sonunda İstanbul Başpiskoposluğu için ekümenik unvanı kullanmaya başlandı. Patriğin resmi unvanı Konstantinopolis veya yeni Roma Başpiskoposu ve ekümenik Patrik oldu. 7.yüzyılın sonunda Bizans, topraklarının büyük bir kısmını iç çatışma ve Arap istilâları ile kaybetti. 7.yüzyıldan itibaren Fener Patrikhânesi Millî Rum Kilisesine dönüştü.(2)

Yüzyıllar süren çatışma sonucu Bizans (İstanbul) Roma (Vatikan) kiliseleri 1054 yılında uzlaşmaz biçimde birbirinden koptu. 1204'de IV. Haçlı Seferi sırasında Latinler İstanbul'u işgal edip, kilise ve manastırlar ile bütün şehri yağmaladı. Haçlılar 1204'den 1261'e kadar 57 yıl süren, merkezi İstanbul olan Doğu Latin İmparatorluğu'nu kurdular. Patrikhâne İznik'e taşındı. İstanbul Latinlerden geri alınınca Patriklik geri getirildi. Bu târihten sonra Bizans kilisesi İstanbul'un Türkler tarafından fethini engellemek amacıyla Vatikan'la birleşme girişiminde bulundu. 1452 yılında İstanbul'da Roma usulü ayin yapıldı ve Ekümeniklikten vazgeçildi.

İstanbul'un Fethi ve Patrikhâne

Bizans kilisesi, Roma kilisesi ile birleşince yok olmak üzere iken, Fatih Sultan Mehmet Konstantinopolis'i 29 Mayıs 1453'de alınca, II. Gennadios'a verdiği beratla Patrikhâne'nin görev, sorumluluk ve statüsünü belirtti. Buna göre; "Kimse patriğe ilişmeyecek, kiliseler camiye çevrilmeyecek, evlilik ve defin işlemleri kilise tarafından yapılacak, papazlar her türlü umumi işlerden muaf tutulacaktır." Görüldüğü gibi bu iznin "Ekümeniklik Yetkisi" ile bir ilgisi yoktur. "Zira dinî bir yetki ve sıfat olan böyle bir payeyi Fatih zaten veremezdi. Bizans imparatorlarının dahi veremediği bu yetkiyi Müslüman bir padişah nasıl verebilirdi?"(3) Osmanlı sayesinde Ortodokslar Batı Kilisesi'nin hâkimiyeti altına girmekten kurtuldu.

Yalnız Fatih Sultan Mehmet değil, ondan sonra gelen Osmanlı padişahları da Ortodoks kilisesine bağlı bağlı ibadet yerlerini, papazları ve bu inançtan insanları korudular. Bu amaçla fetvalar yayınladılar. Osmanlı gittiği her ülkede Kıbrıs'ta, Macaristan'da, Balkanlar'da dış politikası icabı Ortodoks kilisesini Katolikliğe karşı korudu. Yakındoğu Hristiyanlığı sönmek üzere iken Osmanlı egemenliği altında yeni bir hayata kavuştu. (4)

Atalarımızın bu asil ve medenî davranışına ihanet ve fesatla cevap veren Patrikhâne'yi Türk'ün vicdanı büyük yazar Samiha Ayverdi şöyle değerlendiriyor; "Evet, Bizans fâtihinin lutfu ve atalarından, dedelerin den gelme an'anevî cömertliğiyle, tacı ve asâsı îade edilen Ortodoks Patrikliği, devletin kanı canı çekilir hâle gelirken, içten içe planlanmış hazırlanmış ve tezgâhını kurmuştur. (5)

1657'de Patrik Parthenios III. Eflak ve Bogdan voyvadalarını isyana teşvik ettirdiği gerekçesiyle Köprülü Mehmet Paşa tarafından idam ettirildi.

1774 Küçük Kaynarca antlaşması Ruslar tarafından, Rusya'yı Hristiyan tebaanın koruyucusu gibi tanıyor şeklinde yorumlanınca Çarların Osmanlı'daki Hristiyan tebaa üzerindeki etki ve nüfuzları arttı.

Megali İdea ve Mora İsyanı

Megali İdea (Büyük Ülkü) Bizans'ın yeniden diriltilmesi, Büyük Yunanistan'ın kurulması diye ifade edilebilir. 1814 yılında üç tüccar Megali ideayı hâkim kılmak amacıyla Filiki Etarya adlı bir örgüt kurdu. Yunan kilisesi, Yunancayı ve Yunan kimliğini devam ettirdi. 18. yüzyıl sonunda Fenerli Rum Beyleri Osmanlı İmparatorluğu'nda yönetimde önemli konumda idiler; Batılı devletlere imtiyazlar sağlayarak komisyon alıyor zenginleşiyor, armatörleri denizcilikte ilerliyordu. 19. yüzyılın başında Patrikhâne ve bu Yunan zenginlerin el ele vermesinden Yunan milliyetçiliği doğdu. (6)

Osmanlı Devleti, Tepedelenli Ali Paşa galesiyle uğraşırken önce Eflak Bogdan'da sonra Mora'da (1821) isyan başladı. Mora'da bir ay içinde binlerce sivil Türk, çoluk çocuk öldürüldü. İsyân Ege adalarına yayıldı. Patrik Grigoryos'un ihtilâlcilerle bağlantısı tespit edildi ve Patrikhane'nin orta kapısı önünde idam edildi. (21 Nisan 1821) Yahudiler idam sehпасından indirilen Gregoryos'un karnına taş doldurarak denize attı. İsyana katılan Kayseri, Edremit ve Tarabya metropolitleri ile Kıbrıs'ta bazı elebaşları idam edildi. Mora isyanı bu idamlara rağmen durmadı. Osmanlı 1827 'ye kadar uğraşarak isyanı bastırdı. Ancak 20 Ekim 1827'de Rusya, İngiltere,

Fransa Navarin'de savaş halinde olmamasına rağmen, haince bir saldırı ile Osmanlı Donanması'nı imha etti. 3 Şubat 1830'da bu üç devlet Yunanistan'ın özerkliğini kabul etti. Osmanlı Devleti de 24 Nisan 1830'da bu oldu bittiyi kabul etmek zorunda kaldı.

Tanzimat ve Patrikhane

1839 Tanzimat, 1856 Islahat Fermanları ve 1876'da Kanûnuesâsî'nin kabulü ile Hristiyanlar devletin kurucusu Müslümanlar ile eşit bir hale getirildi. Bu durumdan Hristiyan azınlıklar faydalandı. Sırp, Bulgar, Romen, Kiliseleri Fener'den bağımsız oldu. İttihatçılar, 3 Temmuz 1910'da Kiliseler kanunu ile kiliseler arasındaki sorunları geleceği düşünmeden çözdü. Bu da Balkan Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmelerine ve Balkan Savaşı'nın çıkmasına sebep oldu.

Milli Mücadelede Patrikhâne

Batılı emperyalist ülkeler, Kurtuluş Savaşı sırasında Fener Patrikhânesi'ni Türkiye'ye karşı kullandılar. 12 Ekim 1918'de patrik vekili Dorotheos İtilaf devletlerinin bütün Anadolu'yu işgalini istedi. Patrikhane 2 Kasım 1918'de " Biz dedelerimizin topraklarında ev sahibi olarak kalıyoruz, kalacağız." diye açıklama yaptı. Patrikhâne, işgal kuvvetlerinin İstanbul'a gelişini kutlamak için Rum okullarının üç gün tatil edilmesini emretti. 22 Şubat 1919'da İşgal Kuvvetleri Kumandanı D'Esprey Patrikhâne'yi ziyaret etti. 3 Mart 1919'da Paris'e giden Dorotheos Osmanlı Hükümeti ile ilişkiyi kesti. Rumlar Osmanlı kimliklerini yırtarak Yunanistan'a ilhak olduklarını ilan etti. Patrikhâne, Kurtuluş Savaşı'nda İşgal kuvvetleri ve Yunanistan'ın emrinde Türkiye'ye karşı savaştı. 16 Mart 1920'de İstanbul işgal edilince Patrikhâne kapısına 1919 Temmuz'unda astığı kurtuluşu simgeleyen çift başlı kartallı Bizans bayrağını bütün Millî Mücadele boyunca dalgalandırdı.

Millî Mücadele'de Patrikhâne ve bağlı kiliseler silah deposu ve çete karargâhı oldu. Fener Patrikhânesi'ne bağlı Mavi Mira isimli cemiyet Türklere karşı mücadele etti. Rumlar bir Rum parlamentosu kurdu. Patrikhane bu dönemde Batılı devletlere Rumluğun kurtuluşu için başvurdu. İzmir metropoliti Hrisostomos Rumların silahlı terör eylemlerini organize etti. İzmir'in Yunan işgali sırasında Yunan askerlerini takdis etti. İşgalci Yunanlılar İzmir'de 48 saat içinde 2000 Türk öldürdü. Bu hain papaz, Millî Mücadele'den sonra halk tarafından linç edildi. Trabzon metropoliti de Rum gençleri Pontus hayaliyle cepheye sürdü. Bütün bu kilise adamları işgalcilerle

birlikte çalıştı. Rum çetelerini destekledi. Rum pazlar Yüzlerce Türk'ün katledilmesinde görev aldılar. Karadeniz bölgesine Rusya'dan Rumlar göç ettirildi.

Lozan Antlaşması'nda Patrikhâne

21 Kasım 1922'de Lozan görüşmeleri başladı. Atatürk ve TBMM Patrikhane'nin Türkiye'den çıkarılması düşüncesindeydi. Atatürk yabancı bir gazeteye verdiği demeçte; "Bu fesat ocağının yeri Yunanistan değil midir?" diyordu.

Lozan'da 10 Ocak 1923'de bir prensip kararı alındı. Patrikhane siyasetle uğraşmayacak, sadece din alanına giren işlere bakacak, Patrikhâne'nin gösterdiği adaylar arasından Türk hükümetince uygun görülen Patrik seçilecekti.(7)

Lozan'da Türkiye'nin amacı Türkiye'nin azınlıklarını yabancıların elinde bir silâh olmalarını önlemektir. Türkiye'nin Patrikhâne'yi yurt dışına çıkarma isteği İngiltere başbakanı Lord Curzon'un karşı çıkışı ile başarılı olmadı. Fransa ve ABD'de Patrikhane'nin İstanbul'da kalması gerektiğini savundu.

Sonuçta Batılı ülkelerin "Patrikhâne artık kesinlikle siyasetle uğraşmayacak, sadece T.C vatandaşı Rumların nikâh, boşanma, vefat vecibelerini yerine getirecek bir kurum olarak kalacaktır." güvencesiyle Patrikhane'nin Türkiye topraklarında kalmasına razı olundu.

Lozan anlaşmasında Patrikhâne'nin adı geçmedi. Böylece Osmanlıdan aldığı bütün ayrıcalıkları yitirdi. Mübadele ile Türkiye'de Rum ahalinin büyük bir bölümü Yunanistan'a gitti. Lozan'a göre azınlıklar Ankara hükümetine bağlandı

Fener kilisesinin başına geçecek Patriğin seçimi İstanbul valiliğinin 6 Aralık 1923 tarihli genelgesiyle belirlendi. Buna göre patriğin Türk vatandaşı olması, Türkiye sınırları içerisinde oturması gerekiyordu. Patrik Konstantios VI mübadeleye tabi olduğu için 30 Ocak 1925'de sınır dışı edildi. Verilen bir önergeyle Patriklere "Başpapaz" denildi.

Lozan anlaşmasıyla Fener Rum Kilisesi sadece Türkiye vatandaşlarının dini vecibelerini yerine getiren bir kurum oldu.

Batı İttifakı, Türkiye ve Patrikhâne

12 Temmuz 1947 tarihli Marshall yardım anlaşması ABD'nin Türkiye üzerinde hâkimiyeti açısından dönüm noktası oldu. Rusya'nın Türkiye üzerindeki emelleri Türkiye'yi ABD'ye yakınlaştırdı.

Athenagoras Milli Mücadele'de Mavi Mira

adlı örgütün yöneticisiydi. Millî Mücadele'den sonra Amerika'ya kaçan Athenagoras ABD'nin Türkiye'deki yeni rolü üzerine 24 Ocak 1949'de ABD Başkanı Trumann'ın özel uçağıyla İstanbul'a getirildi ve 28 Ocak 1949'da Fener Rum Patrikhanesi'nde Patrik oldu. Athenagoras'un patrik oluşu İhsan Sabri Çağlayangil(8) ve Tahsin Banguğlu'nun(9) hâtıralarında ibret alınacak şekilde anlatılmakta ve Türk devlet adamlarının kafa karışıklığını göstermektedir. Törene Sovyetler Birliği ve Yugoslavya dışında bütün diplomatik temsilcilikler katıldı. Athenagoras daha sonra kendisine tâhsis edilen bir trenle Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü ziyaret için Ankara'ya gitti. Athegoras'ın Patrikliği sırasında yedi olan metropolit sayısı yirmiyeye çıkarıldı. Ruhban okulu yüksek okul haline getirildi.

Heybeliada Ruhban Okulu

Heybeliada Ruhban Okulu Anayasa Mahkemesi'nin 12 Ocak 1971 tarih 71-33 sayılı kararı ile diğer özel okullar gibi, hukukî varlığını yitirdi. Bu karar üzerine resmi ve özel tüm yüksek okullar üniversite içinde yer aldı. Ancak Patrikhâne okulun devlete değil, kendisine bağlı olmasında ısrar etti. Açtığı bütün davaların hepsi reddedildi. Yargıtay ve Danıştay'da kesin hükme bağlandı. Patrikhâne, Heybeliada Ruhban Okulu üzerinde egemenliğini kaybedince ABD, AB kanalıyla Türkiye'ye dayatmalarda bulundu ve halen bulunuyor. Patrikhâne'nin en temel itirazı, kendilerine rahip yetiştirememeleri ve söz konusu eğitimi Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlı bir üniversitede yapılamayacağı noktasında toplanıyor.

Eski Heybeliada Ruhban Okulu'na kayıtlı öğrencilerin yüzde 80'i yabancı uyruklu ve bu yabancı öğrencilerin yüzde 75'i Yunan vatandaşı idi. Bu sayılardan anlaşılacağı üzere; Patrikhâne'nin bu okulu Türkiye'de sayıları iki - üç bin kalan Rum Ortodoks için değildir. Buna rağmen Patrikhane bu konuda uluslar arası bir kampanya yürütmektedir.

"New York'ta onbir ülkenin temsilcilerinden oluşan ve İstanbul Fener Patrikliğini savunan bir konsey kuruldu, ayrıca Dünya Protestan Kiliseleri Konseyi' de Türkiye'den Patrikhane'ye ve Patriklik makamına dokunulmayacağı vaadinde bulunulmasını istedi." Niyazi Berkes "Patrikhane ve Ekümeniklik" adlı eserinde, Türkiye'ye baskı yaparak istediklerini elde eden bu yabancı ülkelerin Patrikhâne konusunda dayanışmasını ve Türk devlet adamlarının Fener Kilisesi'ne verdiği tavizler hakkında; "Bu devlet ne zaman millî değerlerden yoksun adamların eline düşmüşse, bu Ortodoks enternasyonal bedava zafer-

ler kazanıyor. Kendilerine kolay müttefikler buluyor.” diye eklemektedir.

Fener’in Özerklik Planı ve Bartalemeos Dönemi

ABD Fener Kilisesi’ni özerk hale getirme planını Türkiye’ye dayattı. Patrikhâne’nin tâdilât, onarım planına Ankara’dan izin alındı. Patrikhâne’ye tamirat, tâdilât bahanesi ile yeni binalar ilave edildi, büyütüldü. 17 Aralık 1989’da ibadete açıldı.

Bartalemeos 22 Nisan 1994’de Avrupa Parlamentolar Birliği’nde Bizans Devlet Başkanı gibi karşılandı. 18 Kasım 1994’de Patrikhâne’nin Avrupa Birliği Temsilciliği açıldı. Karadeniz’de çevre konusu adı altında Pontus’u canlandırma girişimleri yapıldı. 27 Nisan 1996’da Avrupa Parlamentosu’nda İstanbul; Konstantinopolis, Patrik; ekümenik unvanıyla ilan edildi. Patrik Bartalemeos bu dönemde bir devlet başkanı gibi dünyada gitmedik ülke bırakmadı.

ABD bu dönemde Türkiye’ye azınlık vakıflarının mülk edinmesi için bastırdı. 1 Ağustos 2003’de uyum yasaları kabul edilerek cemaat ve vakıfların taşınmaz mal edinmeleri resmi gazetede yayınlandı.

SONUÇ

1.Fener Patrikhânesi konusunda Lozan anlaşması esasları tatbik edilmelidir.

2.Lozan’da belirtilen statüye göre; Fener Patrikhânesi siyasî ve idarî görev ve imtiyazları bulunmayan, sadece İstanbul’daki Rum azınlığa yönelik dinî faaliyet gösteren, Türk yasalarına bağlı dinî bir kuruluştur. Bu sebeple; Patrikhâne’ye “Ekümeniklik” sıfatı verilemez.

3.Heybeliada Ruhban Okulu bir azınlık okulu değil, Ekümenik Patrik’in Uluslar arası Yüksek Okulu’dur. Türkiye’den istenen hak değil, imtiyazdır. Kaldı ki; Bartalemeos’un açmak istediği okula böyle özerklik verilmesi durumunda Yunanistan’daki Aynaroz Manastırı gibi yarı otonom Ruhani Cumhuriyete doğru yol alınacağı açıktır. Ayrıca öğrenci bulunmadığı için kendileri tarafından kapatılan okulun Lozan anlaşmasında yeri yoktur. Söz konusu hak Menderes döneminde ABD’nin Marshall Planından yararlanmak için 1951’de verilmiştir. Patrik, Türkiye Cumhuriyeti’ne bağlanmadan Ruhban okulunu açmak istemektedir. Lozan’da sadece İstanbul’daki gayri Müslim tebaaya eğitim alanında Müslüman tebaayla hak eşitliği tanınmıştır. Din okulu ancak devlet tarafından açılabilir. Devlet Müslüman vatandaşa nasıl özel din okulu açma yetkisi tanımıyorsa gayrimüslim vatandaşlara da tanınamaz.

4.Patrikhâne konusunda bugün geline nokta; stratejik müttefik ABD’nin her isteğini, kabul etmenin ve AB kapısına bağlanmanın sonucudur. Türkiye Filistin meselesi yerine önceliği kendi egemenliğini ilgilendiren Patrikhane konusunda Amerika’ya ve AB’ye kendi kırmızıçizgilerini ortaya koymalıdır.

5.Patrik seçiminde Lozan statüsüne uyulmalı, Patrik adaylarının Türkiye vatandaşı olmaları gerekli kılınmalıdır. Bartalemeos’un Türk vatandaşı olmayan çevresi derhal görevden alınmalı ve geldikleri ülkelere gönderilmelidir.

6.Yunanistan, Batı Trakya’daki Türk azınlığa Lozan anlaşmasına göre muamele etmelidir.

7.Anadolu’da cemaati olmayan yerlerde açılan kiliseler müzeye dönüştürülmeli, kurulan metropolitlikler kaldırılmalıdır. İstanbul’da târihî sur içinin Ortodoks vatikanı yapılma düşüncesine ve bu amaçla yapılacak uygulamalara kesinlikle karşı çıkılmalıdır. Anadolu’ya mübadelede giden Rumların iskân edilmesi düşüncesi târihimize ve toplumsal gerçeklere aykırıdır.

8.Lozan’a aykırı şekilde, ulusal güvenliğimizi tehdit eden her türlü gayrimenkul alım ve satımına son verilmelidir.

9.Türkiye’nin Ayasofya’yı müzeye çevirmesi, Yunanistan’ı bu abidenin kiliseye çevrilmesi konusunda daha da cesaretlendirmiştir. Bu isteklere son vermek için Ayasofya camiye çevrilmelidir.

10.Türkiye Lozan anlaşması gereği olarak Rum vakıf mülklerini iade etmiştir. Bunun karşılığında Yunanistan’daki Türk vakıflarının mülkleri bugüne kadar iade edilmemiştir. Bu konu ciddiyetle takip edilmeli ve devlet onuru içinde çözümlenmelidir.

11.Türkiye dış politikasını millî menfaatlerini gözetken bir strateji ile yeniden ele almalıdır. Bunun da ilk adımı Patrikhâne olmalıdır.

Kaynakça;

- 1.Halil İnalçık, *Osmanlı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011*
- 2.Niyazi Berkes, *Patrikhane ve Ekümeniklik, Kaynak Yayınları 351, İstanbul, 2005*
- 3.Mehmet Çelik, *Türkiye’nin Fener Patrikhanesi, Akademi Kitapevi, 2005*
- 4.Süreyya Özyurtkan, *Patrikhane Dosyası, Tem Vakfı İlmi Araştırmalar Dizisi No.3*
- 5.Samiha Ayverdi, *Türk-Rus Münâsebetleri ve Muharebeleri, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2004(Sayfa 83-89)*
- 6.Uğur Yıldırım, *Dünden Bugüne Patrikhane, Kaynak Yayınları, 2.Basım, İstanbul, 2004*
- 7.Ankara Ticaret Odası, *Fener Rum Patrikhanesi, İstanbul, 2005*
- 8.Tanju Cıltzoğlu, *Çağlayangil’in Anıları, Bilgi Yayınları, Ankara, 2007*
- 9.Ülker Banguoğlu Bilgin, *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Bir Fikir Adamı Tahsin Banguoğlu, İstanbul 2012, s.181- 183*

Hiç

•

İsmail KANDEMİR

Siz hiç kaybetmenin acısını duydunuz mu?
Kavganın ortasında,
Bir sabah annenizi öteye gönderdiniz mi?
Hiç on yedi yaşın bahar değil de,
Bir güz olduğunu hissettiniz mi?
Anneniz öldü mü hiç?

...
Siz hiç okula gittiniz mi?
Babanızın bedeni küçültülmüş
Yakasız büyük gömleğiyle...
Sizin hiç eğlenecek kadar oldu mu harçlılığınız?
Siz doyarak mı yaşadınız gençliği?
Herkes eğlenirken
Savaşınız mı hiç?

Siz elektriği hissettiniz mi?
Ampule enerjisi olmasının dışında,
Her hücrenin yanmasında hissettiniz mi hiç?
Siz hiç işkenceci gördünüz mü?
Eğlenerek gençliğinize kan kusturdular mı?
Ülkudaşınızı satmadan,
Onların yerine kendinizi yaktınız mı hiç?

Sizin hiç arkadaşınız öldü mü?
Birlikte ekmeği böldüğünüz,
Kader birliği yaparken
Sizi yarı yolda bırakıp gidenler oldu mu?
Hiç arkadaşınızın kabrine toprak attınız mı?
Kefenin altından kan damladığını gördünüz mü hiç?
O her damlanın sizin her sözünüzde yaşadığını,
Kabre atılan bir avuç toprağın
Sizi de ölmeden o kabre gömdüğünü hissettiniz mi hiç?

Siz “Başbuğ” gördünüz mü hiç?
Çileli bir ömrün,
Verilen koskoca bir kavganın,
Bir insanda izlerine şahit oldunuz mu hiç?
Başbuğ olmanın duruşta ve yolculukta olduğuna,
Sevdasının büyüklüğü kadar büyük olduğuna şahit oldunuz mu?
Sert bakışlarının altından süzülen dost gözyaşını gördünüz mü hiç?
Mirasyedilerin neyi tükettiklerini anladınız mı?
Neyin varisi olduğunuzu bildiniz mi hiç?

Sizin hiç arkadaşınız sehpaya gitti mi?
Zulmün bir sabah ateşler saçtığına,
Arkadaşlarınızı bir seher vakti astığına şahit oldunuz mu?
Yetmiş bin Tevhit çektiniz mi arkalarından?
Kırk bir Yasin’le uğurladınız mı onları hiç?
Sizin unutan,
Unutulan arkadaşlarınız oldu mu hiç?
Gazilerden tanıdık var mı hayatınızda?
Gönül aldınız mı hiç?
Nefislerin azdığına,
Ruhun esir olduğuna şahit ettiler mi sizi hiç?
Sizi hiç üzdüler mi?
Siz üzüldünüz mü hiç?
Yalandan Ülküdaşlık hukuku gördünüz mü hiç?
Bir ömrün telefne,
Emeğin zayı oluşuna şahit oldunuz mu hiç?

Dün böyleydi...
Bugüne baktınız mı hiç?
Yarım kalmış kavgasız eğitimlerin hırsına,
Adamlığın üç beş kelime karalanmaktan,
Ülküdaşını isterse yaralamaktan geçtiğine inananların,
Kendi kör nefisine kananların olduğuna şahit oldunuz mu hiç?

Bedelin can olduğu mevsimler yaşadın mı?

Kavganın tam ortasında, hem de ateş altında
Bir arkadaşın sırtını, sırtında aradın mı hiç?
Güvendiğimiz,
Selam verdiğimiz,
Dertlendiğimiz,
Özlediğimiz arkadaşlar yok mu artık?
Kaybolmadılarsa,
Öteye varmadılarsa,
Tez gelen haberlere karışmadılarsa bil ki;
Vallahi buralardalar...
Arayıp sordunuz mu hiç?
Olmayan vefalar,
Sahte, yalan cefalar,
Zulüm, ihanet ve sefalar,
Başboş adamlar
Ve de içi boş kafalar çoğalmış artık...
Gördünüz mü?
Şahit oldunuz mu hiç?

Şimdi soruyorum:
Ne olduğunuzu sormak,
Hak'lıya hakkını vermek için,
Kendinde neyin eksik olduğunu bilmek,
Neyin size yettiğini görmek için,
Aynaya baktınız mı hiç?

Camdan değil;
Candan bakacağınız aynanız oldu mu hiç?

Bugünün kahramanları var artık...
Belki de kahramancıkları!
Arın, edebın kaçtığı yalancıklar belki de.
Ülküdaşlığın meze olduğu âlemler,
Kavganın sahte kahramanlarını gördünüz mü hiç?
Bir dönüp baksanız etrafa keşke;
Ne görüyorsunuz?
Hiç...
Kavgama kıyanlardan başka;
Hiç...
Hiç işte!

IRAK TÜRKMEN EDEBİYATINDAN NESİR ÖRNEKLERİ - IV

Yrd. Doç. Dr. Hatem TÜRK*

Göktepe

Çağdaş Irak Türkmen edebiyatının önemli eserlerinden biri de Göktepe romanıdır. (1)

Roman, Kerkük'e bağlı Göktepe ve Yeşildağ köylerinde geçmektedir. Romanda, Göktepe halkının Yeşildağ köyündeki Yüksel Ağa'nın ağalık düzeyine karşı mücadelesi anlatılmaktadır. Yüksel Ağa, Göktepe gibi civardaki birkaç köyün ağasıdır. Bütün tarlaların sahibi bir derebeyidir. Köylüleri zorla çalıştırdıktan sonra onlara ancak açlıktan ölmeyecek kadar buğday verir. Şehirdeki kolluk kuvvetlerini de arkasına alan Ağa, düzenin kendi lehine işlemesini fırsat bilerek köylülere zulmetmekten geri durmaz. İstedikini döver, istediği kızı eş olarak alır, kendisi için çalışan köylülere de keyfine göre buğday verir. Bunun yanında eğlence ve içkiye düşkün birisidir.

Romanın baş karakteri Hüseyin, Göktepe'de yaşayan gençlerden biridir. Babasını Yüksel Ağa'nın öldürmesinden sonra Hüseyin'de Ağa'ya karşı bir kin duygusu belirmiştir. Hüseyin, kendi köylülerinin aksine Kerkük'le ilişkisi olan biridir. Köyde halkın büyük bir oranı okuma yazma bile bilmemektedir. Herkes verilenlere rıza göstermekte ve bu düzene sadık olmaya çalışmaktadır. Hüseyin ise şehirle ilişkili olduğu için şehirdeki gelişmelerden haberdardır. Onun yüreğinde yanan bir ateş de özgürlüktür. Hüseyin, halkının layık olduğu insanca yaşamı, okumayı, dış dünyayı tanımayı düşlemektedir. Hüseyin, hem arkadaşları hem de köylüleri için aydın fikirli ve önder yaradılışlı biridir.

Yüksel Ağa'nın tarlalarında herkes gibi büyük bir özveriyle çalışan Hüseyin, bir gün çocukluğunda babasının kendisine nişanladığı sevgilisi Ayhan'ı Yüksel Ağa'nın eş olarak aldığını öğrenir. Bu olay Hüseyin'in harekete geçmesini ateşler. Her gün iş dönüşünde bir gülümsemesiyle tüm yorgunluğunu unutturan sevgilisi, istemeyerek de olsa zalim Ağa'nın karısı olacaktır.

Hüseyin, köydeki arkadaşlarıyla Yüksel Ağa'ya karşı mücadele etmeye karar verir. Arkadaşları ve köylülerini bu uğurda örgütlemeye başlar. Yüksel Ağa'nın köylülere davranışları da gün geçtikçe

kötüleşmeye başlar. Hatta hasattan sonra Yüksel Ağa, köylülere üründen alacaklarının yarısını şimdi, yarısını da ekim zamanında vereceğini söyler. Bu durum köylülerin Yüksel Ağa'ya karşı birleşmesini sağlar. Ekim zamanı geldiğinde tüm tarlaların ekilmesine karşın yağmurun yağmadığını bahane eden Yüksel Ağa, köylülere haklarını vermez. Hüseyin ve arkadaşları bu durumda iyi bir plan yaparak Yüksel Ağa'nın depolarından hakları olan buğdayları bir gecede çalarak köylülerin kapısının önüne koyarlar. Uyandığında kapının önündeki buğdayları gören köylüler, bu duruma bir anlam veremeyerek hem çok sevinir hem de Yüksel Ağa'dan korkmaya başlarlar. Çok geçmeden Yüksel Ağa, polisler ve silahlı adamlarıyla Göktepe köyüne gelir. Köylüleri tartaklamasına karşı kimseden laf alamaz. Hüseyin ve arkadaşlarını da yanına alarak Yeşildağ köyüne döner. Gençleri ahırındaki bir odaya hapseden Yüksel Ağa, onları dövdürür. Hapisliklerinde Hüseyin için en iyi şey, Ayhan'ın kendilerine Ağa'dan habersiz, yiyecek getirmesidir.

Bir fırsatını bulan gençler hapsedikleri karanlık odadan kaçarak köylerine giderler. Oradan iyi bir planla Yeşildağ köyüne bir baskın daha düzenlerler. Bu sefer sorunu kökten halletmeye karar verirler. Silahlılarla yapılan baskında Yeşildağ köyünü yakarlar. Yüksel Ağa da Hüseyin'i öldürmek isterken Ayhan tarafından vurulur. Bu baskından sonra Hüseyin polislerden kaçarak şehirdeki bir arkadaşının evinde birkaç ay gizlenir.

Hüseyin'i evinde saklayan Asam, bir gün eve geldiğinde arkadaşına hürriyeti müjdelir. Yıl 1964'tür. Saklandığı yerden çıkan Hüseyin, hapisneden çıkan diğer arkadaşlarıyla birlikte köye gelir. Hürriyetin ilanının coşkusu içinde sevgilisine kavuşur. Hüseyin, evlenip mutlu bir yuva kurduktan sonra bir gün yine tutuklanır. 1968'deki 17 Temmuz ihtilalinden sonra yeniden köyüne dönen Hüseyin, doğan çocuğuna da Devrim ismini verir.

Abdülhüseyin Umran'ın Göktepe romanı 1946'dan 1968'deki 17 Temmuz devrimine kadar süren Irak'taki sancılı süreçte Türkmenlerin yaşadıklarına

ayna tutar. Romanda anlatılanlar siyasi tarihle birebir örtüşmektedir. Romanın anlatıcısı bazen yazar bazen de yazarın sözünü emanet ettiği baş kahraman Hüseyin'dir. Romanda vurgulanan, sürekli aç, eğitimsiz ve adaletsiz bırakılan Türkmenlerin haklarını kendilerinin kazanacağı gerçeğidir. Romanda Irak Türkmenlerinin edilgen bir konumda sürekli kendilerine layık görülen kaderlerini beledikleri görülür. Bu, onların dış dünyadan yalıtılmış, yardımsız kaldığını da göstermektedir. Onlar, yeni devrimlerden medet uman fakat her seferinde sükûtı hayale uğrayan kimsesiz bir toplum durumundadırlar.

Yazarın kendi ismiyle romanda yaşayan Hüseyin, sürekli bu bilinç içerisinde. Roman, ümitsizlik içinde başlar. Fakat yazarın tasarrufuyla belki tutunacak başka bir dalı olmadığı için son tam tersidir. Yazar, yeni rejimden çok ümitlidir. Bu yüzden kahramanına romanın sonunda yeni doğan çocuğunun ismini Devrim koydurur.

Abdülhüseyin Umran Benderoğlu'nun Göktepe romanının en önemli tarafı, Irak'taki Baas Partisi'nin yapmış olduğu devrimi yüceltmesidir. Bu tarafıyla roman, yazıldığından bugüne kadar Saddam döneminin bütün acılarını yaşayarak nihayet yurtlarından ve canlarından olma bahtsızlığıyla karşılaşan Irak Türkmenlerinin doğal tepkisini çekmektedir.(2) Zira Saddam Hüseyin, her halükarda son yüzyılın en acımasız diktatörlerinden birisi olarak acıların en büyüğünü başta Irak Türkmen aydınları ve halkı olmak üzere bu bölgede yaşayan herkese göstermiş bir kişidir. Gerek Irak halkı gerekse Irak'a komşu ve akraba ülkeler, her ne kadar Saddam Hüseyin'in tamamen yabancı bir ülkenin iradesince gaddarca yok edilmesine rıza göstermemişse de sonuçta bu diktatörün devrinin bitmesi pek çok çevreyi rahatlatmıştır denilebilir.

Göktepe romanıyla ilgili söylenecek şeylerden birisi de romanın nasıl olup da diktatör Saddam Hüseyin'in döneminde devlete ait bir kurumda yayınlanmış olmasıdır. Bilindiği gibi roman, Irak Kültür Bakanlığı yayınlarından 1975'te çıkmıştır. Bu sorunun cevabını da romanın içeriğinden çıkarmak mümkün görünmektedir. Roman, Irak'ta Saddam'ın mensubu olduğu Baas Partisi rejiminin yaptığı darbeyi yüceltmektedir. Belki Irak Türkleri için ilk bakışta bir zulmün bitmesi ümidini ifade eden Baas Partisi'nin devrimi nihayetinde bu bölgedeki Türklerin yaşamında bir iyileştirme sunmadığı gibi her şeyi daha da kötüleştirmiştir. Saddam'ın başa gelmesiyle Irak Türk toplumundaki pek çok aydın

susturulmuş bazıları da çareyi Türkiye'ye kaçmakta bulmuştur. Türkiye'ye gelen aydınlar, buraya yerleşmişler ve kendilerine zorunlu olarak yeni bir vatan edinmişlerdir. Fakat Saddam, Türkiye'ye göç eden aydınları rahat bırakmamış sürekli onları takip ettirerek tacizlerine devam etmiştir.

Yazarın rejimin politikalarına paralel bir duruş sergilemesi neticesinde kitabını rahatlıkla bastırıldığı anlaşıyor. Bu yönüyle özellikle çağdaş Türkmen aydınlarının tepkisini çekmesini normal bulmak gerekiyor. Öte yandan romanın başka bir açıdan değerlendirilmesi mümkünse o da yazıldığı coğrafyaya çok yakın olan Anadolu'da benzerlerinin çokluğudur. Bu yönüyle kitabı Türk edebiyatının genel seyri içinde düşünmek mümkün olabilir.

Göktepe, Türk edebiyatının en önemli romanlarından birisi olan Yaşar Kemal'in İnce Memed'ine pek çok açıdan benzerliği ile dikkati çekmektedir. İnce Memed, konusu Güney Anadolu'da geçen bir eşkıyalık hikayesi üzerine yazılmıştır. İnce Memed romanında görülen ağa düzenine karşı eşkıya olup dağa çıkma, Türk edebiyatında sıklıkla görülen bir olgudur. Bu konuyla ilgili olarak Berna Moran, şunları söyler:

"Mehmet Bayrak'ın 'Eşkıyalık ve Eşkıya Türküleri' (1985) adlı kitabından da anlaşılacağı üzere, Türk edebiyatında eşkıyalık ve başkaldırı teması hayli yaygındır. 1950 sonrası Anadolu edebiyatında da İnce Memed bu konudaki tek yapıt değil, ama bunların hepsi soylu eşkıya temasını işlemez. Bundan ötürü burda soylu eşkıya romanının yapısını betimlerken İnce Memed'den başka (Mehmet Bayrak'ın adlarını andığı için dikkatimi çeken) şu iki romana da değineceğim: Hasan Kıyafet'in Gominis İmam'ı (1969), ve Timur Karabulut'un Çepel Dünya adlı romanı (1971)." (3)

Berna Moran'ın yukarıdaki yazısında ilgi çeken yerlerden biri de "soylu eşkıya" kavramıdır. Berna Moran, soylu eşkıyalık açısından İnce Memed'i dünya edebiyatından örneklerle karşılaştırır:

"... Yaşar Kemal ilk romanı İnce Memed'in konusunu seçerken de tüm dünyada yaygın olan 'soylu eşkıya' hikayesi geleneğinden esinlenmiştir. Köroğlu, Yalnız Efe, Çakıcı Efe, gibi, halkın içinden çıkmış ve zalim beylere, ağalara karşı yoksul halkı koruyan eşkıya figürü yalnız Türkiye'de değil tüm dünya edebiyatında görülür. Bundan ötürü İnce Memed yalnız Türk soylu eşkıyalarıyla değil, çeşitli ülkelerin, Robin Hood, Billy the Kid, Jesse James, gibi efsaneleştirilmiş haydutlarıyla akraba sayılır." (4)

Yalnızca roman türünde değil halk hikâyesi efsane ve türkülerle konu olan eşkıyalık öyküleri, Anadolu coğrafyasında sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Göktepe romanının mekân ve şahıs kadrosu olarak Anadolu'da yazılanlarla benzerliği aslında bu kitabı geleneğin içinde görmemizi sağlamaktadır.

Göktepe romanını İnce Memed ile karşılaştırmak ve bu romanla benzerlikleri ortaya koymak romanı izah etmede daha verimli olacaktır.

İnce Memed romanında mücadele edilen olumsuz kahraman Abdi Ağa'dır. Abdi Ağa, Dikenlidüzü'nde kurulu beş köyün ağasıdır. Bu bölgedeki tüm topraklar ağaya aittir. Köylüler ağaya çalışır ve karşılığında ağa onlara ürünün üçte birini verir. Bu yüzden köylüler, kışın ortasında zor durumda kalırlar. Bu durum her yıl kendini gösterir. Göktepe romanında da Yüksel Ağa'nın konumu Abdi Ağa ile aynıdır.

Göktepe romanında soylu eşkıya kahraman Hüseyin; İnce Memed romanında İnce Memed'dir. İki kahramanın benzerliği de dikkatlerden kaçmaz. İnce Memed romanının kahramanı Memed, Hatçe ile birlikte büyümüş ve aşkları dillere destan olmuştur. Romana göre Memed ile Hatçe'nin aşkı toplumun onayladığı bir ilişkidir. Hatta bu ilişkide halk, bir kutsiyet bile görür. Romandaki halk, bu sevgilileri Allah'ın nişanladığına ve bunları ayırmaya kalkışanların iflah olmayacağına inanır. Fakat Abdi Ağa bu aşkın arasına girerek Hatçe'yi yeğeniyle nişanlar. Bu olay, romanda İnce Memed'i harekete geçirmiştir. İnce Memed, sevgilisini nişanlanması üzerine Hatçe'yi de alarak kaçır. Abdi Ağa gençleri yakalar. İnce Memed, Abdi Ağa'yı yaralayıp yeğenini de öldürerek tek başına dağa çıkar. Onun için ağalık düzenine başkaldırı, başlamış olur.

Göktepe romanında Hüseyin, Ayhan ile küçüklüğünden beri toplumun meşru gördüğü bir ilişki içerisinde. Herkes onların gelecekte evleneceğine inanır. İki genç de çocukluklarından beri birbirlerine büyük bir aşkla bağlıdırlar. Hüseyin'in sevgilisi / nişanlısı Yüksel Ağa tarafından zorla ikinci eşliğe alınır. Sevgilisini zorla elinden alınmasını hazmedemeyen Hüseyin, Ağa'ya karşı başkaldırı hareketlerine başlar. Bunun için de önce kendi arkadaşlarını sonra da halkı düzene karşı harekete geçirmeye zorlar.

Her iki romanda da başkaldırının görünen nedeni ağaların birincil kahramanlara ve en yakınlarına yaptığı kötülüklerse de olayın arka planında ağaların topluma yapageldikleri eziyetler vardır. Toplum, iki romanda da ağalık düzeni içerisinde sindirilmiş

bir konumdadır. Ekonomik olarak kısıtlanmış olan insanlar, kendilerinde mücadele hakkı görememektedir. Zira öbür taraftan ağalar, merkezi otoritenin zayıflığını fırsat bilerek devletin kolluk kuvvetlerini de yanlarına çekmiştir.

İki kahramanın da babası ağa tarafından öldürülür. Kahramanlar analarıyla birlikte babasızlık yüzünden fakirlik içinde yaşarlar. İki romanda da soylu eşkıyanın mücadele ettiği kişiler ağadır. İki romanda da ağa karakteri halkı sömüren, eğlenceye düşkün, zengin, emrinde çalışanlara haklarını vermeyen, istediğini döven, istediğini alan kişilerdir. Göktepe romanında romanın asıl kahramanının sevgilisini Ağa alırken İnce Memed romanında kahramanın sevgilisini Ağanın yeğeni alacaktır. Her iki romanda da kahramanların, düşmanları olan ağalar öldürülür. İnce Memed de ağayı kahraman öldürürken Göktepe'de ağayı kahramanın sevgilisi ve ağanın karısı olan Ayhan öldürür. Ağaların ölümü üzerine Memed dağa çıkarken Hüseyin saklanmak için şehre gider. İki romanda da kahramanların birer oğlu olur. İki romanın sonunda da genel af beklentisi vardır. Ve beklenen olmuştur. Romanın sonunda İnce Memed'in sevgilisi ölürken diğerinde Hüseyin, mutlu bir şekilde yaşamaya devam eder. Hüseyin, yeni devrimin sahibi olan Saddam Hüseyin'in Baas Partisi'nden geleceğe dair ümit beklentisi neticesinde çocuğunun adını Devrim koyar.

Göktepe romanının Türkiye'de yazılanlarla benzer özellikler taşıması siyasi, coğrafi ve kültürel benzerliklerle açıklanabilir. Devlet otoritesinin zayıfladığı yerlerde bazen yerel kişiler, devletin kolluk güçlerini de arkalarına alarak güçlerine güç katmak suretiyle halka eziyet etmişlerdir. Bu durumlarda halk, gerçekte olsa da olmasa da kendilerine bu düzene baş kaldıran bir kahraman aramışlardır. Çoğunlukla gerçek hayatta bu gibi kişiler yaşamış ve halkın takdirini kazanmıştır. Halk ona birtakım kutsi atıflarda da bulunarak onu zaman zaman ölümsüzleştirmiştir. Bu kahramanlara türküler yakılmış, birtakım yerlere adları verilmiş ve sonuçta bu kahramanlar modern edebiyat türlerine de girmişlerdir. İnce Memed'in ağalık düzenine başkaldırısını tetikleyen faktörlerden biri de toplumun onu isyana teşvik eden dedikodularıdır.

Zira aslında halkın da buna ihtiyacı vardır:

"İki gün sonra da nişan takıldı. Abdi Ağa da gelinine bir beşi bir yerde taktı.

Nişandan sonra köyün içine bir dedikodudur yayıldı. Kadınlar konuşuyor, çocuklar konuşuyor,

yaşlılar, gençler, erkekler konuşuyordu:

“Memed, kaçırır onu. Yedirmez Hatçeyi Abdi Ağanın kel yiğeni.”

“Korkar Memed.”

“Hiç de korkmaz.”

“Memedin gözünde kimse korkuyu göremez.”

“Göremez.”

“Memed bu!”

...

“Abdi Ağanın kel yiğeni, gelmiş fiyaka satıyor. Dolanıyor köyün içinde.”

“Boynuzlu...”

...

“Gözlerinde çakırdiken bitesi.”

“Beş köy kendinin şu dağlar da kendinin.”

...

“Bir silah geçirse eline...”

“Memed hakkında gelir onun.”

“Keşkeee!”

“Köylü o günleri görse... Kırk gün kırk gece şenlik eder.”

“Kara sevdalıları ayıran iflah olmaz” (5)

Türk edebiyatında bu tip eşkıyalık hikâyelerinin öncülerinden biri de Ömer Seyfettin’in yazmış olduğu Yalnız Efe(6)’dır. Hikâyenin soylu eşkıya kahramanı Kezban, babasının ağa tarafından haksızlıkla öldürülmesi sonucu toplumun ve kendinin öcünü almak için ağalık düzenine başkaldırır. Davasını, dağlarda eşkıyalık yaparak sürdüren Kezban’ın en son görüldüğü yere halk, bir kutsiyet yüklemiştir. Bu hikâyeye de incelendiğinde Göktepe romanıyla benzerlikler arz eder. İnce Memed için söylenebileceklerin çoğu Kezban için de söylenebilir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Irak Türkmen edebiyatının nazım yönüyle Türk edebiyatının genel çizgisinde zengin bir görünüm içinde olduğu pek çok kaynakla kendini gösterir. Geçmişten beri ilgi çekici bir coğrafyada bulunan Irak Türkleri, sözlü ve yazılı sanatı etkin bir şekilde kullanmışlardır. Osmanlı Devleti’nin bu bölgedeki hâkimiyeti son bulduğundan beri devlet otoritesi içinde aktif olarak yer alamayan Irak Türkleri, yaklaşık doksan yıldır zaman zaman baskı rejimleriyle yönetilmiş ve bunun sonucunda yaşananlar edebiyata etki etmiştir. Soy ve kültür açısından farkı olmamasına karşı bir sınırın yalnızca idari olarak ayırdığı Anadolu ve Irak Türk toplumunun edebi geleneğinin de aynı olduğu görülür.

DİPNOTLAR:

(1)Benderoğlu, Abdulhüseyin Umran, (Latin alfabesine aktaran: Hatem Türk), Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum, 2007, 94 s.

(2)Bu durumların edebi esere yansımaları azımsanamayacak düzeydedir. Buna bir örnek için bk. Marufoğlu, Ali, Direniş, Kerkük Vakfı, İstanbul, 2009.

(3)Moran, Berna, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış (2), İletişim Yayınları, (5. baskı), İstanbul 1997, s. 81.

(4)Moran, Berna, s. 80.

(5)Yaşar Kemal, İnce Memed 1, Adam Yay. (7. baskı), İstanbul, 2000, s. 88-90.

(6)Ömer Seyfettin, Bütün Hikâyeleri 9 (Yalnız Efe), Üç Harf Yayınları, İstanbul, 2005, s. 9-53.

Desen: Mesut DİKEL

Kilim seccademi yeni sermiştım
Daha okunmamıştı akşam ezanı
Birden bir tarraka sardı her yanı
Biz Türkmeniz, sahipsiziz, silahsızız üstelik
Aman dedim; yine mi bize ölüm fermanı?

Baktım her köşede bir kanlı tuzak
Tutulmuş Erbil’de bütün geçitler
Üç-beş adım ötemizde bir şalvarlı itler...
Nereye savuşsam ölüm muhakkak.

Yaktılar, yıktılar, köpürüp kudurdular
Bakakaldık odalardan dehşetle
Çocukları bile bin bir vahşetle
Kaleşnikoflarla çekip vurdular

Kırlara karıştı o akşam kırk birimiz
Kesilmedi kurşunların arkası ardı
Dışarıya çıksak vuracaklardı
Sokaklarda kaldı ölülerimiz

Artık ne insanlık, ne hukuk, ne hak...
Biz ki burda elimiz arkamızda gezmedik
Bir şaşkın karıncayı bile ezmedik
Suçumuz Türk olmak, Müslüman olmak.

Utansın Erbil’de etimizi yiyenler
Utansın insanlık, vicdanı varsa.
Bu zulmü, Batının terazisi tartarsa
Yere batsın orada “insan hakları” diyenler.

Kerkük’ten, Musul’dan, Erbil’den kan sızıyor
Kan sızıyor Hür Dünyanın şatafatına
İslâm âleminin gâfil katına
Bu firavun vahşetini anlatmak çok zor.

Kar yağıyor biteviye güvendiğimiz dağlara
Kimse gecemize bir mum yakmıyor
“Yurtta sulh! Cihanda sulh” “kardeşlik” diye diye
Yüzbinlerce yabancıya sahip çıkan Türkiye
Bizim yüzümüze dönüp bakmıyor.

Biz Türkmeniz, sahipsiziz, silahsızız üstelik
Yerimiz yurdumuz yağmalanmadan
Yüreğimiz yeniden bin defa dağlanmadan
Kapanmadan daha kapılar tek tek
Kime koşsak, sığınsak bu mağara zulmünden
Acımızı varıp kime söylesek
Biz ki burda bir karınca olsun ezmedik.
Gözün kör olsun felek!

Desen: Y. Kemal YOZGAT

ERBİL AĞITI

•

Yavuz Bülent BAKİLER

Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol (*)

-Mücadelenin, Tarihin Ve Dostluğun Hikâyesi-

•
Afşar ÇELİK

Kimdir Hanım HALİLOVA?

Onun kitabını incelemeye ayırdığımız bir yazıda, biyografisine ne kadar eğilmeliyiz?

Aslında niyetim bu değil... Ama yazarın “dünyası” hakkında bir fikir edinemezsek yazdıklarını anlamamız zor olabilir.

Eğer klâsik Türk tembelliğiyle özgeçmişini okumadan onu dinlerseniz; karşınızda Azerbaycanlı bir tarihçinin veya dilcinin oturduğunu düşünebilirsiniz. (Nitekim ben uzun zaman öyle sanmışım).

Burada onun hayat hikâyesini anlatmayacağım ama “Nasıl entelektüel olunur?” sorusunun cevabını nerede bulabileceğinizi göstermeye çalışacağım. Çünkü Hanım HALİLOVA ne tarihçi ne de dilci... Şimdiki sohbet programlarının moda tabiriyle “o bir” kimyager! Hemen her ferdi okumaya yazmaya meftun, şiiri sadece yemek aralarında değil, yemeklerle beraber alan Azerbaycan Türk halkının “ziyalılarından” biri... Şaşırmamız normal...

Öncelikle şunu belirtmekte büyük fayda görüyorum: “Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol”, Hanım HALİLOVA’nın ve ondan önce Azerbaycan’ın ATSIZ’ı, Elçibey’in şahsında tebarüz eden “ziyalı” veya entelektüel insanı anlamak için okunmalı.

Askerlikte “Teftiş nizamiyeden başlar...” denir. Yukarıdaki iddialarımın en önemli delilleri, daha kitabın kapağında bizi karşılıyor.

Kapağın en üstünde Mustafa Kemal ATATÜRK’ün resimli bir hitabesi göze çarpıyor. Bu günlerde sözleri “ayet” olmadığı için değersizleştirilmeye çalışılan ATATÜRK, bütün kapağa hâkim bir konumda bize bakıyor. Yıllarca yaşadıkları baskı

rejiminde, ATATÜRK’e ancak bir efsane kadar yaklaştırılan Azerbaycan Türkleri için onun anlam ve önemini gösteren bence en büyük delil bu. Bu arada ben de âcizane bir hatıramı nakletmek isterim:

Bakü’de Nerimanov semtine giden bir dolmuşta, bir köşede Türk Bayrağı ve ATATÜRK’ün resmini yan yana gördüğümde çok duygulanmışım. Dolmuş şoförü gayet doğal bir şekilde, o bayrağın kendi bayrağı da olduğunu, ATATÜRK’ün hepimizin büyüğü olduğunu söylediğinde ona bu iki sembolün Türkiye’den silinmek istediğini söylemişim. Surturlu bir küfür savurmuştu ve ben ağlamamak için kendimi dolmuştan dar atmışım. Eğer bir kimyagerin tarihçi birikiminde olmasına şaşıyorsanız; biliniz ki anlattığım olay da beni şaşırtmıştı. Çünkü hayatı bir direksiyonun başında, zorluklar içinde geçen ve maişet derdinin, bütün aklını meşgul etmesi gereken bir şoför, karşımda, kendinden emin bir Türk askeri gibi konuşuyordu. Sanırım bu örnek, Hanım HALİLOVA’nın geldiği Türk memleketinin insanların irfanını anlatmaya yardımcı olmuştur.

Ama kitabın kapağı hâlâ bizi bekliyor.

Masasının başında medeni, bilinçli ve bilgili bir Türk kadını görüyoruz. Yazar, bize poz vermiyor. Fotoğrafçıya güzel görünmek endişesinden uzak... O, elinde kalemiyle üretimine bakıyor, fotoğrafçı ne yaparsa yapsın... Önü kitaplarla dolu... Yazar sanki bize “Yazdıklarım, okuduklarımla payı olmazsa, yaptığım neye yarar?” diyor.

O kitaplardan biri, “Kadın Taburunu” kuran yazarımızdan bahseden, Thomas GOLTZ’un kitabı, “Azerbaijan Diary”... Hemen altında, “Azerbay-

can Türkçesi Deyimler Sözlüğü'nü" görüyoruz. Bu günlerde, deyim fakirliğinden her şeyi ancak "yapıp edebilen" hatiplerimize, sırtını dile dayamanın önemini gösteriyor.

Türk'ün şanlı iki bayrağı, yazarımızın hemen yanında duruyor. Demek ki "Vatan ne Türkiyedir Türk'lere ne Türkistan; vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan!" sözü yazarımız için bir "retorikten" ibaret değil, bir hakikat.

Rahmetli Elçibey'in fotoğrafı, masasında yazarımıza eşlik ediyor. Ölmeyen bir hatıranın gölgesinde, yazar, yazdıklarının, başka bir âlemden de okunduğunu düşünüyor belki de?

Azerbaycan'ın "Bey'i" başka bir kitapta ölümsüzleştirilmiş ve o kitap da yazarımızın tam gözünün önünde duruyor.

Kitabın arka kapağında, editörün kendine has üslubuyla yazdığı kısa tanıtım yazısı ve Elçibey'in bir portresi biraz daha bilinçli okurları sabırla bekliyor. Unutmamalıyız ki kitaplar iki kapak arasında saklanır.

Peki ama bir kitap kapağı bu kadar tahlil edilmeli mi veya edilmeye değer mi?

Yazar daha en başta size kendini özetle anlatmaya çalışmışsa veya farkında olmadan kişiliğinin ve hayatının öğeleri kendilerini belli ediyorsa, buna fazlasıyla değer.

Editör İbrahim METİN, kitaba, hatıralarla zenginleştirilmiş, nüktedan kişiliğini de yansıtan enfes bir sunuş yazmış.

Önsöz olarak karşımıza çıkan bölüm, bir protokol yazısından ibaret...

Kitabın giriş bölümü, Azerbaycanlı bir ilim adamı olan Rafik ALİYEV tarafından yazılmış. Girişte, bir akademisyenin duyarlılığı ve dikkati hemen kendini gösterirken öbür yandan içten ve akıcı bir üslup, yazıyı edebî bir değerle de dolduruyor.

Kitabın kısa anekdotlar halinde yazılması okurun işini kolaylaştırıyor. Buna karşılık incelenmesini biraz zorlaştırıyor. Çünkü her bir anekdotu ayrı ayrı incelemek mümkün değil.

Kaldı ki böyle bir kitabın incelenmesindeki en büyük zorluk ona bir tarihçi gibi bakmak. Öte yandan tarihçilerin bihaber oldukları kayıt dışı pek çok kişisel bilgi/tanıklık taşıdığı için kitabın tarih metodolojisi açısından incelenmesi de mümkün değil.

"Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol", ilk bakışta, bildiğimiz türden bir hatıratan ibaret. Yazarın intibalarının, ruh hallerinin son derece dürüstçe aktarıldığı ve bu yüzden kahramanlarının

birer mürekkep lekesi halinde kalmadığı bir kitap...

En başında Elçibey'in zihin dünyasını yaratan olaylar anlatılıyor. Yetenekli bir köylü çocuğunun kişiliğinin ve zekâsının gelişimi son derece "anaç" bir duyarlılıkla açıklanıyor. Ayrıca yazarın otbiyografisine dair parçalarla, kitabın tarihî tanıklığı kendiliğinden temellendiriliyor. Böylece Elçibey'i tanıyan yazarın entelektüel dağarcığı da ortaya çıkıyor ki bu bana kalırsa Azerbaycan'ın son otuz yılı ile ilgili tarihine dair önemli bir paradigma değişikliğine de kapı aralıyor.

Çünkü gerek Azerbaycan'da yeni yeni başlayan, "Aliyev merkezli" bir yakın tarih yazmak gayreti, gerek Türk Dünyası fikrinden "Azerbaycancı" bir yerelliğe meyletmek arzusu gerekse Ermeni meselesinin tarihî kökeninin unutulması tehlikesi, gene bana göre Azerbaycan'ın gelecek nesillerini bekleyen en büyük tehlikeler...

"Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol", millî lider haline gelen bir ziyalının, ferdi varoluşunun farkına varırken keşfettiği büyük bir millî zihniyetin ve tarihe duyduğu hayranlığın da kaydı... Sanırım bundan dolayı; Elçibey'in entelektüel dağarcığının olgunlaşması, Türk birliğinin, korkular ve tehditlerle gömülmeye çalışılan dev varlığını idrak edişi ile Ermeni meselesinin tarihi ard arda anlatılmış.

Burada kitaptan bahsetmenin yanı sıra Elçibey hakkında öğrendiğim bir iki âcizane şeyden bahsetmeden geçemeyeceğim. Kitabın daha en başlarında Elçibey'in Sovyet imparatorluğunun akıbetini tahmin ettiğini gördüğümüzde; tecrübesiz okurlar bunu bir tür kehanet gibi okuyabilir. Elçibey, tam bir entelektüel olduğu içindir ki toplumsal düzenlerin doğal oluşumları ve gelişimi hakkındaki bilgiye, "Homo sovieticus" yaratmaya kalkan bir baskı rejiminde bile ulaşabilmiş. Elçibey şüphesiz çalışkan bir akademisyen... Fakat mesele, onun biriktirdiklerinden zihnî bir inşaa gerçekleştirebilmesi ve malûmatını, Türk'ün yararına ve onun bakış açısına göre işlemesi ve kullanışlı hale getirmesidir.

Herhalde onun bu kişilikli tavrı Sovyet "kitleciliğini" en çok korkutan şey olmuştur. Elbette işin ucunda Türk topluluklarının birlikten kopması riski vardı. Fakat görünürdeki bu siyasî tehlikenin yanı sıra Elçibey, "kendi aklıyla düşünen" insanın, yaşayan örneklerinden biriydi. Belki daha sonra söylenmesi gerekmele beraber "kendi aklıyla düşünmek" erdemine karşı gösterilen direnç, sadece Sovyet diktatörlüğünde değil, siyasî çatışmaların

yaşandığı bağımsızlık sonrası dönemde de Elçibey'i en çok yoran şey olmuştur.

Liderin aklına muhtaç olmak güdüsü Halk Cephesi'ni siyasallaştırmak baskılarıyla kendini gösterir. Bu baskılara uzun zaman direnir Elçibey. O ilkelerin insanıdır. Oysa siyaset, bir idare-i maslahat zanaatidir.

Bir akademisyen entelektüel/zıyalı olarak Hanım HALİLOVA Elçibey'in ilkeliliğini bütün kitapta tekrar tekrar vurgular. Bir iki örnek vermek sanırım iyi olacaktır.

Elçibey 1974'te KGB tarafından tutuklanıp yargılanırken KGB Başkanı Krasilnikov ona yaptıklarından pişman olduğunu söylerse salıverileceğini vaat ettiğinde "Asla, dediklerimin hepsi doğrudur, biz Türküz; dinimiz de İslâmdır. Biz azatlık istiyoruz!" (Shf:66) demiştir.

Zorbalığa karşı ilkeleri savunmanın yanı sıra, ülkeyi uluslararası siyasetin şartlarına göre yönetmek hususunda da kararlı ve ilkel olmanın gereğini çarpıcı şekilde belirtmiştir. Çok tecrübeli ve muteber bir siyasetçimizin, Azerbaycan'ın dış dengeleri gözeterek daha ılımlı davranmasına dair uyarılarına "Ben dava adamıyım, sizin söylediklerinizi siyasetçiler düşünsün." şeklinde cevap vermiştir. (Shf: 414)

Siyasete bu bakışı bize doğrudan doğruya ATSIZ'ı hatırlatır. Demek ki entelektüel tavır, davranışlarda tavizsiz bir ahlakçılığı ve şaşmaz bir akılcılığı kendine rehber etmeyi gerektiriyor.

Elçibey'in siyasetinin Aliyev'e göre zayıf olduğuna dair halen mevcut bir kanaat vardır. Onun bir iç savaş riskinden kaçınmasını bazıları "korkaklık" gibi görmüştür. Oysa fark edemedikleri şey, Azerbaycan'ın bir devlet olarak tekrar ayağa kalkmasını sağlayan, ona tekrar bir devlet ciddiyeti ve bilinci kazandıran şey, Elçibey'in tavizsiz ilkeliliği ve akılcılığı olmuştur. Aliyev, Sovyet bağımlılığı ve Rus hayranlığıyla asla kazanılamayacak bir bağımsızlığı usta bir manevrayla devralmaktan başka bir şey yapmamıştır. Azerbaycan Türk'leri onlara kendi ordusu olan bir ülkeyi, Elçibey'in Azerbaycan'a tekrar aşıladığı millî gurur ve tarih bilinci olduğunu akıldan çıkarmamalıdır.

Yazar bu gerçeği de kitapta defalarca vurguluyor. Bu bazılarına, yakın bir dostun kayırılması gibi görünebilir ama yazarın Elçibey'in hareketlerindeki prensipleri ve şaşmaz ahlâkî ölçüleri, bizzat onu ağzından işitmiş olması kitabı eşsiz bir kaynak haline getiriyor.

Kitap Mehmet Emin RESULZADE'den başlaya-

rak modern Azerbaycan'ın bağımsızlık ve demokrasi macerasını, Ermeni meselesi ile beraber son derece titiz ortaya koyuyor. Milletleşmemiş bir topluluk olarak Ermeni'lerin Türk adına ve tarihine duydukları bitmez tükenmez hınç ve öfkeyi sadece Hocalı Soykırımı, Karabağ Muharebeleri örnekleri üzerinden incelemiyor. Türk Ermeni ilişkilerindeki insaniliği eriten uluslararası oyunlara, Sovyet Rus emperyalizmine de tarafsız bir gözle bakıyor. Ermenilerce tarihe gömülüp yok edilmek istenen ortak yaşamak arzusunun tarihine ışık tutuyor ve Elçibey'in şahsında, etnik Ermeni ırkçılığının bütün kötülüklerine rağmen herkesin hakkını veren bir büyük milletin mensubu olmanın gereğini yerine getiriyor.

Sovyet döneminin baskılarının vardıdığı yerleri okuduktan sonra Elçibey'in şahsında tecessüm eden "uzlaşmazlık ahlâkının" gücünü bir kere daha anlıyoruz.

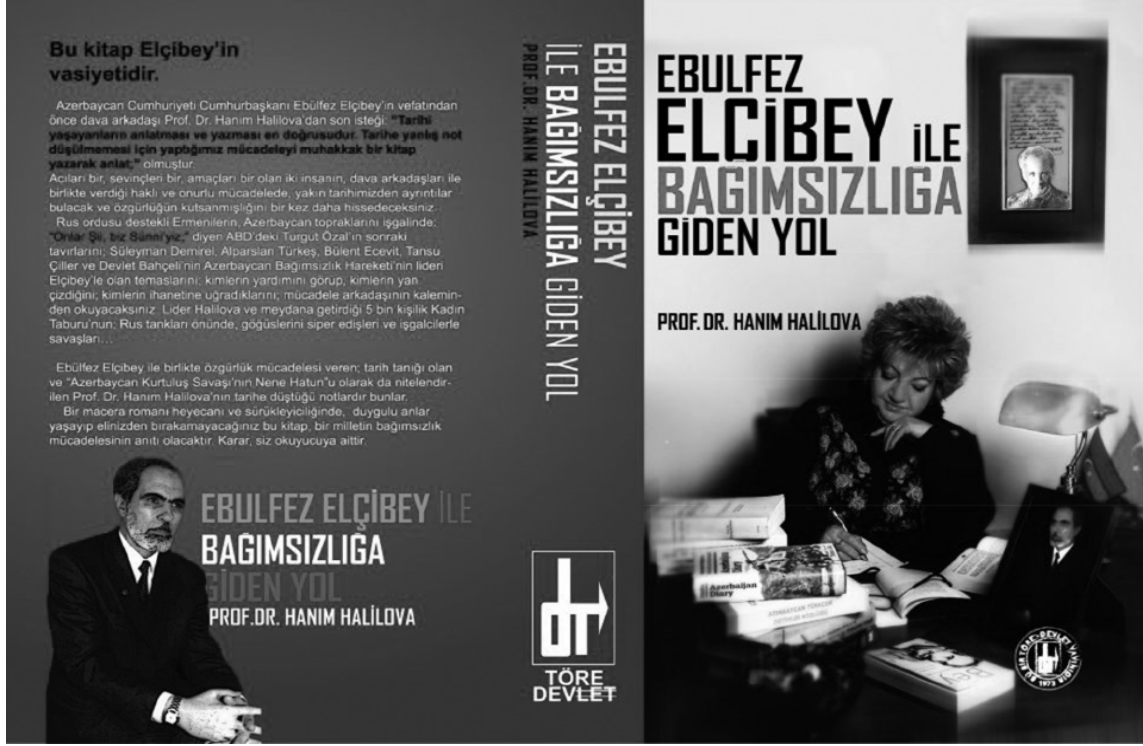
Sovyet emperyalizminin aslında Rus emperyalizminin kollektivist yüzü olduğunu Ermeni meselesinde ve 20 Yanvar katliamını anlatıldığı bölümlerde apaçık görüyoruz. Hanım HALİLOVA Türk adına susamışlığını anlattığı, Ankara aktarmalı uçuş hatırası ile Türk adına düşmanlığı insanlık sanan sahte hümanistlere adeta çelik bir tokat atıyor. (Shf: 51)

Kitabı okurken şunu unutmamalıyız: Hanım HALİLOVA kitabı sade bir "Elçibey ahabası" olarak yazmamış. Bizzat onunla beraber çatışma bölgelerine giderek, fakirliği ve dışlanmayı onunla beraber yaşayarak mücadele etmiş. Bir hatıratıda beklenmeyecek kadar az birinci tekil şahıs kullanmış. Kendi gayretlerinden kaçınılmaz şekilde bahsettiği bölümlere dahi işin asıl merkezinin Elçibey olduğunu sürekli okura hatırlatmış.

Kitabın, editörün üzerine basarak vurguladığı belki de en çarpıcı bölümü Hanım HALİLOVA ve arkadaşlarının kurdukları Kadın Taburu'nun ve onun şehit kadınlarının anlatıldığı bölüm. (Shf: 275) Bölümde aktarılan hikâyelerin çarpıcılığından bahsetmeyeceğim; çünkü ne desem kâfi gelmeyecektir.

Hanım HALİLOVA, feminizmin arayıp da bulamadığı kadın erkek eşitliğinin Türk Töresi'nde ezelden beri var olduğunu gösteriyor kitap boyunca ve özellikle kendi "Amazonlarını" anlattığı bölümde.

Hanım HALİLOVA, insan olmanın önündeki cinsiyetçi engelleri Türk Töresi ile paramparça ediyor. Kadını şeytanın askeri gibi gören Emevici/siyasal İslâmcı sapkınlığa karşı muharebe meydanının

yakıcılığında sınanmış çelikten bir törenin ve ahlâkın yüceliğini inanılmaz bir ustalıkla anlatıyor. Türk kadınındaki varoluş idrakinin, onun vazife bilincinde tezahür edişini okuduğunuzda gözyaşlarınıza hâkim olamıyorsunuz.

Kitabın Elçibey hakkında yazılanlar bölümünde O, sadece değerli bulunduğu insanların izlenimlerini aktarmış. Bu bölümün zorluğu, Elçibey hakkında yazanların bir kısmının, yazarın içtenliğine, idrakine ve elbette Elçibey'in derin bilincine yaklaşamamış olmasıdır.

“Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol”un en önemli özelliklerinden biri ve belki de en başta geleni zengin görsel içeriği... Bölümler, yerlerine uygun yerleştirilmiş belge niteliğindeki fotoğraflarla çok daha kolay okunur ve akılda kalır kılınmış. Kitap son derece zengin fotoğraf arşiviyle okurun fotoğrafik hafızasını harekete geçiriyor.

Elçibey'in biyografisini onun bir “yoldaşından” okumak insanı ürpertiyor. Çünkü “Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol” gerek anlatımı gerekse tanıklığı ile Elçibey'in ruhunu adeta yanımıza taşıyor. Kitabı okuduğunuzda; ölümsüzlüğün aslında nasıl bir şey olduğunu anlıyorsunuz. Ölmez ilkelere

bağlılık, şaşmaz bir ahlâkî muhakeme, görünenin ötesine bakmak iştiağı ve bunun ahlâkî gereğine duyulan mutlak inanç ile yürümüş olan Elçibey'in büyüklüğünün kaynağını idrak ediyoruz.

“Ebülfez Elçibey İle Bağımsızlığa Giden Yol”, içinde insanın var olduğu, içindeki insanların akıl ve vicdan izlerini taşıyan, yakıcı bir tarihî tanıklığın ifadesi. Bu kitap, Elçibey önderliğinde bayraklaşan insanların bir memlekete Türk'ün bir bayrağını nasıl diktiğinin ibret ve gurur verici hikâyesi.

Ne yazık ki her güzel şey gibi o da bitiyor. İşin güzel yanı şu ki Elçibey'in kendinden önceki Türk büyükleri gibi bize bıraktığı akıl ve vicdan mirasını idrak ettiğinizde, onun ve diğer “Türk askerlerinin” aslında hepimizin ruhunda yaşamaya devam ettiğini fark ediyor ve gülümsüyorsunuz.

Ve işte o zaman dudaklarınızdan, kendiliğinden şu cümle dökülüyor: “Ne mutlu Türküm diyene!”

(*) Töre Dev Yayınları İstanbul 518 sayfa 20 TL.

imdevlet@gmail.com 05327741123

Bilge Oğuz Sanat Yay. Dağıtım Ltd. Tel: 02125207253

ŞUBAT'TAN GÜNÜM GİTTİ...

•
Cemal ŞAFAK

-Bahtiyar Vahapzade'ye...

Ey Atamın kardeşi,
Bahtiyar Atam...
Sen gittin,
Şubattan bir günüm gitti.
Geceyi kovalayan
Ak günüm gitti.
Özüm gitti,
Ay Ata,
Dilimde
Sözüm gitti,
Ocakta
Közüm gitti,
Sırdaşım,
Gözüm gitti.

Ey Atamın kandaşı
Bahtiyar Atam,
Sen gittin,
Şiirin mayası gitti.
Hazarın son kalan
Sayası gitti,
Haydar Babanın
Toprağa kök salan
Kayası gitti.
Ay Ata,
Sen gittin,
Sanatın en yüce
Payesi gitti.

Ey Atamın yoldaşı,
Bahtiyar Atam,
Sen gittin,
Şeki'de dağlarım yandı,
Bakü'de göyneyen
Sağlarım yandı,
Bağrımda
Karabağım yandı.

Elim yandı,
Ay Ata...
Elim...
İçinde canım yandı.
O tayda
Vurgun'a uçtun,
Bu tayda
Anarım yandı.
Kime ne diyeyim?
Ay Ata,
Türkçemin padişahı,
Sen teki asırlık
Çınarım yandı.

Ey Atamın adaşı,
Bahtiyar Atam,
Sen gittin,
Hıyaban ziyalı oldu,
Cennette mekanın dayalı oldu.
Bir bak bize
Ay Ata,
Olan bize oldu,
Şiir yetim kaldı,
Söz yetim kaldı.
Sözünü nağmeleyen,
Kopuz yetim kaldı,
Saz yetim kaldı.
Giden bizden gitti
Ay Ata,
Şubattan günüm gitti,
Kafdağının ardından,
Korkutdey ünüm gitti.

Ey Türkistanımın Korkut Atası
Bahtiyar Atam,
Ülküme yön veren,
Yolun nerede?

Gülistana canı yanan
Canın nerede?
Yürekte bakışın,
Güle dokunuşun
Nerede?
Ay Ata,
Yunus gibi çağlar delen
Sesim nerede?
Türkistanlı ses bayrağım
Nerede?
Aksakalım,
Öğretmenim,
Nerede?

Ey Türkün Bilge Atası,
Azerbaycanımın
Tok sesli,
Şehriyar Atası,
Sen gittin
Yarım gitti.
Hülyamı barındıran,
Sevdamı arındıran
Devletim,
Varım gitti.

Yer eyle
Ay Ata,
Makamında
Bir balaca
Yer eyle...
Tut elimden,
Apar beni
Ay Ata,
Dünya ateş,
Yakar beni
Ay Ata...

BEN BU ÇAĞIN DIŞINDAYIM!

•
Hasan BEŞER*

Desen: Y. Kemal YOZGAT

Evet, itiraf ediyorum: Ben bu çağın dışındayım; yani çağ dışıyım... Bu çağa bir türlü alışamadım. Hep gerilere gidiyorum, hep geçmiş çağlarda yaşamak istiyorum. Bu mümkün değil, biliyorum! Ama yine de ben bu çağın dışındayım; çağ dışıyım!..

Oğuz Han'ın otağının önünde toplanan kalabalığın arasındayım. Oğuz Han, halka hitap ediyor. O zamanlar ses cihazları yok, sesleri kat be kat büyüten anfiler yok! Ama Oğuz Kağan tok sesiyle çağları deliyor, haykırıyor. Türk milletine yeni bir hedef gösteriyor:

*“Takuy talu, takuy müren,
Kün tuğ bolgıl, kök kurıkan!”*

Birden beyler, tiginler, çeriler mızraklarını havaya kaldırıyorlar. Mızraklardan demir bir orman oluşuyor. Dokuz kez yere diz vuruyorlar, dokuz kez mızrakları göğe yöneltiyorlar. Sonra atlarına atlayıp uçsuz bucaksız bozkırda gözden kayboluyorlar. Dalıp dalıp peşlerinden bakıyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Kürşat, kırk yiğidiyle Çin sarayını nasıl basıp, Çin hükümdarını nasıl tutsak edeceklerinin hesabını inceden inceye yapıyor. Yanlarına yaklaşıyorum. Beni kırk ikinci kişi olarak kabul ediyorlar. Benden asla kuşku duymuyorlar. Kürşat, *“Pusatsız bir yiğit! Onun pusatı kalemi, gün gelecek bizim hikâyemizi anlatacak. Gelsin!”* diye emrediyor. Beni de aralarına alıyorlar. Kürşat, planı açıklıyor. Kararlaştırılan saatte harekete geçiyorlar.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor. Çin Kağanı, yağmurdan dolayı dışarı çıkmıyor. Plan işlemiyor. Ama kırk yiğit durmuyor, Çin sarayını basıyor. Ben seyrediyorum. On binlerce muhafızla vuruşuyorlar, ama baş edemiyorlar. Birçoğu uçağa varıyor, hüznleniyorum. Kürşat ve birkaç arkadaşı çaresiz saraydan geri çekiliyor. Vey ırmağına doğru dolu dizgin at sürüyorlar. Yağmur aynı şiddette devam ediyor. Arkalarında binlerce Çin askeri. Bir ölüm yarışıdır devam ediyor! Gecenin zifiri karanlığında Vey ırmağına geliyorlar. Vey ırmağı azgın, Vey ırmağı taşkın, Vey ırmağı Çinli! Tereddütsüz atlarını ırmağa sürüyorlar. Sürüyorlar da sabaha kavuşamıyorlar! Atsız'ın kulağına onların hikayesini fısıldıyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Bilge Kağan'ın otağındayım. Bengü taşlara yazdıracağı sözleri tekrarlıyor:

"Türk milleti! Üstte mavi gök çökmedikçe, altta yağız yer delinmedikçe, senin ilini, töreni kim bozabilir? Türk milleti! Titre ve kendine dön!"

Titriyorum. İliklerime kadar titriyorum!

Yolluğ Tigin, elinde demir kalem ve çekiciyle çağlar sonrasına mesaj yazıyor. Büyük bir gururla onu izliyorum. Bilge Kağan, Toyukuk ve bütün Türk beyleri izliyor. Son satır yazılıp son nokta koyulduğunda kurt başlı dokuz tuğ anıtların dört bir yanına dikiliyor. Gururla seyrediyorum...

Dedem Korkut'u çağırılmışlar, bir yiğide ad verecek. Bütün saygınlığıyla uzaktan görülüyor. İlerlemiş yaşına rağmen atının üstünde dimdik duruyor. Kopuzu, sağ tarafında. Oğuz boyları Dedem Korkut'u hürmetle karşılıyorlar. Kımız ve ayran ikram ediyorlar. Besmeleyle içiyor. Sonra soy soylayıp boy boyluyor ve ad vereceği yiğidi imtihan ediyor. Zorlu sınavı başarıyla geçen yiğide "Bahadır" adını veriyor. *"Adını ben verdim, yaşını Tanrı versin."* diye dua ediyor. Oğuzeli *"Amin!"* nidasıyla çınlıyor. Deli Dumrul, nedense benden hesap sormuyor! Onunla dost oluyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Uçsuz bucaksız Sarı Özek bozkırında Nayman Ana ile mankurtlaştırılmak üzere götürülen oğlunu arıyorum. Bozkırın ortasında, güneşin beyinleri deldiği bir saatte, kazığa bağlanmış, kazıtılmış kafalarına yaş deri sarılmış dört genç görüyorum. Biri Nayman Ana'nın oğlu. Anasını tanımıyor. O artık bir mankurt! Üzülüyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Alparslan, Ağustos'un kavurucu sıcaklığında Malazgirt Ovası'nda Bizans'ı karşılıyor. Besmele çekip abdest alıyor. Beyazlar içinde atının sırtına atlıyor. Bütün askerler *"Ya Allah, bismillah, Allahuekber!"* nidalarıyla Bizans ordusuna saldırıyor. Bire üç vuruşuyorlar. Türk ordusu galip geliyor. Büyük Hakan, galibiyetin kime ait olduğunu unutmuyor: *"Galip olan Allah'tır!"* diyor. Bu tevazu karşısında duygulanıyorum. Onu saygıyla selamlıyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Pir-i Türkistan'ın yanındayım. Dervişleriyle etrafında saf oluşturuyoruz. Bütün insanlığı kucaklayan *Hikmet*'ler söylüyor. Türkçe'm, onunla çiçek açıyor. Bayrak olup gönüllere taşıyor... Söylediklerinin hepsini çarçabuk hafızama nakşediyorum. Altmış üç yaşına geldiğinde, *"Kâinatın efendisi, iki cihan serveri altmış üç yaşında bu âlemden göçtü. Yer yüzü bize artık haramdır!"* deyip yer altında bir hücre yaptırıyor. Sonsuza dek oraya yerleşiyor. *"Altmış üçte kirdim yirge..."* diyor. Çoğu, onun mesajını hâlâ anlayamıyor! Şaşıyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Yunus'u seyrediyorum. Kırk yıldır bıkmadan usanmadan Tapduk'un dergâhına odun taşıyor. İçlerinde bir tane bile eğri odun yok. Yunus'un kabuller dünyasında, odunun bile eğrisine yer yok! Çok az konuşuyor, nede-nini soruyorum:

"Kişi bile söz demini,

Demeye sözü'n kemini.

Bu cihan cehennemini

Sekiz uçmağ ede bir söz!"

Diye cevap veriyor. Onu çok iyi anlıyorum, ondan çok şey öğreniyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Bizans surları önünde genç Mehmet'i görüyorum. Atının üstünde bir kartal gibi duruyor. Bilmem kaçınıc kez Bizans'a bakıyor. *"Ya ben seni alacağım, ya sen beni!"* diyor. Bizans titriyor ve çöküyor. Yeni bir çağ açılıyor. Muhammedî bir muştı tekrarlanıyor dudaklarda: *"İstanbul elbette feth olunacaktır! Onu fetheden komutan ne iyi komutan, onu fetheden asker ne iyi askerdir..."* Ulubatlı'yla zafer türkülleri söylüyorum. Elimde üç hilalli bayrak, genç Fatih'i selamlıyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

"Yeni dünya, eski dünya, bütün akvâm-ı beşer" Çanakkale'ye yığınak yapıyor. Henüz on altı, on yedisindeki mektep talebeleri vatan savunması için Çanakkale'ye koşuyor. Çakmak çakmak gözleriyle Mustafa Kemal, dünya tarihinde bir ilki gerçekleştiriyor. Tarihte ilk defa askerlerine *"Size ölmeyi emrediyorum!"* diyor. Kolay mıdır birine ölmeyi emretmek? Emir yerine ulaşıyor. Mehmetçik gözünü kırpmadan düşmanın üzerine *"Allah, Allah!"* nidalarıyla yürüyor ve şehit oluyor. *"Melekler bir bir inerek o pak alınlarından öpüyor."* Bir destan yazılıyor ve *"Çanakkale geçilmez"* dünya tarihine altın harflerle kazılıyor. Gururlanıyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Haçlı ruhu ve güruhu Anadolu'yu çiğnek edeceğini sanarak işgallere başlıyor. Hasan Tahsin'e ilk kurşunu ben veriyorum! İlk kurşun, ilk umut... Gazi Paşa, önce Samsun'a çıkıyor ve *"Ya istiklal, ya ölüm!"* diyor. Gazi Paşa'nın gözlerine bakıyorum, bakışları zafere doğrulmuş, kalbi zafere inanmış! Düşmanı bir telaştır alıyor! Büyük Taarruz başlıyor. *"Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!"* komutu her nedense hedef şaşıarak Ege'de yankılanıyor! Düşman denize dökülüyor. Hasan Tahsin'in mezarında bir fatiha okuyorum...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Bir Kasım sabahında kolum kanadım kırılıyor. Göz yaşlarım milyonların göz yaşlarına karışıyor. Anıttepe'de milyonlarla toplanıyorum. Hep bir ağızdan Onuncu Yıl Marşı'nı söylüyoruz. *"İlkelerin, ilkelerimizdir Atat!"* diye söz veriyoruz...

Ben bu çağın dışındayım, çağ dışıyım...

Karlı bir Nisan sabahı. Ozan dertli mi dertli. Yürekler parça parça...

*"Kurtlar puslu havada,
Toplandı Ankara'da...
Giden heybetli çınar,
Milyonlarsa arkada!"*

Kocatepe Camiinin önünde milyonlarla "Er kişi" niyetine tekbir alıp niyet ediyorum.

Tarihlere tanıklık ediyorum.

Ben bu çağı sevmiyorum!

Evet, itiraf ediyorum: Ben bu çağın dışındayım; yani çağ dışıyım... Evet, evet itiraf ediyorum! Bu çağa bir türlü alışamadım. Hep gerilere gidiyorum, hep geçmiş çağlarda yaşamak istiyorum. Bu mümkün değil, biliyorum!

Ama yine de ben bu çağın dışındayım; çağ dışıyım!..

GELENEKLE YENİLİK ARASINDA

•
Yahya AKENGİN*

Geleceğe yol gösteren gelenekler doğurgan olur, donukluğu aşmak için şifreler taşır. Hayatın diğer alanlarında olduğu gibi edebiyatta da böyledir. Böyle olmadığı, böyle anlaşılmadığı durumlarda isyancılarını karşısında bulur gelenekler.

“Atalarımız vakitlerini plav yiyerek mesnevi okuyarak geçirirlerdi” ifadesini ele alalım. Plav lezzetli bir yemek, mesneviler güzel metinlerdir. Bir durum tespiti olarak çekiciliği olduğu kadar bazı sorunları da içinde barındıran bir ifadedir bu. Her gün her gün pilav yemek gibi her gün her gün mesnevi okumanın da bıktırıcı bir noktaya götürmesi kaçınılmazdır. Sadece gül renkleri ve kokularının egemen olduğu bahçeler çekicidir. Ancak başka çiçeklere hatta bazen çakır dikenlerine de yer ayıran bahçeler ayrıca bir ilgi çekiciliğe sahiptir.

Divan edebiyatının gönül okşayıcı gazellerinin dünyasına kendini kaptırıp düz yazıyı küçümseyen edebiyat kuşaklarına günün birinde başkaldırıları, geleneği horluyor diye suçlamaya kalkışmak, tekdüzeciliği savunmakla eşdeğerli olabilir.

Toplumumuzun gelenekleri ağız tatları olan ayranlarımız, şerbetlerimiz elbette güzeldir. Fakat, Bedri Rahmi’nin ifadesiyle, “Bir ilimiz var adı Rize/Durup durukken bir demli çay sundu bize.” Hiç hesapta yokken sunulan bu çayı reddetmedik. Hayatımızın yirmi dört saatinde yer ayırdı kendisine. Bunun böyle olması gelenekli içecek maddelerimizin hayatı terk etmesi sonucuna varmıyordu.

Romanın, mahremiyeti ifşa edici olduğu, Hristiyanlığın “günah çıkarma” kültüründen kaynaklandığı, bu yüzden Müslümanların romanının olamayacağı

görüşünü öne süren Cemil Meriç, fikir hayatımızın köşe taşlarından birisidir. Fakat işte “Mesnevi” nin yanında romanı görmeyi de benimsedik. Hangi roman, kimin romanı gibi sorulara cevap arama hakkımızı saklı tutarak gümrük kapılarımızı bu edebiyat türüne açmış olduk. Eğer bunun yanlışı olduğunda hâlâ ısrar edenler varsa, bunlar romanın iyisini de kötüsünü de bilmeyenler olsa gerek. Bunlar gelenekli edebiyatımızda özenli yer tutan “mesnevi” tarzı hikayelerimizin, geleneksel anlatı türümüzün bazı kötü örneklerinin olabileceğini de bilmeyen ya da kabul edemeyenler arasından çıkabilir. “Gelenek” kavramı soyut olarak bir kutsallığı ifade etmez. Geleneğe değer kazandıran, taşıdığı muhtevadır. Toplum olarak zaman zaman her türlü yeniliğin önünü kesmek adına “gelenek” tabusuna sığındığımız da olmuştur. Bu anlayıştan yola çıkılarak insanca olmayan törelerle, davranış kalıplarımızın omurgasını oluşturan töreleri aynı koruma duygusunun zırhına büründürdüğümüz de görülmüştür.

Gelenekli şiirimizin aruz ve hece vezinlerini savunmak adına her manzumeyi şiir sanmak gibi yaygın bir sorunumuz vardır. Ölçü yerinde ise kafiye oturmaşsa buna şiir diyebilme tavrının arkasında donuklaşmış bir edebiyat geleneği anlayışı vardır. Biz bunu söylediğimiz zaman hece ve aruz karşıtı diye suçlamalara da tanık olmuşuzdur.

Ağaç her zaman güzeldir. Bakımına gerekli özen gösterildikçe yeni dallar, yapraklar, filizler vererek zenginleşir. Gelenek de öyledir. Eğer onu sınırlarsak kendini tekrar edip durur ve kısır bir döngünün kalıbı

olur. Ağaca yapılan aşılar gibi geleneğe de aşılar gerekir. Aşıların tutanı da olur tutmayanı da. Şayet doku uyumsuzluğu varsa gelenek o aşıyı reddeder elbette.

Şu da var ki her geleneğin sosyal ya da kültürel bir karşılığı vardır. Bunlar bazen tarihi olayların, bazen iz bırakmış insan hikayelerinin mayaladığı geleneklerdir. İşgaller ve seferberlikler yaşamış milletlerin hayatındaki vatan kavramı kutsallık kazanır. Bu yüzden mesela destanların, destansı türkülerin şiirlerin, hikayelerin gelenek ikliminde ayrı bir yeri vardır. Bu iklimden esintilerle beslenen yeni edebiyat ve sanat ürünlerinin toplumla bütünleşip o geleneğe yeni boyutlar kazandırması daima mümkündür.

Fakat bu etkileşim ve gelişim çizgisi bazen ters akıntıya da kapılabilir. İdeolojik bakış açılarının edebiyat ve sanata yansması olarak karşımıza çıkar, yer yer de isyan ve anarşi anaforuna sürükleyebilir. Bu isyan ve anarşinin kendine yer edinmek için geleneğe savaş açtığı da görülür. Sosyal yapıda yer edinemesi bile reklam ve propaganda mekanizmaları üzerinde egemenlik kurarak, kendisinin toplumda bir karşılığı varmış gibi algılamalara yol açabilir ve geleneğin konumunu sarsabilir.

Türkiye’de son elli yılda ki edebiyat sanat kavgalarının asıl mahiyetini gelenekle yeniliğin çatışması değil yenilik adına ideolojik amaçların meydan okuması oluşturur.

Bunun yanı sıra, dayatılan yıkıcı ve yalancı ideolojilerin karşısında olanların, sanatı ve edebiyatı karşıtları kadar ciddiye alamayanların, gelenekli sanat ve edebiyatı kendine bir zırh yaparak, sözünü ettiğimiz kısır döngüyü aşamamaları gibi bir sorunun varlığını ifade etmek gerekiyor. Yani bir bakıma geleneğe yenilik halkaları eklemek yerine sermayeden harcama yoluyla tutunmayı tercih eden bir üretim tembelliği, belki de yetersizliği söz konusudur.

Geçmişle gelecek arasında köprü olma niteliğini kaybeden geleneği savunmak yerine, geçmişin birikimlerinden yaralanmayı ihmal etmeyen yeniliklerin önünü açmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Estetik üretmeyi ihmal etmeyen aykırı edebiyat ve sanatın, estetik mirasla yetinen geleneğe göre şansı daha fazla olabilmektedir.

Varlığını sadece geleneğe yaslanarak sürdüren sanat ve edebiyat, birbirlerinin benzeri ve kopyası olan ürünlere bir yenisini eklemekten öteye bir işleve sahip olamıyor. Bu yüzden çoğumuz birbirimize reddiyeler yaparak kısır döngülerimizi sürdürme rahatlığını seçiyoruz.

Şunu da söylemekte yarar var. Geleneği iyi bilen sanatçılar edebiyatçılar, hem onun imkânlarından daha çok yararlanma şansına sahip olabilir hem de onu taklit etmekten uzak durma birikimi ile yol alabilir. Gelenek yaşamalı ama zürriyetsiz olmamalıdır.

Desen: Y. Kemal YOZGAT

Desen: Y. Kemal YOZGAT

BANA BİR TÜRKÜ SÖYLE

Mehmet Ali KALKAN

Gözlerin yangın yeri,
Ne olmuş sana böyle?
Bırak gamı kederi,
Bana bir türkü söyle.

Dinle kalbimi bir yol,
Yandıgım sevdıyla dol,
Su başında keklik ol,
Bana bir türkü söyle.

Ahh şu başım boran yar,
Dilim susar can susar,
İflah olmaz yaram var,
Bana bir türkü söyle.

Doğan günü güldürmüş,
Belik belik aşk örmüş,
Onyeddi bahar görmüş,
Bana bir türkü söyle.

Sevgimi bile bile,
Yol işledin mendile,
Merhaba de aşk ile,
Bana bir türkü söyle.

Dört yanımı yak, kavur,
Külümü çöle savur,
Mızrabını güle vur,
Bana bir türkü söyle.

Geceye sabah demem,
Sevdaya günah demem,
Kurşun değse ahh demem,
Bana bir türkü söyle.

Oyy neremden neremden,
Hasret tüter yaremden,
Aslı olda Kerem'den,
Bana bir türkü söyle.

Şöyle karşımda dur da,
Çağır, söyle ardarda,
Fırtınalar kopar da,
Bana bir türkü söyle.

İster yağmurlar dinsin,
İster yıldızlar sönsün,
Dağların başı dönsün,
Bana bir türkü söyle.

Yunus'ca yana yana,
Topraktan asumana,
Balkan'dan Türkistan'a,
Bana bir türkü söyle,
Sen bana Türk'ü söyle...

DİLÂVER CEBECİ’NİN BİLİNMEYEN BİR ŞİİRİ

•
Kâmil Hayati AYDIN*

Geç kalmış olmakla beraber, öncelikle “TÖRE” mizin yeniden yayımlanmaya başlamasından duyduğum sevinci ifade ile, emeği geçen dostlarımıza şükranlarımı sunuyor, devamını diliyorum. Elime geçen sayılarda yer alan yazıların hepsi güzel, özellikle artık gönüllerimizde yaşayan Türk Milliyetçisi büyüklerimizin yeni nesillere tanıtılması için kaleme alınanlar daha da güzel. Bu cümleden olmak üzere Merhum Galip ağabeyimizi, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nu, Turan hocamızı ve can dostum Dilâver Cebeci hakkında yazılanları okuyunca daha da duygulandım; tekrar tebrik ediyor ve âcizane bir katkıda bulunmak istiyorum.

Aziz dostum, değerli dâvâ arkadaşım, büyük şâir ve edip Dilâver Cebeci ile fakülte yıllarımızdan tanıştık. Bizden bir dönem sonra idi. Birbirimizi daha iyi tanımamız, kaynaşmamız, anlaşmamız, kısaca dostluğumuz ise İstanbul’da görev yaptığımız yıllarda pekişmiştir. Özellikle Beşiktaş müftülüğüm esnasında daha sık görüşür, şiir, edebiyat ve memleket mes’eleleri konuşurduk. Şimdi sizlere, yalnız sizlere değil Büyük Türk Milleti’ne ve edebiyat tarihimize armağan edeceğim şiirinin hikayesi de o yıllardadır.

Zannederim doksanlı yılların sonlarında Beşiktaş’a ziyaretime gelmişti. Yine edebiyat ve şiirden konuşuyorduk. Bir ara şimdi sizlere sunacağım şiirini ezberden okumaya başladım. Biraz gülümseme, biraz da hayret ifadeleri ile dinledi ve “Yahu hoca bu şiir benim ama, inanır mısın yayımlanan kitaplarımda ve elimde de yazılısı yok. Lütfen yazıp bana verir misin.” Dedi. Bu sefer hayret sırası bende idi. Benim ezbere bildiğim şiiri, şâirinde yoktu... Üstadım vermesine veririm ama kusura bakma bedava veremem, kendi şiirini kaybeden şâir cezaya müstehaktır dedim. “Haklısın, Darüzzıyafe’de bir ziyafete ne dersin?” dedi. Güldük. Hemen bir daktilo istedim ve şiiri yazıp verdim.

Sizlere de bedava vermeye niyetim yok. Şiiri okuyunca lütfen en azından üç ihlas, bir Fatiha okuyup ruhuna göndermenizi rica ediyorum. Şiir 1974 yılında, CHP-MSP koalisyonu döneminde, muhtemelen “Rahşan affı” olarak siyasi literatüre geçen af üzerine yazılmıştı. O afla tahliye edilen militan solcuların 1974’ten 12 eylül 1980’e kadar devam eden dönemde gerek devletimize, gerekse Türk Milliyetçileri’ne karşı verdikleri dış destekli silahlı mücadele tarafsız bir bakışla incelendiğinde, isminin başında Millî ibaresi bulunan bir partinin (Millî Selâmet Partisi) bilerek, bilmeyerek millete ve devlete ne kadar büyük zararlar verdirdiğini apaçık görmek mümkündür. Can dostum Dilâver Cebeci başımıza gelecekleri af çıkar çıkmaz anlamış ve bu şiiri kaleme almıştı.

Kıbrıs’ta görevli idim ve şiiri zannederim bir dergi veya gazetede okumuştum. Özellikle o acılı günleri yaşamamış olan yeni neslin iyi anlayabilmesi için birkaç nota ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. MSP, yani Erbakan’ın Millî Selâmet Partisi’nin amblemi anahtardı. O tarihlerde iktidar olabilmek için en uçtaki militan solcularla bile ittifak etmiş olan Bülent Ecevit’le koalisyon kurduğu için, muhalifleri tarafından “karpuz”a benzetilirdi. (Dışı yeşil, güya İslam’ı temsil ediyor, ama içi kırmızı yani solu işaret ediyor) Ülkücü gençlik Marksist ve bölücülerle kıyasıya mücadele ederken, Akıncı (!) gençlik ise hiçbir mücadelede yoktu, ”hicret sünnettir” deyip arazi oluyorlardı. Halbuki, devlet için, vatan için, din ve millet için gerektiğinde cihad etmek farzdı. Demek ki tosuncuklar o sıralarda ancak sünneti öğrenebilmişler, henüz farz dersine gelememişlerdi...

Böylece şiirde geçen “anahtar”, “karpuz” ve “kaçık elhamdülillah” kelimelerinin neleri kastettiği daha iyi anlaşılacaktır sanırım.

Ruhu şad olsun.

Desen: Y. Kemal YOZGAT

MEL'ANET MARŞI

Kitap çağırırken cenge,
Kaçtık elhamdülillah...
Kaçmak da ne demek yani,
Uçtuk elhamdülillah...

Yetiştik ki bir menzile,
İblis bağlı zincir ile.
ANAHTARI alıp ele
Açtık elhamdülillah...

Sonra el alarak şerden
Mantar gibi bittik yerden.
Ne vaatler sim-ü zerden
Saçtık elhamdülillah...

Her toprağı çorak bildik,
Ak merkebi Burak bildik,
Dalâleti de Hak bildik
Seçtik elhamdülillah...

Davul gönü suratımız,
Zibillenmek muradımız
İşte budur Sırat'ımız
Geçtik elhamdülillah...

Şerbet yaptık kızcılıktan
Elbette yeğdir hiç yoktan
İşrebû buyruğu Hak'tan
İçtik elhamdülillah...

Bize karpuz marpuz deme
Hamalık yaraşmaz âdeme
Pişmek için cehenneme
Göçtük elhamdülillah...

Sim ü zer (gümüş ve altın)
Dalâlet (Sapıklık)
İşrebû (içiniz)

ALMANYA'DA EĞİTİMDE İSLÂM VE TÜRK DÜŞMANLIĞI

Yrd. Doç. Dr. Sakin ÖNER

Son günlerde Avrupa'nın birçok ülkesinde olduğu gibi Almanya'da da eğitim alanında Türk ve İslam düşmanlığı giderek yoğunlaşmaktadır. Özellikle son dönemde Avrupa'da İslamın önlemeyen yükselişi, bütün müslüman topluluklara karşı İslamofobianın yaygınlaşmasına yol açmıştır. Her alanda yürütülen bu düşmanlık, özellikle eğitim alanında kendini göstermektedir. Bunun en önemli sonucu olarak, Müslüman ve Türk çocuklarının eğitim düzeyleri çok düşüktür. OECD tarafından yayımlanan bir çalışmada, Almanya'daki göçmenlerin başka ülkelere muadillerine göre okulda daha kötü performans ortaya koyduklarını tesbit etmiştir.

Almanya Türklerinin nüfuslarına rağmen eğitim alanında oldukça zayıf oldukları söylenebilir. Buna gerekçe olarak ise 4. sınıftan sonra öğrencilerin ilkokuldan ortaokula, orta liseye veya yüksek liseye yerleştirilme sürecinde, Türk çocuklarının Almancaya yeterince hakim olmamaları gösterilmektedir. Bu yüzden Türk çocukları genelde ortaokula yerleştirilmektedir. Ancak yeni nesilde eğitime ilgi geçmişe oranla daha iyi bir durumdadır.

2002'de yapılan bir araştırmaya göre Berlin'de yaşayan Almanyalı Türklerin eğitim düzeyi şöyledir:

% 11'i - *Okul terk / Diplomasız* (Kein Abschluss)

% 46'sı - *İlk ve ortaokul* (Hauptschule veya Volksschule)

% 25'i - *Orta dereceli lise* (Mittlere Reife / Fachschulreife)

% 12'si - *Yüksek dereceli lise* (Hochschule (Abitur) veya Fachhochschulreife)

% 7'si - *Üniversite / Yüksekokul* (Universität / Hochschule veya Fachhochschule)

Alman eğitim sisteminin fakir, göçmen, mülteci ve engelli çocuklara ayrımcılık uygulanmasına yol açtığı BM'in insan hakları raporuna da yansımıştır. Tür-

kler, Almanya'da en büyük azınlığı oluşturmaktadır. Bu ülkede Almancadan sonra en çok konuşulan dil de Türkçedir. Avrupa Birliği mevzuatına göre azınlık dillerinin korunması gerekmektedir. Buna rağmen Alman hükümetinin Türkçenin korunması için aldığı tedbirler son derece sınırlı ve yetersizdir ve günden güne daha da yetersiz kalmaktadır.

Bu durumun nedenlerini ikiye ayırabiliriz. Birincisi; Almanya'nın, azınlıkların Alman kültürünü ve yaşayış tarzını bütünüyle benimsemelerini istemeleridir. Bu beklenti, özellikle âdetleri Almanlardan çok farklı olan Türkler için dile getirilmektedir. Hollanda hükümeti daha 1981 yılında Hollanda'yı "çok kültürlü bir toplum" olarak tanımlarken, aynı yıl Alman hükümeti "Almanya'nın iltica memleketi olmadığı"nı açıklamıştır. Son 20 yılda Alman politikasında gerçekleşen değişikliklere rağmen Alman yetkililerinin ve Alman kamuoyunun bu konudaki tutumlarında olumlu bir değişim olmamıştır. Nitekim Türk dilinin eğitim sisteminde aldığı yer konusunda Almanya'yla Hollanda'yı karşılaştıracak olursak hem kanun bakımından, hem de uygulanan tedbirler bakımından Hollanda'nın çok daha ileri olduğunu görürüz.

Türkçe derslerinin bugünkü öğretimine bakacak olursak, örneğin, Hessen eyaletinde, Türkçe dersleri, kanuni değişiklik yapılmadan önceki haliyle, yani velilerin dilekçesi gerekmeden verilmeye devam etmektedir. Ancak, Alman Kültür Bakanlığı, Yabancılar Meclisi, çeşitli dernekler ve başka yabancı kurum ve kuruluşların sert tepkisinden korktuğu içindir ki, ana dili derslerinin okul programından silinip velilerin başvurusuna bağlı olarak yürütülmesine daha geçmemiştir. Öğrendiğimize göre, Bakanlık bu durumun 10 yıla kadar tamamen değişmesini öngörmektedir.

Ana dili derslerinin yakın gelecekte uygulamadan kalkacağı veya çok az ölçüde verileceği Alman yetkililer tarafından açıkça söylenmektedir. Genç olan Türkçe öğretmenlerinin kendilerini başka branşlarda yetiştirmeleri maddi olarak teşvik edilmekte, üniversitede yeniden eğitim yapmaları için imkân sağlanmaktadır. 11 Eylül olaylarıyla başlayan süreçte Almanya'daki müslümanların, ve bu arada Türk-lerin, kendi kimliklerini koruma çabalarını savunmak daha da güçleşmiştir.

ALMAN DERS KİTAPLARINDA TÜRK DÜŞMANLIĞI

Almanya'da eğitim alanında Türk düşmanlığının en belirgin olduğu alan ders kitaplarıdır. Bunlardan birkaçına göz atalım.

İlköğretim Yardımcı Yayını Coğrafya Atlasında;
-Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi "Armanisches Hochland" (Ermeni Dağlık Alanı),
-Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bir kısmı "kürdistan" olarak gösterilmiştir.
-Haritanın Kıbrıs'ı gösteren kısmında "Türkiye tarafından işgal edilmiştir."
yazmaktadır.

İlköğretim Coğrafya Kitabında;
Bir halk (Kürtler), milliyeti için savaşıyor. 5000 yıldır yaşadıkları bölgede Osmanlı ve Perslerin değirmen taşları arasında kalmışlardır. Onların bölgesi Birinci Dünya Savaşı'nda birçok ülkeye paylaştırıldı. O ülkelerden hiçbiri Kürtlere bağımsızlık ya da dil özgürlüğü vermedi. Bölgede petrol olması durumu gerginleştiriyor. Kürtlerin bağımsızlığı hedefleyen tüm girişimleri Türkiye ve Irak tarafından çoğunlukla kanlı bir şekilde bastırılmıştır.

İlköğretim Tarih-Coğrafya Kitabında;
-Karadeniz Bölgesi'ndeki Canik Dağları "Pontus Gebirge" (Pontus Dağları) olarak gösterilmiştir.
-Ermenilerin Rus ordusunu desteklemesinden korkan Osmanlı İmparatorluğu onları göç ettirmeye başladı. Gerçekten de ulusal bağımsızlığı için mücadeleye eden Ermeniler vardı. Göç oldukça kanlıydı; yüz binlerce Ermeni göç yolunda açlık ve yorgunluktan kervanları soyan göçebelerin baskınlarından hayatlarını kaybettiler. Bu halkın ölüme terk edilmesi Talat Paşa Hükümetinin saf Türk ya da saf Müslü-

man Anadolu oluşturma hedefinin bir işaretiydi.

İlköğretim Hayat Bilgisi Kitabında;
Türkiye'de konuşulan resmi dil Türkçe ve Kürtçe'dir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitabında; Türkiye Cumhuriyeti milliyetçilik temelinde kurulmuştur. Ülkede yaşayan herkes kendini Türk hissetmelidir ve Türkçe konuşmalıdır. Fakat özellikle Doğu Anadolu'da çeşitli halk grupları geleneksel yapılarını koruyarak yaşamaktadır ve Türk Devleti'ni yabancı görmektedirler. Birinci Dünya Savaşı galipleri Kürtlere kendi devletlerini kurma sözü vermişti. 80'li yıllarda Kürdistan İşçi Partisi'nin bağımsızlık savaşı şiddetlendi. İki cephe arasında kalan Doğu Anadolu halkı bunun acısını çekti. Türk Ordusu iki binin üzerinde köyü tahrip etti. Türk Ordusu işkencecidir.

ALMAN DERS KİTAPLARINDA İSLÂM DÜŞMANLIĞI

Avrupa'da ve özellikle Almanya'da anti-islamizm hızla yükselmektedir. Bunun temel sebebi; Avrupa ülkelerinde yüzyıllardır hüküm süren anti-semitizmin, yani Yahudi karşıtlığının son yıllarda yerini bir başka ırkçı görüşe bırakmış olmasıdır. Avrupa'nın Yahudi karşıtlığından boşalan yere oturtmaya çalıştığı anti-islamizm (bir başka ifadeyle İslamofobia) görüşü, başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde bilinçli ve programlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır.

Müslümanların 625 yılında Akdeniz'i aşarak Avrupa topraklarına ayak basması, İslam medeniyeti üzerine Anadolu topraklarına yapılan Haçlı Seferleri, Müslümanların Hristiyan dünyasının merkezi olan İstanbul'u fethetmiş olması gibi sebepler, Avrupalıların Müslümanlara düşman olmalarına yol açmıştır. Batı Kültürü; bu husumetlerin gölgesinde ırkçılık, tek költürcülük, yabancı düşmanlığı gibi özellikleri bünyesine almış, yıllar yılı sürdürdüğü anti-semitizm düşüncesinin yanına anti-islamizmi de eklemiştir. Bu durum, Avrupa'da yaşayan 20 milyon Müslüman için büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Halen Alman okullarında okutulan ders kitaplarında İslam dinine ilişkin yer alan bilgilerin son derece yanlış ve hatalıdır. Köln Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Prof. Dr. Abdalcavad Falaturi'nin girişimleriyle kurulan bir komisyon tarafından, Almanya'daki okullarda okutulan okul kitaplarının İslam dini ile ilgili bölümleri taranarak 6 ciltlik bir külliyat oluşturulmuştur. M. Zeki Okur, bu külliyatın

içerisinden seçerek hazırladığı “*Alman Okul Kitaplarında İslam*” adlı eserde, Alman okullarında İslam diniyle ilgili yer alan gerçek dışı bilgilerden bazıları şöyledir:

İslam: Alman okul kitaplarında İslam, insan ile Allah arasındaki ilişkiyi, köle ile efendisi arasındaki ilişkiye benzeterek, insanı baskı altında tutan ve ilahi irade karşısında boyun eğen bir varlık olarak tanımlamaktadır. İslam tanımlanırken, bu dinin aslının fatalizme, yani kör bir kaderciliğe dayandığı iddia edilmektedir.

Allah (c.c) : Alman eğitimciler, Allah’ın ‘her şeye gücü yeten’ sıfatına sahip bulunmasından ötürü; Allah’ın, “zor kullanan, cebbar, sert, merhameti olmayan bir hükümdar ve mahkûm eden bir hâkim” olduğunu ifade etmektedirler. Allah’ı insana ait özelliklerle tanımlayarak, O’nu duygusuz, kendi isteklerine boyun eğilmesi için çabalayan, gücünü kötüye kullanan, insana uzak duran bir ilâh olarak tarif etmektedirler.

İnsan: Alman okul kitaplarında, İslam’da ”Allah ile insan” arasındaki ilişki, “köle-efendi” ilişkisi gibi tanımlanmaktadır. İnsan, efendisinin çıkarları doğrultusunda çalışan bir köle olarak açıklanmaktadır.

Kur’an: Alman okullarında Kur’an’ın, Cebrail vasıtasıyla Allah tarafından vahiyle gönderilmediği ve Hz. Muhammed’in onu kendisinin uydurarak yazdığı iddia edilmektedir. Kur’an, Ortaçağ’daki cezaları kabul ederek bunu insanlar üzerinde uygulayan bir kitap olarak tanımlanmaktadır. Almanya’da Kur’an’ın, Hz. karşı yapılan bu hakaretlere ve haksızlıklara Muhammed’in düşman kabul ettiği Yahudi, Hristiyan ve Araplara karşı uydurduğu, inanmayanlara karşı kullandığı bir çeşit savaş aracı olarak yazıldığı varsayılmaktadır.

Almanya’da eğitim gören gençlerin küçük yaştan itibaren İslam diniyle ilgili son derece hatalı bir eğitime tabi tutulduğu görülmektedir. Alman okul kitaplarında İslam dini üzerine yukarıda verilen bilgilerin dışında insanın tüylerini ürperten birçok çarpıtılmış düşünce de görmek mümkündür. Konusunda uzman kişilerin hazırladığı “*Alman Okul Kitaplarında İslam*” adlı eserde birçok örneğe daha ulaşılabilir.. Bütün dünya Müslümanlarının İslam dinine, Türklerin tarihleri, coğrafyaları ve milliyetlerine yapılan bu hakaretlere ve haksızlıklara karşı sorumluluklarının gereğini bir an önce yerine getirmelidirler.

BU AKŞAM

A. Yağmur TUNALI

Bir uysal çocuktum dizlerinde dün,
Gözlerinde keşfe çıkan bir çocuk.
Kimseler bilmezken yalnızlığımı,
Gözlerim seninle kurardı düğün,
Kırkinci kapıdan gülerdi hüzün.

Bir gonca verirken sana ellerim,
Birden can evimde, güller açardı;
Lügatlerden kaçır aşkımın dili,
Öperdi ruhunu gizlice derdim;
Beklediğim budur ömrümce derdim.

Bir söz etsen yaram şifa bulurdu,
Seni mısıralara sığdıramazdım.
İçinde bir defa yer bulsa adım,
Duygum engin denizlere daldardı
Ve sesin kapımı bir hoş çalardı.

Ne hoştu sevdiğim sayılan günler
Dalgalara benzer anları aşkın,
Ömrü hatırayla ören güzellik!
Nasıl derim onlar şimdi ölgünler?
Onlar ki bağrımdayanar serinler.

Titrek dudağınla bu hazin akşam,
Hıçkırığa dil vermesin istemem!
İstemem bu akşam akşamım olsun,
Benim olsun sıra dağlar gibi gam,
Bu akşam... ah akşam... bu hazin akşam!

TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ

Dr.Fusun KOROĞLU ÇORAPCIOĞLU*

1.Dünya'da Ekonomik ve Siyasal Durum

Dünya'da Jeopolitik gerilim ve toplumsal olaylara ilişkin belirsizlik, kargaşa, gerilim devam ediyor.

Tüm Dünyada çoğunluğu gençlerin oluşturduğu 200 milyon aktif olarak iş arayan insan bulunmakta...

Ekonomik anlamda krizin eşiğinde bir Avrupa Birliği,

TUNUS'ta son zamanlarda yeniden tırmanmaya başlayan olaylar,

MISIR'da hâlâ devam eden bunalım,

LİBYA'daki politik gerginlik,

SURİYE'deki iç savaş,

İRAN,

Amerika'nın demokrasi getirdiğini iddia ettiği parçalı bir IRAK,

İSRAİL ile FİLİSTİN arasındaki dengeler,

Ekonomisi durgunluğa girmiş bir JAPONYA,

Büyüme trendini kaybetmiş ÇİN,

Çin'de DİAOYU, Japonya'da SENKAKU olarak bilinen adalar üzerindeki anlaşmazlık, karşılıklı suçlamalarla devam eden gerilim ve de yakın tarihte TAYVAN'ın da bu adalar üzerinde hak iddia etmeye başlaması,

GÜNEY AFRİKA, BREZİLYA, MEKSİKA, ARJANTİN ve ÇİN'in gelir dağılımındaki büyük eşitsizlik,

2008'de başlayan ve halen devam eden KÜRESEL FİNANSAL KRİZ,

Artan "Sera Gazı Emisyonu", çevre kirliliği, küresel ısınma, su sıkıntısı, yaşlanan nüfus...

Sonuç olarak 2013'ün getireceği olaylardan TÜRKİYE'nin soyutlanması ya da etkilenmemesi imkansız.

2.Türkiye'nin Önemi

Türkiye, dünya üzerinde sorun olarak gözüken bölgelerden dört tanesinin ortasında yer almaktadır: Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Körfez. Bu konumu, onu, bu bölgelerde çıkarları olan ülkeler

açısından "vazgeçilmez" yapmaktadır.

Özellikle "küreselleşme" ve Amerika Birleşik Devletlerinin "dünya jandarmalığı" ve bu bölgelere olan uzaklığı, Türkiye'nin dünya üzerindeki stratejik önemini ayrıca arttırmaktadır. Dolayısı ile Türkiye, bu çatışma alanları açısından bir "bölgesel güç" kimliği sayesinde varlığını sürdürmektedir.

Stratejik açıdan önemli bir diğer konu da her ne kadar biz yeteri kadar bu önemi kavrayıp kullanamamışsak da Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan bağımsız devletler ve otonom yönetimler açısından Türkiye'nin sahip olduğu ekonomik, kültürel ve siyasal olanaklardır.

Türkiye, hızla gelişen, kentleşen, dünya ile ekonomik ve kültürel bütünleşmesini sürdüren ve gittikçe büyüyen (şimdilik) 73.3 milyonluk bir pazardır. Ayrıca, gelişen teknoloji ve dünyaya açılan girişimcilik, Türkiye'yi sadece bir "pazar" olarak değil, aynı zamanda "üretim" yapan bir ekonomik güç haline de dönüştürmektedir.

Türkiye Enerji Nakil Hattının üzerinde bir ülkedir. Bütün bunlara ek olarak, Irak petrolü ve Kafkasya'dan gelecek petrol Türkiye'ye önemli bir ekonomik avantaj sağlayacaktır.

En fazla hidrojen molekülü tutma özelliği ile geleceğin en önemli enerji hammaddelerinden biri olan Bor madeninin (Dünya Bor Rezervinin) %72'si Türkiye'de.

Ülkemiz de geleceğin en önemli savaşlarından birinin sebebi olacak, bol miktarda SU var.

Güneydoğu Anadolu'da 4-6 km derinde Musul Kerkük petrolünün devamı var.

50 yıl içerisinde küresel ısınma ile eriyen buzullar nedeni ile su altında kalması yüksek olan İngiltere'nin yerleşmek için en uygun ülke olarak seçtiği bir ülke.

Ayrıca temel hak ve özgürlüklerini modern dünyanın gereği gibi yaşayan, laik ve demokratik islam ülkesi olarak, Müslüman Dünyada farklı bir mo-

del oluşturan ancak Siyasal İslam'ın dış dünyadan dayatıldığı bir Türkiye var

Tüm veriler çerçevesinde Amerika, Avrupa ve İngiltere'nin her zaman iştahını kabartan bir ülkeye sahip olduğumuzu bilmek, karşı karşıya olduğumuz tehlikelerin analizinde önemli rol oynamaya devam ediyor.

3.İstatiksel Veriler

Türkiye 184 dünya ülkesi arasında %94.1 okur yazar oranı ile 84. sırada... Sayısal verilere göre, Türkiye'de 60 bin okulda toplam 25 milyon öğrenci eğitim görüyor. Ancak Okulların büyük bir bölümünün fiziki şartları çok kötü... Bu okullarda 880 bin öğretmen hizmet veriyor.

9.6 milyon okuma yazma bilmiyor ve bu rakamın 7.8 milyonunu kadınlar oluşturuyor.

13.5 milyon kişi okuma yazma biliyor ama diploması yok.

18 milyon ilkokul mezunu

2.7 milyon orta okul mezunu

10.3 milyon lise mezunu

4.3 milyon fakülte mezunu

280 bin yüksek lisanlı

79 bin doktoralı vatandaşımız var. Kalan nüfus da 0-6 yaş grubu...

Nüfusumuz, 73.3 milyon kişi

Çalışma çağındaki nüfus 54.3

İşsizlik oranı %10.5

Toplam işgücünün % 15,6'sını 15-24 yaş grubundakiler oluşturuyor.

İstihdam sayısı 23.3 milyon kişi

İstihdamın % 71,2'si erkek nüfus

Yüzde 57'si lise altı eğitilmiş

Yüzde 63'ü ücretli, maaşlı veya yevmiyeli

Yüzde 25'i kendi hesabına veya işveren

Yüzde 12'si ücretsiz aile işçisi

Yüzde 57'si 10 kişiden az çalışanı olan işyerlerinde çalışıyor

Yüzde 2,6'sının ek bir işi var.

Yüzde 2,3'ü mevcut işini değiştirmek için veya mevcut işine ek olarak bir iş arıyor

Ücretli olarak çalışanların yüzde 91'i sürekli bir işte çalışıyor

Okumak için, Türk'ün ayırdığı zamanın; 300 katını bir Norveçli, 210 katını bir Amerika'lı, 87 katını bir İngiliz ya da bir Japon ayırıyor. Dünya ortalaması bile bizim ayırdığımız zamandan 3 kat fazla..!

İsrail'de 1169 kişiye, Almanya'da 1022 kişiye, Japonya 600 kişiye bir kitap düşerken Türkiye'de

10.600 kişiye bir kitap düşüyor.

Halen Yurdumuzda 95 kişiye bir kahvehane, 65.000 kişiye bir kütüphane düşüyor.

Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre; Türkiye'de yılda kişi başına 800 gr. temizlik kağıdı tüketiliyor. Ayrıca her 100 ailenin sadece 24'ü tuvalet kağıdı kullanıyor. Bu oran, ABD'de kişi başına yıllık 24 kg temizlik kağıdı ve her ev şeklindedir. Türkiye'de kişi başına düşen sabun tüketimi, dünya standartlarının çok altında görünüyor. Kişi başına düşen yıllık katı sabun tüketimimiz 600 gr bu oran gelişmiş ülkelerde 1.5 kg.

Bu da kalkınmış göstergelerimizin ne denli düşük seyrettiğinin en önemli işaretidir.

4.Genel Ekonomik Göstergeler ve Genel Ekonomik Durum

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, 2011 yılı cari fiyatları ile 1.3 katrilyon TL

2012 Nisanda yayınlanacak ilk 6 ay 660 trilyon TL olduğu için bu trendle hemen hemen 2012 yılı da 2011'in aynı.

2011 kişi başına yıllık ortalama gelir cari fiyatlarla 17.500 TL, dolar olarak 10.500 \$. Bu durumda 5 kişilik bir ailenin cebine yılda 87.500 TL ya da diğer deyişle 52.500 \$ girmesi gerekir. Türkiye'de bunu sağlayan kaç kişi var?

Zaten gelir dağılımına baktığımızda:

%20'lik en yüksek gelir düzeyine sahip insanların toplam gelirden aldığı pay %46.7, yani GSYH'nın yaklaşık yarısı...

En düşük gelir düzeyine sahip ilk %20'lik nüfusun toplam gelirden aldığı pay ise sadece %5.8

Nüfusun %16'sı yoksulluk sınırının altında, bu rakam kentlerde %14, kırsalda %15.7 olarak seyretmekte

Sürekli yoksulluk riski altında olan nüfus ise %18.5

Yani nüfusumuzun %35'inin fakir olduğunu kabul etmek zorundayız.

Nüfusun %60'ı kendine ait konutta oturuyor. Bu evlerin %42'sinin sızdıran nemli duvar, çürümüş pencere, kapı vs. ve ısınma sorunu var.

%62'si borçla yaşıyor. %86'sı tatil yapmaktan yoksun ve beklenmedik harcamalarını da karşılayamıyor.

Yoksulluk sınırı altında yaşayan yaklaşık 12 milyon nüfusun %70'i hükümet tarafından besleniyor. Tabii ki sosyal devlet olmanın bir gereği ama, burada "AÇ İNSANA BALIK VERMEK YERİNE BALIK TUTMASINI ÖĞRETİN" Çin ata sözünü hatırlamak lazım. Benzer sorunu biz 1999 depreminde yaşadık,

maalesef bu tür hatalar ülke ekonomisinde ciddi anlamda kaynak israfına yol açıyor.

2012 itibarıyla TÜFE %8.9 artış gösterdi.

Brüt dış borç stoku 326 milyar dolar (faiz dahil), net dış borç stoku 192 milyar dolar. Brüt borcun 217 milyar doları özel sektör, 101 milyar doları kamu kesimi, 8.7 milyar doları Merkez Bankasına ait.

385 milyar TL iç borç

Borç stokunun GSYH'ya oranı %40

2017 yılı sonuna kadar 73.5 milyar dolar ana para, 38.5 milyon dolar olmak üzere toplam 112 milyon dolar borç ödeyeceğiz.

2011 sonu itibarıyla toplam ihracat 135 milyar\$, toplam ithalat 241 milyar \$. Dolayısı ile 106 milyar dolar açık var demektir. Diğer taraftan ihracatımızın %70'i ithal ikamesine bağlı, yani 100 milyon dolar ihracat yaptık dediğimizde, bunun 70 milyon dolarını ihraç ettiğimiz ürünü üretebilmek için yaptığımız ithalata harcıyoruz. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise %56.

İhracat kalemleri arasında tarım ve hayvancılık, AB gümrük birliği nedeni ile – Türkiye'nin yaptığı en büyük hatadır- çok az miktarda işlenmiş tarım ürünleri, tekstil, deri, halı, kimyevi madde, hazır giyim, otomotiv, makine aksamı, demir, demir dışı metaller ve madencilik sayılabilir.

Diğer taraftan ithalatatta 50 milyar doların üstündeki kısım enerji sektörüne harcanıyor.

En fazla ithalat yaptığımız ülkeler, Rusya, Almanya, Çin ve İtalya, İhracatta da en fazla Irak yer alıyor.

2012 yılı Turizm gelirleri 23.4 milyar dolar, giderler ise 4 milyar dolar... En azından bu sektörde kısmen yüzümüz gülüyor.

Benzin Ankara'da 4.86 TL/lit , Motorin 4.25 TL/lit, Gazyağı 3.5 TL/Lit, benzin fiyatı Amerika'nın yaklaşık üç katı, yakıtı ödediğimiz ÖTV ve KDV satış fiyatının %67'sini oluşturuyor. Büyükelçiliklere vergi alınmadığı için benzin 1.49 TL'den satılıyor. Şu an dünyada en pahalı yakıt tüketen ülkeyiz. Norveç'te kişi başına gelir dağılımı 100.000 \$ üstünde olduğu halde benzin fiyatı 2 euro/lit. Ancak her ne hikmetse deniz taşımacılığı yapanlar ile ve yat sahipleri ülke ekonomisine inanılmaz katkı sağladıkları için onlara Mazotun litresini bir liradan satıyoruz. YORUMSUZ TAKDİRLERİNİZE...

Elektrikte de kayıp, kaçak, dağıtım bedeli, perakende satış hizmet bedeli, sayaç okuma bedeli, İletim bedeli, TRT Fonu ve Enerji fonu olmak üzere GİYDİRİLMİŞ faturalarla elektriğin kw-saatine 23.4 kuruş ödüyoruz. Dağıtım şirketleri özelleştirildikten

sonra, HATLAR YENİLENMEDİĞİ için ortaya çıkan KAYIP KAÇAK'da vatandaşın sırtında, elektiriği çalan parasını ödemeyen insanların kullandığı elektriğin parası da dürüst vatandaşın sırtında ...

Dağıtım şirketleri kilowat saatına 12.39 kuruş ödediği elektriği vatandaşa 23.40 kuruşa satıyor. Bu da YORUMSUZ TAKDİRLERİNİZE

Doğalgazında metrekübüne KDV dahil 1.06 TL ödüyoruz ve aidatları karşılayamadığımız içindir ki hep beraber paramızla rezil olarak donuyoruz.

Babalar gibi satarak elde ettiğimiz özelleştirme gelirleri :

1985-2002 arası 8.5 milyar\$,

2002-2012 arası da 37.5 milyar \$

2013'de de 13.8 milyon \$ gelir bekleniyor. Satacak Elektrik santralleri dışında fazla bir şey kalmadı...

Temettü gelirleriyle toplam özelleştirme gelirleri 51 milyar \$'ı buluyor. Bunun 23 milyar doları hazineye transfer, 28 milyar doları buharlaşmış durumda... Nasıl mı? 12.5 milyar dolar ödemeler, 331 milyon dolar özelleştirme masrafları, 400 milyon dolar diğer harcamalar... Özelleştirmeden diğer kamu kuruluşlarına ödenen ücretler ile Özelleştirme İdaresinin bütçeden her yıl aldığı kendi harcamaları bu rakamlara dahil değil...

Sosyal Devlet olmanın gereği ucuz konut yaparak yoksul vatandaş ev sahibi yapmak çok güzel bir uygulama, AMA siz en değerli hazine arazilerine lüks konutları yapar, bunu da toplumun bir kesimine rant olarak ucuz fiyata satarsanız, burada sıkıntı başlar. Her şeyi özelleştiren Devlet Toplu Konut gibi bir enstrümanla neden müteahhitliğe soyunur?

Toplu Konut İdaresinin bu güne kadar yaptığı 565.000 konutun 84.000'i lüks konut. Yani 75 milyon vatandaşın hak sahibi olduğu arazi üzerine lüks konut inşa ederek birilerine üçte bir fiyatına hem de çok cüzi taksitlerle rant sağlanan 84.000 konut.

Zaten 84.000 lüks konutun rayiç bedelini hesaplarsınız, inşa edileni 481.000 konutla hemen hemen aynı değerde hatta daha da yüksek olduğunu kolaylıkla anlarsınız.

Yabancıların borsadaki portföy büyüklüğü 60 milyar dolar civarında seyretmektedir. Doğrudan yabancı yatırım ise 2011'de 16 milyar dolar olmuştur.

5.2013 Bütçesi

Bütçe toplamı 481 milyar, bu rakamdan üniversite ve özel bütçeli idareler 45 milyar, denetleyici kurumlar 2.3 milyar, Diyanet 4.6 milyar, Emniyet 14 mil-

yar, Milli Savunma 20 milyar, Hazine 72 milyar, Maliye 99 milyar, Milli Eğitim 47 milyar, Milli Eğitim 47 milyar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik 32 milyar, Sağlık toplam 17 milyar, Aile ve Sosyal Politikalar 14, Gıda Tarım Hayvancılık 13, Ulaştırma 10 milyar TL pay alacaktır.

Yine 481 milyar TL'nin 107 milyar TL'si personel gideri, 18.5 milyar TL'si sosyal güvenlik primi, kalan 355 milyar TL'si de diğer harcamalarıdır. Yani çok yakınılan ve zam vermemek için maksimum gayret sarf edilen ücretlerin bütçedeki payı %26'dır.

Gelirlere gelirsek, 348 milyar TL vergi geliri öngörülmüştür. Toplam verginin 97.5 milyar TL'si gelir ve kazanç üzerinden, 8 milyar TL'si mülkiyet üzerinden, 155 milyar TL'si dahilde alınan mal ve hizmet vergileri (benzin, elektrik vs dolaylı vergiler),

67.5 milyar TL'si de uluslararası ticaret ve muamelelerden beklenmektedir.

Bu demektir ki:

a-Kazancımızın vergisini ödüyoruz

b-Elimize kalan paradan günlük hayatta aldığımız mal ve hizmetler için %18'e varan değişik oranlarda Katma Değer Vergisi ve veya Özel Tüketim Vergisi ödüyoruz

c- Benzin, elektrik, gaz, telefon gibi kalemlerdeki ÖTV ve KDV sonucu korkunç bir vergi ödüyoruz

d- Ayrıca enerji sektöründeki her zam üretim ve nakliye nedeniyle hemen hemen tüm mal ve hizmetlerde doğrudan artışa neden olduğu için o malı alırken de ÖTV ve KDV'sini katmerli bir ödeme yapıyoruz.

Bu tabloda Ekonomik Duruma varın siz karar verin...

GÜVERCİN

•

âl-i rıza

Ölümlü hayatlarda, ölümsüz gerçek olmaz,
Gerçek yaşadığımız; fırtınalar, boranlar.
Gönlü çürüyenlerle bir menzile varılmaz,
En küçük fırtınada, pusar hep kabaranlar.

Düşün; gülüşümüzün, nere varır ahiri,
Sonuçsuz yüklemelere, ilk mi atılışımız?
Yalandan binaların, kaç kuruştur beheri,
Bu kaçınıcı terkimiz, hangi satılışımız?

Kâinatın ritminde melekliğin daimdir,
Âlemde bir tanesin, dostluğunu sinamam.
Senin yerin bambaşka, iman tahtam zaimdir,
Ebedi yarenimsin, eksiğini kınamam.

Sen ki kadim dostusun, sahipsiz düşlerimin,
Yokluğunda bir yaylım, patlar tinde humbara.
Yetim sağanaklarda fakir gülüşlerimin,
Gözlerinden taşanlar, sığmaz hiçbir ambara.

Kanatların yok ama üzerinde her ayet,
Vahiyden her gülüşün dildaşlığa perçindir.
Yanımda kıymetini sual edersen şayet,
Gülle gibi yüreğim, yanında güvercindir.

Türk Yağıdan Üzr İstəməz

Zalimhan Yakup*

Hardan çıxdı bu bəd xəbər
Türk yağıdan üzr istəməz.
Dağlar kənd, batar şəhər
Türk yağıdan üzr istəməz.

Düzü tərsə yazanlar var,
Doğru yoldan azanlar var,
Türkə quyu qazanlar var,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Haqqı nahaq yazanlar var,
Səfimizi pozanlar var.
Qır qaynadan qazanlar var,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Birləşdirər bölgələri,
Nurlandırar kölgələri.
Qılınc çəkər bilgələri,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Ata çoxqun, ana dolu,
Qeyrət axıb qana dolu.
Baş qaldırır Anadolu
Türk yağıdan üzr istəməz.

Sınmaz, görsə sınaq, qala,
Qıymaz bizə qınaq qala,
Silkələnər Çanaqqala,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Oğuz olar, qopuz olar,
Qopuz dönüb toppuz olar,
Biri doxsan doqquz olar,
Türk yağıdan üzr istəməz.

İstər ala, sata türkü,
Tapar hərdən xata türkü,
Min-min olar Atatürkü,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Yaxşı bilir doğu batı,
Hardan gəlib türkün zati
Əldən verməz ehtiyatı,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Tilovudu, qarmağıdı,
Şər yoluna varmağıdı,
Barmaq iblis barmağıdı,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Əldən əyri, ağıldan çaş,
Şeytanındı atılan daş,
Dünya alt-üst olar, qardaş,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Şəhid ruhu şəhid canı,
Şəhid bəyi, şəhid xanı,
Sel-sel olar şəhid qanı,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Məzar olar, beşik olar,
Səngər olar, keşik olar,
Bağrı deşik-deşik olar,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Dağ uçar, dərə tökülər,
Şər suyu şərə tökülər,
Göy qopar yerə tökülər
Türk yağıdan üzr istəməz.

Axtarın, tapın zatını,
Öyrənin yeddi qatını,
Varaqlayın həyatını
Türk yağıdan üzr istəməz.

Dünya boyda həqiqətdi,
Tanrı payı bir millətdi.
Basılmazlıq, qətiyyətdi,
Türk yağıdan üzr istəməz.

Desen: Ramazan TÜRKMEN

Nə köhləni, nə nalı var,
Qana batmış bir halı var.
Külə dönmüş Xocalı var,
Türk yağdan üzr istəməz.

Ey yağdan üzr istəyən,
Ərzurumda, Qarsda, Vanda,
Qarabağda Naxçıvanda,
Lənkəranda, İrəvanda
Şəhid qanı göl-göl olan,
Hər bir yurdda, hər bir yanda,
Qanadları sındırılan,
Körpələrdən üzr istə!
Beli sınan, tağı çökən,
Körpülərdən üzr istə!!!

Gözü yolda ər gözləyən,
Sonalardan üzr istə!
Oğlu ölən, odu sönən,
Analardan üzr istə!
Şəhid olan hər kişidən,
Hər qadındən üzr istə!
Süngülərin ucundakı
Qundaqların, bələklərin
Fəryadından üzr istə!
Əgər qanın təmizdirsə,
Get evində öz anandan,
Arvadından üzr istə!!!

Bu torpağın hər qarışı,
Sakaryadı, Malazgirtidi.
Hər qalası bir ordudu,
Hər qayası bir igiddi,
Əyil türkün torpağına,
O torpaqdan üzr istə!
Türkün ana dövlətinə
Dalğa-dalğa işıq verən
Min illərdi sönməz olan
Gur ocaqdan üzr istə!
“Şühəda gövdəsi bir baxsana
dağlar, daşlar.
O rükü olmasa
Dünyada əyilməz başlar.
Vurulub tərtəmiz alnından
uzanmış yatıyor.
Bir hilal uğruna, Ya Rəbb
Nə Günəşlər baxıyor!” *
Öp bu şerin ər sətrini,
Hər varaqdan üzr istə!
Əyil Türkün bayrağına,
İstiqlalla bütünleşən
Ay-Ulduzla Vətənləşən
O bayraqdan üzr istə!!!
O torpaqdan üzr üstə!!!

*Şeir parçası Məhəmməd Akif Ərsoyun
“Çanaqqala şəhidləri” şeirindəndir

GELİN CANLAR TANIŞ OLALIM

Yaşar KALAFAT*

*“Gelin tanışık edelim
İş kolayın tutalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.”*

Yunus Emre

Tanış olmanın önemi keşfedilmiş, öğretilmiş ve öğrenilmiş de tanış olmaktan sapılmış mı, neden ve nasıl olmuş da tanışıklığın hikmetinden el çekmişiz. Tekrar tanışıklık dönemine girilemez mi, neresinden nasıl başlanılabilir? Tanışıklığın yerine garipliği, yabancılığı, dağılımı, yerleştirenler bunu neden, nasıl yaptılar? Yabancılaşma hep bu yöntem ve hızıyla böyle devam mı etmeli? Halkbilimci birikimimizin bu konuda önerisi var mıdır?

Birlik olmayı yeniden inşaaya başlamadan önce “ortak doku’nun süratle parçalanması(1) karşısında yapılacak ilk iş yeniden tanış olmayı denemektir. Tanış olabilmenin ilk ve en önemli şartı kişinin kendisini tanıtmasıdır ki bundan evvel de kişinin kendisini tanıması gerekir. Kendimizi toplumumuzun bir ferdi olarak ne nispette tanıyoruz?

Mümin olmadan önce insandık. Mümin oluşumuz insanlığımızın hâşâ karşısında bir engel mi? Müminler kardeştir, arası açılmış kardeşlerin arasını onları tanımadan, tanış kılmadan nasıl düzeltebiliriz? Allah’ın merhametini hak edebilmek kardeşlerin arasını düzeltmekten geçiyor iken, kardeşlerin tanışmalarının sağlanması gerekmez mi?(2) Mensubiyetini tercih edip ona yönelmeden önce, kendinizi kültürel tanımadan geçirmeniz gerekir. Halkbilimi size kendinizi tanımanızın pratik yolunu öğretir.

Halkbilimi alan çalışmalarına lisans öğrencisi dönemimizle başlarız. Dağ taş, köy kasaba dolaşır kaynak kişiler ararız. Dede ve Ninelerimiz bir yana annelerimizin, babalarımızın, hala, teyze ve dayı ve amcalarımızın yanibaşımızda olduğunu görmeyiz. Ondan da geçtik, bizzat daha dün yaşayıp bugün unuttuklarımızı anlayıp anlatmayı düşünmeyiz, denemeyiz. Neler kaybettiğimizin farkında bile değilizdir.

Mesela şunları sorup da kayıt altına almayı denemeyiz. Yeni doğacak bebeklerin cinsiyetini tahmin için neler yapılırdı, çocuğu olmayan hanımla veya erkek çocuğu olmayanlar veya dünyaya gelmesine rağmen çocuğu yaşamayanlar inanç uygulaması olarak neler yaparlardı? Bebek dünyaya geldiğinde toy türünden özel bir kutlama yapılır mıydı? Bu tür kutlamalar erkek ve kız çocuklar için aynı mı idi, bir adı var mıydı ve nasıl yapılırdı? Çocuk büyümeğe başlarken onunla ilgili kutlama türü hangi uygulamalar yapılırdı? İlk defa beşine koyulunca, ilk dişi patlayınca, ilk dişi çürüyüp diş değişince, ilk defa day durunca, ilk adımı atınca, ilk defa saç kesiince neler yapılırdı, neden yapılırdı, nasıl yapılırdı ve bunların özel isimleri var mıydı? Neden bebeğin saç, ilk saç saklanır ve hanımlar saçlarını ulu orta atmazlar? Bebeğe ismini kim koyardı, ismi nereden seçerlerdi, İsim konulurken bir merasim, şölen yapılır, kurban kesilir miydi? Yürümede, konuşmada, diş çıkarmada zorluk çeken çocuklar için yapılan uygulamalar ve bunların isimleri var mıydı? Gelişemeyen çocuklar için Kırk basması, Ay basması gibi hallerde ne tür uygulamalar yapılırdı. Bebeğin eşi, Göbek bağı ve sünnet parçası ile ilgili inançlar var mıydı, bunlar nelerdi? Kirvelikle ilgili hangi inanç ve uygulamalar bilinmektedir.

Nazar konusunda hangi inançlar vardı, çocukların, gelinlerin, güzel olan her şeyin nazardan korunması ve kurtulması için neler yapılırdı? Çiftlik hayvanlarına bağ bahçeye, işyerlerine nazar değmesin diye yapılan hangi uygulamalar vardı? Üzerlik, Tütsüleme, Kurşun dökme, Mum eritme uygulamaları var mıydı?

Genç kızların kismetlerinin açılması için neler yapılırdı? Yeni gelinin elin bereketli olması için

yapılan uygulamalar var mıydı? Gelin ayağı açmak, Gelin dili açmak gibi uygulamalar var mıydı ve nasıldılar? Çeyiz ve Başlık konusunda neler yapıldı? Kırkı çıkma, kırklama, Kırk basması, kırkların karışması gibi inançlar var mıydı, kimleri kırk basardı, bunlardan korunma ve kurtulma çareleri nelerdi? Al karısı türü inançlar var mıydı, hayvanlara mesela atlara musallat olan bu tür kendisi görünmeyen ve fakat zararı hissedilen, izlenebilen başka güçler var mıydı?

Uğurlu-uğursuz insan tiplemesi, haftanın günlerine yüklenen bu tür anlamlandırmalarla ilgili hangi inançlar vardı.

Toplu merasimler yapılır mıydı? Nevruz'da Hidrellez'de neler yapıldı? Başka hangi mevsimlik merasimler vardı? Bunların yapılma zamanı, yeri ve yeri ve amacı ne idi, nasıldı, ne zamandı? Yağmur duasına çıkılır mıydı, Bağ bozumu, Koç katımı, Ekin salavatlama gibi uygulamalar yapılır mıydı?

Ölüm etrafında gelişmiş hangi inançlar vardı? Kişinin öleceğini anlaması ile ilgili inançlar var mıydı? Yasta neler yapıldı, ağıt ve ağıtçı ile ilgili hangi tepsiler yapılabilir. saç yolmak, yüz yırtmak sine dövmek, başa toprak atma olayları yaşanır mıydı? Yas kaç gün sürerdi. Acı haber nasıl duyurulurdu.

Türebeler etrafında hangi inançlar gelişmiştir. Hangi yatıra ne zaman ve nasıl gidilir? Orda yatılır mı, orası tavaf edilir mi, saç olarak neler yapılır, bir efsanesi var mıdır?

Rüyalar nasıl tabir ediliyordu, herkese rüya anlatılır mıydı, rüya anlatmanın zamanı var mıydı anlatana ve dinleyene bazı yükümlülükler getirir miydi? Rüya da ne hangi anlama geliyordu? Mesela renklerin özel anlamları var mıydı?

Kültür akrabalığımızın göstergelerini artırabiliriz. Bunlara ayla, güneşle, yıldızlarla ilgili inanmaları da ekleyebiliriz. Dağlar, kayalar, ağaçlar, sular etrafında gelişen inançlara da yer verebiliriz. Sadece halk inanmalarından değil halkbiliminin diğer dallarından da yola çıkabiliriz. Bütün bunları sözlü kültür verileriyle destekleyebiliriz.

Bütün bunlar bazen hurafe de içerebilirler, yenilenmeleri veya terk edilmeleri de gerekebilir. Fakat bunlar bize ait olan hayatımızın bir parçasıdır, ortaklıklarımızdır. Ortak dokumuzdur. Kültür akrabalığımızın köprüleridir. Yeniden tanışabilmek için, kendimizi yeniden keşfedebilmek ve ortak paydalarımızla dağınıklığımızı giderebilmek için bu süreçten geçmeliyiz. Ancak böylece birbiri-

mizdeki tanımadığımız güzellikleri keşfedebilir zenginleşebiliriz. Ancak bu yolla aramıza kan sokarak yabancılaşmamızı sağlayanlara meydanı bırakmamış oluruz. Bunun için halkbilimci olmak zorunda da değiliz. Yeter ki birlikte yaşamının, demokratik olmanın, adil olmanın asaletini birlikte hatırlayalım

DİPNOTLAR

(1)Nurullah Aydın, "Türkiye'de Ortak Doku Parçalanırken", CS_INSTRUCTION_3 06 Mayıs 2012

(2)"Mü'minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin."Hucurat suresi 10

GÖRÜM GEDİM...

Nazile GÜLTAC

Geldim seni görüm. gedim.
Gözlerime görün, gedim.
Tellərimi birer-birer
Köksün üste serim gedim.

Meni senin bilib geldim.
Göz yaşımı silib geldim.
Ayrılığa gülüb geldim
Sen izin ver, gelim, gedim.

Nazilenin yarı sensen.
Yarı kendi, yarı sensen.
Aşk bağının barı sensen.
Qoy barımdan derim, gedim

UMUDA YOLCULUK SERÜVENİ

•
Emrah POLAT

1

İç dünyam buz dağının görünmeyen kısmı, muhakemeler, muhasebeler ve bin türlü hesaplaşmalarla dolu. Ölçü bitmek bilmeyen çilem, terazinin bir kefesinde vazife ağırlığı diğerinde benliğimin hafifliği. Şeytan gafil avcı, riyakar nefsimin en büyük dostu... Hasretini çektiğim ideal benlik ne kadar uzaksın... ben ve dava adamı olmak. İnanmak istediğim ruhum perdeli hakikat... iptidai duyguların elinde esir olmuş ruhum hayal ikliminden renkler seçersin tualline...

Bana hayallerimi soruyorsun ne demeliyim bilmiyorum. Hayallerim bir umman, bir iklim, hayallerim gökyüzü... Sana yalan söyledim, hiçbir hayalim yok dedim. Hayallerim, bulutlara yüklü su buharı gökyüzü üşüdüğünde yağmur oldular. Tohumlarına eriştirebilirim toprağı yırtıp çıkacak, çiçek olup açacaklar.

2

Üstadın Comte için söyledikleri akılların mutlak doğrularını yıkarcasına iz bırakıyor. Özel hayatı ve ilmi kişiliğiyle Aguste Comte fikir işçilerine bir ışık... Bugünün değer yargıları sınıflamasında bulunduğu durumun sıra dışılığı ve düşünce dünyasının en kıymetli köşesini işgal etmesi bakımından kayda değer bir yazın malzemesi.

Tüm zihni taarruzların ortasında dialektik çelişkilerin girdabında boğulan fikir işçileri. Fırsat gerilimin tavan yaptığı noktada size yardım elini uzatan Hızır... Ömrünü hesaba çeken muktedir nefer, sorgu sahandaki ölçünün sıhhatini dahi sorgulamaktasın. Şimdi sanık sandalyesinde, davacın seni yetiştiren toplum... Anomik vakıaların en hazini senin durumun.

Bütün iptidai hazların fenalığından kaçıp mistik bir havanın sıcaklığına sığınan, bu yolculuk üzere kendini arayan adam. Gövdenin salgıları beynini ele geçirdiğinde her şey nasılda başa dönüyor. Bu yolda insan nefreti ve beğenisi benliğinde bir kısır döngü. Bu böyle ne zamana kadar sürüp gidecek?

3

İnsan yetilerinin önüne geçen ne varsa hepsini öğrenme gayretim olmadı. Böyle bir çabayı kaç kişi gerekli görüp üzerinde durmuştur! Yaşarken farkında olarak öğrendiğimiz bir kaçından başka...

Alışlagelmiş tüm düzenlerin yıkımı yaratıcılığı kısa bir sürede olsa zaafa uğrattırıyor bunu biliyoruz. Çünkü algılarımızın ileri bir davranışı hep görülen hareketle devam ediyor. Bunu söylerken hayattan örnekler mi vermeliyim? Herkes yaşamına hatırına gelen ilk zamandan itibaren bir göz atsa bu gerçek ile karşı karşıya gelecek. Ve var olan zihni düşüşün nedenlerini orada bulacaktır. Tabi söz konusu iddiam biraz izafet arz ediyor biraz daha ayakları yere bassın isteyerek şöyle söylemeliyim sanırım. Değişimin ekseninde birey aktif bir rol almıyorsa ya da bireysel değerlendirme süzgecinden geçtiğinde negatif algılanan bir değişim ise yani gerileme mahiyetinde ise yaratım yetisi büyük zaiyat vermekte...

“Ruh yazının icadından sonra ölümsüzleşti” İnsanların birer kemiyetten ibaret olduğu bir yerde bu söz değerini aklımdan benliğime sirayet ettiriyor. Bu yüzden baş satırda. İdol yok ideal yok sadece beden değil ruhlarda idin tutsağı. Böyle bir genç-

likle geleceğe bakınca dehşet verici bir görüntü var. Paylaşımların adaletsizliğini anlamamak için aptal olmalı. Adaletin hikmeti büyük ama adaletsizliğin ki küçük sanılıyor en büyük gaflet bu...

Kapitalizm, sosyalizm v.b. sanayi devriminden sonra ortaya çıktığını insanlık tarihi yalanlıyor... Dar kalıpların çıkmazındaki adam yanlış tanımlıyor. Çatışma insanın sosyal hayatının başlangıcıdır. Sosyal bilimler sadece kuramsallaştırıyor. Oysa öğreti ve yaşantı olarak hep vardı. Adam Smith ve Marks sosyal teorilerini kelimelerin gizemiyle beyinlere eksantrik bir biçimde yansıttılar.

Düşünceleriniz Namussuzsa ne yapacaksınız!

Dalından kopmaya yüz tutmuş meyveyi gözleri yere bakıyordu zaten diye çalabiliyorsanız! Mesela tutkularınızı dizginleyemiyor, ihtirasınızla mazlum yürekleri kurban ediyorsanız.. Tüm hissiyatla saldırıyorsa dizginlenmez hırsınız... Durmayın duramazsınız da zaten yapın bildiğiniz olanca hilenizi...

Yargılar değilse sizi içinizdeki bir ses, kement olamaz davranışlarınıza... Sessiz bir hançersiniz, kimse işitmez açtığınız yaranın sızısını, sızıyı taşıyanlardan başka... Evet, örtebilirsiniz kuytular da kör sohbetlerinizi... Böyle umarsız fikirlerin girdabında boğmaz mı sizi elemeler? Çok mu gizli sanırsınız kirli hesaplarını düşüncelerinizin, Peki ya Ayyuka çıkarmaz mı sandınız kirli ellerinizi ve emellerinizi kalemimin...

Girdiniz öyle mi haneyi saadete, hunharca gönül katliamlarınızı gizleyerek... Özgürlüğün keyfini doyuya çıkarın, iblis neferi, yüreklerin mahkûmunuz unutmayın. Dolaştırın etrafa katran karası ruhunuzu, hayalet yalnız bir zihniniz var, Ayan olmaz belki insanlığa karşı... Derin hissiyatın yokuşunda kaldınız soluklarınızın sesi cehennem yangınları gibi işitilmekte.

Firariyim gıybet akşamlarında, zulmün çelik temreni sarmış her yanı... Bende olamam, serimde Hüseyin itiyadı. Kenan ilinin serin meltemleri üzerimde, her dem bedenime can, gönlüme derman olmakta. Peygamberler Kevser'i güvercinlere avuçlarında içirirler... Sükût içinde uyuyan geceye seher vakitleri ışık verirler, Âşıklara ise sevgilinin gözleri ışık verir. Nasıl bir can katıyorsa günün ışığı semaya öyle doğacak en müthiş silüet karanlık dehşetinden zulüm köşklerinize...

Yalan olanca sevmeleriniz, suskunluğunu sanmayın

biçaresi değilim hiç bir şeyin. Manipüle etmiyor davranışlarınız yüreğinizin pis kokusunu... Sonsuzluk iklimine giren sevdaların renkleri sorgulayacak adetlerinizi. Yargıcınız Haydar-ı kerrar, yoldaşınız mervan, yezit... Parmak aralarınızdaki Hüseyin kanı hangi mayı sıyrıp atacak bu kiri... Bir de yalan uydursak ve desek ki İdraksizliğiniz, akıl yoksunu varlığınızdaki ileri gelmekte. Peki ya Düşlerinizin namussuzluğunu gecedeki nasıl saklayacaksınız!!!

Neden yazıyorum!

Duygularımızı aksettirme ihtiyacıdır yazı... Ne zaman bu ihtiyacı hissetsek birçoğumuzun ya bir melodi olur dilinden düşmeyen ya da derin bir hül-yaya dalar gibi çizgiler renkleri vurur kâğıda. Hiç umulmadık bir zamanda döküveririz sevdâ sözlerini satırlara. Nesrin türlü ahenkleri her daim demet demet çiçek açtırmazlar. Kiminde hasmına kin ile bilenen paslı bir hançer olur. Fikriyatın surlarından bir mızrak olur nokteler...

Yazı yeni âlemlere kapılar aralayan en güçlü araçtır. Tarihi çağlara merhaba dedirten, özgürce yazılıp okunduğu en kuytu köşelerde dahi aydınlığın özlemine dindiren bilinç aracı. En alelade karalama, çağlara meydan okurcasına varıyor her devir, âdemoğluna. Bir değil bin ufuk açıyor karanlıklar dehşetinden semaya.

"Yazı sanatının gayesi nedir" en derin üstatlar üstünde durup da karar kılamamışlar. Bir estetik kaygıyla güzeli ulaştırabilmek ya da fikriyatın harcı olma iddiası demişler... Soru üstüne sorular ardı ardına gelmiş. Üzerinde durulması gereken bir durum mudur diye sordum birçok kez... Münzevi bir tutumum var bu hususta.

Öyle süslü laflar etmeye gerek duyanların çabasına birazda acıyarak varlığıyla büyük bir açığı kapatan bu kifayete bir tanım yapmayı yersiz buldum. Yazının özü itibarıyla gayesinden çok neden ve nasıl yazmalı suali üzerinde durmalı...

Ben de yazı ya bir kaçış oldu ya da bir başkaldırı. Dermana düşme ile yazma belki aynı şeylerdi... Yazdıklarım da kendimi buluyorum ne denli dışarı kapalı olursa olsun ben kendimi görüyorum. Sakladım olancasını hissin ve fikrin satır satır arayan ayan oluyorum. Dün nasıl ahenkle düşüyorsa şiire dizelerim bugünde öyle vuruyor kâğıda sözlerim, fikirlerim. Okuyanı bir ummana daldırma maksadını taşıyorum. Kendimi tanımak ve tanıtmak için yazıyorum.

YAŞLI KADINLAR

Dulat İSABEKOV*

Bizim köyün kıyı tarafında küçücük, fakat o kadar da güzel olmayan bir ev var. O evin başka evler gibi her zaman temizlenip beklenen misafiri de olmuyor. Önemsiz ve pek fazla işi de yok. Bu evin keçe ile kaplanmış siyah kapısından biri büyük biri küçük iki kişi, nine ile torunu girip çıkıyor. İkisi yakın bir arkadaş gibi, bir aile gibi yaşıyorlar. Ninenin en büyük dileği küçük torununun gelecekte mutlu ve büyük adam olması. Bu ailenin bütün varlığı, iki koyun, bir keçi, ala bir kedi ve bundan üç ay önce büyütmek için aldıkları bir enik. İkisine bunlardan başka zenginliğin de dünyanın da gereği yok. Tek istedikleri; herkesle birlikte biricik torunun mutlu olması. Memleketin iyi olması ikisi için de yeter.

Kulakları dikilmiş siyah enik sabaha kadar havlayarak onları koruyor. Kendi zayıf haline bakmadan evi koruyor. Çünkü onun için de bu ev çok önemli. Nine gece rahat uyuyamadığı için “Hey gevezelik yapma!” diye bağıyor. Fakat ninenin bu bağıırışı onu azarlamak için değil, tam tersine “Ev olup bacamızın tüttüğüne şükür. Çocuğum ölüp, gelinim gitse de biricik torunum yanımda kaldı. İsyen etsem yeridir. Fakat karşı gelirim beni affet ya Rabbim! Bu dünyada tek başıma kalsaydım ne yapardım? Torun sevdirep it büyüttürdüğü için sana şükürler olsun!” diye Allah’a kadere razılığını belirtti. Sabah olup güneş çıktığı zaman onlar da başkaları gibi kendi işlerine başladılar. İkisi birlikte konuşarak avludaki üç malı doyurup köpeğe yal kaynattılar. İşler böyle devam ederken yan taraftaki semaver de kaynayınca ninesi sofrayı hazırladı. Her zaman olduğu gibi bugün de sofranın başında iki kişi vardı. Birisi yüzünde yılların izi olan nine, ikincisi küçücük torun. Bir tarafta bütün gençlik çağı ile güzel günlerini torununa adayan nine, diğer tarafta ninenin arkasında hiçbir zaman yetimlik çekmeyen sevimli bir çocuk vardı. Biraz sonra komşu evin yaşlı ninelerinden birisi gelip sohbet başladı ve “Çay iç!” diye devam etti. Kazak küçük de olsa evin

çatısı altında misafır gelmeden oturamaz. Yaşı ninelere bir evde toplanıp, susamasalar da sohbet etmek için demli çay içip otururlar. Hepsinin konuştukları memleket meselesi, çocuklarının ve torunlarının geleceği. Kadınlar bazen birbirlerine gönül koyarak “Taşkent’ten oğlum geldi de bir kuru yemiş bile getirmedi kurnaz yaşlı kadın,” diye başkasının olmasa da kendi sevincini belirtirler. Kendisinin de kızının olduğunu, gelin olacağını belirtip şakalaşarak günlerini kötüleyerek, bazen de güzelliklerini anlatarak vakit geçiriyorlar. “Küçük gelinim, diye yukarıda oturan şal giymiş yaşlı nine sesini yükselterek, çok gezme, evde otur, Sarsengül’ün uyanma saati geldi,” diye sesleniyor.

Sarsengül’ün uyanma vakti geldi, diyerek bana sesleniyor. Boş ver, ben sana kal diyorum. Ben de “İş çok! diye cevap verdim. Yemek aramaya gelmiş gibi senin yaptığın doğru değil. Ne yani ben geziyorsam aç olduğum için mi geziyorum diyorsun bana. Tabii ki sohbet edeceğim, oturacağım. Ama sen bana ölene kadar burada oturma diyorsun, ne demek istiyorsun? Sarsengül’ün uyanma vakti geldi diyor bana, varıp kendi istesin. Bir değil, beş çocuğu büyüttüm, şimdi rahat etmeyeyim mi? diye kapıyı hızla kapatıp çıktım geldim. Bazen böyle yapmasam olmuyor. Beş çocuk büyüttüm, beş gelin aldım, hala çocuk bezi mi yıkayayım? Bana ne? Eniklerini kendileri büyüsünler. Onlar bana büyüdüklerinde rahat mı verirler, iyilik mi yaparlar diyorsun?

- Hey Kadira tövbe de, tövbe, dedi ev sahibi ihtiyar. Torunun olmasa sen nasıl kadirli olacaksın? Allah’ın verecek çocuğu da var, belası da. Ne yaparsın?

- Ne gereği var bana bunları söylüyorsun? Estağfirullah, büyük söylediysem sen beni

Ev içerisinde oturarak bu şekilde toplanıp ihtiyaçların sırlaşması, konuşması, birbirleriyle

arkadaş olmaları onların en güzel zamanları değil mi?

Kaç defa ev içerisinde üzülseler de burulsalar da kovulsalar da sevinsele de her şeye çocukları için katlanıp her zaman onlar için Allah'tan rahatlık, sağlık, mutluluk dileyip oturuyorlar.

Bu sohbetten sonra ihtiyar nine torununu da alarak evine doğru yola koyuldu. Önceleri, yüreğinin ta derinliklerinde bir durum hasıl oluyordu. Bu sezgi evlerine gelene kadar devam etti. Özellikle gece yarısında sessizlik durumunda uyuyamayanlar neler düşünmüyor ki. Bir gün mutlaka öleceğiz. Bir gün gözlerimi yumup ölsem şu biricik yavrumun hali ne olur? diye düşününce sanki ciğerleri doldu, gözlerinden yaş geldi. Canımı şimdi alsa bile genç öldüm diye söylenmem, fakat şu küçük torunum kendini bilinceye kadar yaşasam bana yeter, diye o günkü ihtiyarlarla konuşmalarını hatırlamaya çalıştı. O sırada içinde bilinmeyen bir kıskançlık peyda oldu. Niçin bize kimse gelmiyor? Niye her zaman bir eve misafir oluyoruz, niye bize misafir gelmiyor, veya niçin biz misafir davet etmiyoruz? Akrabalar nerede, başkaları gibi niye biz de ilişkilerimizi devam ettirmiyoruz, yoksa rahatsız etmeyelim diye mi korkuyoruz, diyerek kendi kendine hayrete düştü. Allah korusun, şu torunumun bir günlük sevinci eksik olmasın.

Gözü dolup gitmişti. O sırada kimin vurduğu belli olmayan bir cam tıkırtısıyla uyandı.

- Kim o?

- Hey ihtiyar müjde, müjde! diye bağırdı dışarıdaki kişi. Onun Kabira olduğunu hemen anladı.

- Müjde sende. Ne oldu?

affet Allah'ım. Kız, seni gidi ihtiyar, ihtiyarladıkça bazen kırılıyorum, bazen gülüyorum. Demin "Sarsengül'ün kurusun!" diyerek çıkıp gittiysem de içim içimi yiyor. Affet, affet yarabbi. Bunların hepsi de kendi acizliğimizden, diyerek oturan Kadira'nın suya düşen bir şeyin erimesi gibi eriyen gözlerine yaş geldi

- Caybasar'ın karısı oğlan doğurdu.

- Ah canım ay! Sağ salım doğurmuş ya. Oy vay, eve girsene niye duruyorsun?

- Yok ben gideyim. Kaynanası hastaydı, hemen gitmesem olmaz. Göbek bağını kestikten sonra, sana haber vermek için koştum geldim. Sen hemen giyinip gel. Fakat müjdemı unutma, sonra torunum Turdubek evlendiğinde geri getirip veririm.

İhtiyarın kalbi duracak gibi oldu. Bir yandan giyinerek "Allah dilediğini versin Kabira." dedi içinden. "O güzel dileğine melekler amin desin. Çocuklarının iyiliğini görsün, niyetin ne kadar güzel."

Torununu uykulu uykulu kaldırıp kucığına alarak kapıyı bile kapatmadan doğum yapan kadının evine doğru köyün ortasından yola koyuldu.

Caybasar, bu köydeki, traktörcü genç. Evleneli on dört yıl olmasına rağmen karısı hamile kalmamıştı. Kaynanasının gelinini götürmediği hekim, götürmediği evliya kalmadı. Arslanbab ile Türkistan'a kaç defa götürüp getirdi. Götürmediği büyük doktor da kalmadı. Allah'tan da insanlardan da ümit kestiği bir vakitte gelini yürük oldu (hamile kaldı). Ondan sonra bütün köyün ağzında Caybasar'ın hanımı oldu. "Allah dilediğini verip, kesilen ümidini tekrar verdi biçarenin. Bir atadan kalan tek çocuktu. Caybasar bir çok evliya ve enbiyanın sevabını almış olmalı," diye herkes her türlü sevincini belirtti.

İhtiyat kadın Caybasar'ın evine geldiğinde toplanmış olan bütün köylü, gelini giydirip oturmuşlardı. O torununu başka bir odaya yatırıp içeri girerek toplanmış halkın üstüne biriktirdiği gümüş paraları serpiştirdi

- İşte Kabira müjden bu olur. Şimdilik bundan başkasına gücüm yetmedi, diye onun başına da bir şal kapatıp eline güzel bir gömlek tutuşturdu.

- Hepsinden iyisi bu ihtiyar oldu, diye Kabira kendi gelini doğurmuş gibi sevinerek söyledi.

Daha sonra ihtiyar, yatan Serdagül'ün yanına gitti.

- Gelinin doğum yaptı. Torunlu oldun. Senin yatman ne demek? Biz sevinip geldik. Sen de şükür torununu gördün. Hayırlı olsun, her zaman analı babalı büyütsün.

- Allah'ın imanı yağmış sana ihtiyar. Allah'ın emrine kulluk işte böyle olur. Şimdi ölsem de gam yemem. Büyük yastıkta yatmakta olan Serdagül'ün gözlerinden yaşlar süzülüp yastığı ıslattı.

Evin içine yaşlı ihtiyar doldu. Patırtı gürültü, abuk sabuk sözler devam edip gitti.

İki üç günden sonra Serdagül'ün evinin sevinci unutulup tekrar yaşlıların hayatı başladı. Bu sevinçten sonra ihtiyarın hayatında küçük bir olay oldu.

Serdagül'ün evinden dönüp yataklarını serip yatmışlardı. Biraz sonra torunu,

- Nine, dedi.
- Ne oldu yavrum?
- Köpek niye havlamıyor?
- Uyumuştur belki.
- İtler uyuyor mu?
- Evet uyur.
- Biz ona yemek vermedik.

İhtiyarın aklına köpeğe akşamdan beri yemek vermediği geldi.

- Yazık bıçare yemek yemediği için sessiz duruyor. Verip gel, tez yürü!

Turlubek dışarı çıkıp eniğini yanına çağırdı, fakat ses yoktu.

- Sırttan, Sırttan gel gel.

Eniğin nerede olduğu belli değildi. Gerçekten uyumuş mu diye yuvasına baktı. Fakat yok, çıkıp eve doğru "Nine!" diye bağırdı. Ninesi dışarı çıkıp onu hemen kucağına aldı.

- Ne oldu? Dışarı yalnız çıkma demedim mi sana diye kızdı.
- Nine, Sırttan ölmüş.
- Vah yavrum.

- Bir daha hiç bir yere gitmeyelim.

- Pekala güzelim, tamam.

- Nine, dedi biraz sonra

- Ne oldu canım?

- Bizim eve niye kimse gelmiyor?

- Uyu yavrum sen, uyu. Sonra hepsi gelir.

İhtiyar sabaha kadar uyumadı. O geceden sonra ninenin gönlü gerçekten üzgündü. Fakat torununa bu durumunu göstermiyor, hatta sözleriyle onu sevin-dirmeye, gönlünü almaya gayret ediyordu. Gitmesem gönül koyuyorlar diye yine torununu alıp ihtiyarların toplantılarına katıldı. Gürültü patırtının içine girince böyle bir toplantının da kendi evinde olmasını ümit etti. Fakat gelecek hiç kimsenin olmaması onun tekrar tekrar üzülmesine sebep oluyordu.

Her şeye rağmen misafir gelmesini bekledi. Nihayet istekleri kabul oldu.

Bir gün yeni aldıkları enik havlamaya başladı. Bu da kim diye ihtiyar kadın yerinden kalktığında "İyi akşamlar," diye bir erkek ile bir kadın içeri girdi. Onları hemen tanıdı. Bundan on yıl önce ölmüş olan dayısının ablasının kızının kızıymış.

- Yaşıyor musun, Demetken misin? Seni de görebilecek miymişim yavrum? diye onu kucakladı ihtiyar.

- Yapmayın nine, ağlamayın.

- Ne yapayım işte yavrum dedi ağlayarak. Hiç bir iz bırakmadan gitmeniz neyin nesi? Sessizce gittiniz. Kendim gidip bulayım desem, mümkün değil bu halimle. Ah, yavrum

geri gel, seni tekrar öpeyim. Sanki anne oldu. Aman Allah'ım damadıyla selamlaşmadım. Bizi çok görme biz ihtiyarız, iyisiniz ya?

- Allah'a şükür anne, iyiyiz.

-Haydi üstünüzdekileri çıkarın, şöyle yukarı çıkın. Ev de darma dağınık. Şu Turlubek de olmasa, bu

O misafirlere minder verip iki yastık dayadı.

- E-e, köyde her şey iyi mi?

- İyidir. Gördüklerimizin hepsi size selam gönderdi.

- Sağ olsunlar. Kaynanan, kaynatan iyiler mi?

- Bu yaşlıların hali böyle oluyor. Turlubek sen niye sessiz duruyorsun? dedi ihtiyar torununa bakıp. Dilinden düşmeyen ablan Sağram'dan gelmiş. Gel bakalım, selamlaş.

- Aman Allahım bu Turlubek mi? dedi Demetken. Ben başka bir çocuk diye düşünmüştüm. Nasıl da büyümüş. Gel bakalım bana. Ah benim yiğidim.

Demetken kolundan çekip, Turlubek'i önüne aldı, gözünden öptü.

- Amanım sen niye oturuyorsun, Turlubek koş Serdagül ile Kabira'yı çağırıp gel. Sağram'dan kız kardeşi geldi de, hepsini alıp gelsinler. Ben yemek hazırlayayım.

- Rahatsız olmayın nine. Yemeği kendimiz yaparız.

-Hayır olmaz, size yemek yaptırır mıyım? Hemen şimdi. İhtiyar kadın dışarı çıkıp, komşu eve bağırdı.

- Kız Erbosın, evde misin? (Dışarı hanımı çıktı)

- Gelin Erbosın evde mi?

- Suyu gitti.

- Ne oldu. Sen ne yapıyorsun?

- Yemek hazırlıyorum.

- Yemeği şimdilik bırak. Bizden alırsınız. Erbosın gelince şu koyunu kessin. Sağram'daki kız kardeşin geldi, kız kardeşim.

- Tamam kaynana.

Demetken ile damat ne kadar gerek yok deseler de hiç fayda etmedi.

- Yapmayın yavrum, öyle demeyin. Sizden neyimi esirgeyeyim. Mal tekrar olur. Turlubek iyi ve sağ

olsun yeter ki.

Ahırda tek keçi kaldı.

Bir saat içerisinde mal kesilip herkes toplandı. Komşu gelinler dışarı ateş yakıp yemekleri hazırlamaya koyuldu.

İhtiyar ninede sabır yoktu.

- Bu köyün gelinleri nerede, bir yudum su kalmamış. İşkembeyi ne ile yıkayacak bunlar? Hey Kabira nerede senin beş gelinin, birisini suya göndersene.

- Acele etme kaynana şimdi alır gelirim, dedi bir gelin. Eline bir kova alıp hızlıca gitti.

İhtiyar hala konuşup duruyordu.

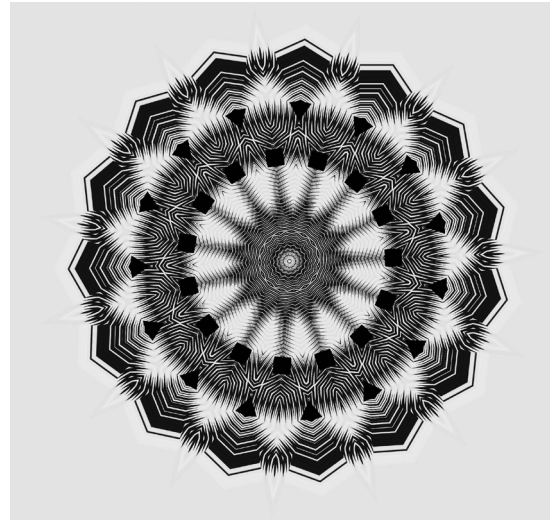
- Serdagül hala gelmedi mi? Ona birisi gelse biz hemen gidiyoruz ya. Hemen varıp çağırın da gelin, diye çocuklara bağırdı.

- Turlubek gelsin, Turlubek gelsin. Kimin çocuğu bu? O ablasının yanındaydı. Çabuk siz kendiniz gidip gelin.

Dört çocuk hemen koşup gittiler. Biraz sonra gelen yaşlılara kadın,

- Yaşlılar, bugün Serdagül Arıs'a gitmiş. Onun hakkını ayırın, bize gönül koymasın.

Evin içini düğün oluyormuş gibi bir gürültü patırtı doldurdu.

Desen: Üzeyir ÇAYCI

KIRK KAN/ATLI KUŞ

•

Leyla ARSAL

Sen hangi te/lâşenin , hangi cebell/eşin,
 İçinden kurtulupta yetişeceksin b'an'a!
 Sorarım sana?
 Bilirim şefkattir ellerin,
 Bana kadar uzanabilir mi ama!
 Akıp gittiğin o gaflet şelâlesinden,
 Ters yönde mim'lenebilir misin meselâ?
 Ya da olduğun sebâtı vird belleyip,
 Yosun bağlayabilir misin vahdet koyuna!
 Uzattığım tüm dalları kırabilir misin?
 Her dalda kan/ayân bud/ak ben olsam da!
 Kurutabilir misin güli-zârları?
 "Solmaya yeminli" tek GÜL olsam da!

Peki ya düşersem;
 Düşersem, beklersin teninde bin ağıt!
 Âh'ında muştuları muştulayan bin zılgıt!
 Girersin toprağa benden önce koşarak,
 Ben gelmeden Gül döşekleri eteklerime yayarak!

Âh!
 Bilir de, neye âh eder bu nankör nefis!
 Neden "bin lokma" azığa tâmah etmez ki ye's!
 İlle karartmalı mı Nur'dan bir kor hâle'si kalbi!
 Bir kerecik dünya gözüyle görmek için çehreni!

Fakat;
 Sen de açıp avuçlarını geceden neHÂR'a,
 Bir bir kilitledin yıldızları (b)koynuma!
 Her biri küs ve birbirinden habersiz,
 Nevruz galeyânı ve meteor yağmurlarıyla...

Zaten benim canım bir lokmacıktı,
 Kırk kanatlı kuşun kırkıda Havva'landı,
 Kalkarken cüs'ses'ine hiç bakılmadı,
 En "kor" irtifâ da nabız yoklandı,
 Ve son mücerred nef/es ile mazi aklandı,
 Ridâ'dan "sessizce" boşluğa bırakıldı.
 Sanma ki çakıldı!
 Geçtiği y/erin dib/inden,
 V'ereceği'n Selâ'mı bekler, İzzet-i Nefsi-ilen!!!

Mustafa Kemal Atatürk: Biz Doğrudan Doğruya Türk Milliyetçisiyiz!

•
Coşkun ÇOKYİĞİT

Ziya Öztan'ın, çekildiği dönem için üstün yapımlar kabul edilen, sinema dili sağlam Kurtuluş (1996) ve Cumhuriyet(1998) filmlerinden sonra, içerik olarak aynı hataya düşülmez, bundan sonraki çalışmalarda bu iki film aşılar diye ummuştum ama işte Zülfü Livaneli, Veda filminde aynı hataları tekrarladı. Bazı genel sahnelerdeki (Çanakkale Savaşı, Balkan Göçü,

İstanbul'daki göçmenlerin sefaleti, Trablusgarp sokakları gibi) yüksek standartlı çalışmaları takdir ettikten sonra şunu söylememe başta Livaneli olmak üzere Veda ekibi izin verir mi acaba?

Sinemasının olmazsa olmaz kurallarından biri şudur: Büyük başarıları imza atmış, herkesin tanıdığı, sevdiği ve hayalinde canlandırıp yerli yerine oturttuğu kahramanları senaryonun göbeğine oturtamazsınız! Oturttuysanız bile o kişinin çok

bilinen hayat hikâyesinin tamamını bir tek filmde anlatmaya kalkmak hata üstüne hata yapmak anlamına gelir.

Bir sanat eseri beslendiği tüm nesnel bilgilere rağmen öznel bir üründür. Bu durumda dev tarihi kişilikleri (Veda'da Mustafa Kemal Atatürk) senaryonun merkezine oturttuğunuzda üçüncü şahıslarda kişisel, ahlaki ve ideolojik tepkilere sebep olursunuz. Kişisel tepkiler "Benim kahramanım bu değildi! Nasıl da kötü anlatmış. A a, şu olay karşısında ne kadar aciz göstermiş! Hiç beğenmedim!" şeklindedir ve çok çabuk gelişir, çok zor kaybolurlar.

Ahlaki (etik) tepkiler aslında politik (ideolojik) tepkilerimizi kurgulayan ve bizim politik ve sosyal kişiliğimizi yapan değerlerdir. Bu bağlamda sanatçının etik değerleri ile yetkin seyircinin etik değerleri çatışır ve bu politik tepkiye dönüşür. Veda'da bu tür tepkileri doğuracak pek çok örnek bulunuyor.

Veda'yı ciddi biçimde yaralayan şeylerin başında ilk ve ortaokullarda, liselerde defalarca okuduğumuz Mustafa Kemal'in hayat hikâyesinin hiçbir politik gerçeğin derinliğine inilmeden anlatılmasıdır. Doğdu, büyürken babasız kaldı, annesi onu mahalle mektebine gönderdi, hocası falakaya yatırdı, arkadaşı için falaka yedikten sonra modern mektebe gitti, herkes birbirinin üstünden atlamaca oyunu

oyunlar oynadı, Zübeyde Hanım'ın başkası ile evlenmesine kırıldı, Trablusgarp'ta savaştı, Balkan Savaşı'ndan sonra anasını cami avlusunda buldu, Samsun'a çıktı, Kazım Karabekir Paşa ona biat etti, düşmanı Akdeniz'e döktü, muzaffer bir komutan olarak İzmir'e girdi, Latife Hanım ile evlendi boşandı, bol bol sigara ve rakı içti, zeybek oynadı vs., vs.

Peki, mesela hani İş Bankası'nın kurulması? Derişim İsyanı'nın bastırılması? Kastamonu'da halkın arasına karışması? Harf İnkılâbı tartışmaları? Güneş Dil ve Tarih teorisi ve daha onlarcasını sayabileceğim çok ciddi ve günümüzde harareti biçimde tartışılan konular? Hiçbiri yok! "Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur!" muhabbeti...

Kimi gazeteler Zülfü Livaneli'nin Veda filmini Can Dündar'ın Mustafa (*)belgeseline bir nazire gibi gösterdi. Bu yaklaşıma bakış açımı ise "Kel başa

şimşir tarak" deyimi açıklıyor. Zira Mustafa belgeselinden atlanan "önemli fikir" ile Veda'da atlanan aynı şeydir...Mustafa Kemal Atatürk, milliyetçidir. Türk milletine inanmıştır. Batılı ve komünist sosyologların ve tarihçilerin dediği gibi"bir ulus yaratmamıştır!" Atatürk, Osmanlı Devleti'nin de kurucusu olan Türk milletinin, yıkılmakta olan imparatorluktan yeni bir devlet yaratacağına inanmış bir liderdir. O, milleti ile el ele vererek yeni bir devlet kurmuştur! İşte bugün kadar Atatürk ile ilgili çekilen tüm sinema filmi ve belgesellerin atladığı nokta budur.

Atatürk'ün 1923'de söylediği şu söze iyi kulak verin: *"Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk toplumdur. Bu toplumun fertleri ne kadar Türk kültürü ile dolu olursa, o topluma dayanan Cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur."* Mustafa Kemal Atatürk

Zübeyde Hanım

Fikriye Hanım

Latife Hanım